

 International Service
for Human Rights

BM İNSAN HAKLARI SÖZLEŞME MEKANİZMALARI NEZDİNDE ÜÇÜNCÜ TARAF MÜDAHALELERİ İÇİN REHBER 2022

GRAFİK TASARIM

Nadia Joubert

Kapak fotoğrafı: © Flickr/UN Women

Arka kapak: © Ben Buckland

TELİF HAKKI VE DAĞITIM.

Telif Hakkı © Haziran 2022. International Service for Human Rights Bu yayında yer alan materyaller, ISHR'nin adının tam olarak belirtilmesi koşuluyla eğitim, öğretim veya diğer ticari olmayan amaçlarla çoğaltılabilir. ISHR kaynak olarak gösterildiği sürece bu yayını dağıtabilir ve web sitenizden bağlantı verebilirsiniz. Bu yayının hiçbir kısmı, telif hakkı sahiplerinin önceden açık izni olmaksızın ticari amaçlarla çoğaltılamaz.

SORUMLULUK REDDİ:

Bu yayında yer alan bilgilerin doğruluğunu ve güvenilirliğini sağlamak için her türlü gayrette bulunulmuş olmasına karşın, ISHR, bu yayında yer alan bilgilerdeki olası hatalardan veya bu yayının herhangi bir şekilde kullanılmasından doğacak hiçbir yasal sorumluluğu garanti ve kabul etmemektedir. Karşılaşılabileceğiniz hataları memnuniyetle düzelteceğiz, bu nedenle lütfen bizi bilgilendirin: information@ishr.ch

TÜRKÇE ÇEVİRİ SORUMLULUK REDDİ:

Bu belge Etkiniz AB Programı tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir ve hiçbir şekilde Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmamaktadır. Çeviriden kaynaklanabilecek herhangi bir hatadan International Service for Human Rights sorumlu tutulamaz.

TEŞEKKÜRLER

Yazarlar, bu kılavuza yaptıkları değerli katkılardan, yorumlardan ve görüşlerinden dolayı Angelita Baeyens, Ann Skelton, Anna Batalla, Anna Ryazanova, Beate Rudolf, Beatriz Santaemilia del Hoyo, Carla Alchech, Chrisje Sandelowsky-Bosman, Christina Zampas, Christine Chinkin, Claire Callejon, Cristian Schlick, Daniil Ukhorskiy, Dina Rossbacher, Emily Christie, Felix Kirchmeier, Fernando Ribeiro Delgado, Gabriella Citroni, Helen Duffy, Helena Rodríguez-Bronchú Carceller, Hélène Tigroudja, Jacqui Hunt, János Fiala-Butora, John Knox, Joie Chowdhury, Juan Carlos Gutiérrez, Katrine Thomasen, Lara Domínguez, Leo Ratledge, Lúgía Bolívar, Livio Zilli, Marianna Alexandra Romero Mosqueda, Margaux Bia, Mario Sorto, Masha Lisitsyna, Mónica Velasco, Mikhail Bychikhin, Myriam Tebourbi-Guerfali, Nadia Seqat, Natalia Li, Neetu Sharma, Olivia Solari Yrigoyen, Olivier de Frouville, Özgür Kahale, Pamela Capizzi, Patrick Mutzenberg, Phil Lynch, Ricardo F. Rosales Roa, Ronaldo Galeano, Roxanne Cabrera Baptista, Tess McEvoy, Ton Liefwaard, Victoria Bellami, Vincent Ploton, Walter Miguel Diaz Fuentes ve Wouter Vandenhole'e teşekkür eder.

DLA Piper'in mali desteği ile bu rehberin hazırlanmasında büyük emeği geçen Javier Urizar'a özel teşekkür borçluyuz.

Bu yayının içeriğinden yalnızca yazarları sorumludur.

TEŞEKKÜR

Bu rehber Birleşik Krallık, Dışişleri, Milletler Topluluğu ve Kalkınma Dairesi tarafından sunulan mali destek sayesinde hazırlanmıştır.

Foreign, Commonwealth
& Development Office

International Service for Human Rights (İnsan Hakları için Uluslararası Servis), insan hakları savunucularını destekleyerek ve insan hakları standartlarını ve sistemlerini güçlendirerek insan haklarını teşvik eden ve koruyan bağımsız, uluslararası bir sivil toplum kuruluşudur (STK). Bu hedefe araştırma, savunuculuk, izleme, koordinasyon ve kapasite geliştirme çalışmalarını stratejik bir şekilde bir araya getirerek ulaşıyoruz.

1984 yılında kurulan ve Cenevre ve New York'taki ofislerinin yanı sıra Fildişi Sahili'nde de faaliyet gösteren ISHR, insan hakları alanında değişim sağlama konusunda kendisini ispatlamıştır. ISHR diğer faaliyetlerinin yanı sıra 1993'te Viyana Deklarasyonu ve Eylem Programına küresel sivil toplum katkısını kolaylaştırmış; 1999'da Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Savunucuları Deklarasyonunun hazırlanmasına öncülük etmiş; 2006'da BM İnsan Hakları Konseyinin kurulmasına katkıda bulunmuş; 2007'de İnsan Hakları ve Cinsel Yönelim ve Cinsiyet Kimliğine ilişkin Yogyakarta İlkelerinin kabul edilmesine öncülük ve koordinasyon sağlamış; 2011'de misillemelere karşı korumayı güçlendiren önemli bir BM İnsan Hakları Konseyi kararının kabul edilmesinde öncülük etmiş; 2014-2016 yılları arasında etkili bir İnsan Hakları Savunucuları Hakkında Ulusal Yasa Modeli hazırlamış; 2017 yılında Yogyakarta İlkelerini Tamamlayan Cinsel Yönelim, Cinsiyet Kimliği, Cinsiyet İfadesi ve Cinsiyet Özelliklerine İlişkin Yogyakarta İlkeleri artı 10'un hazırlanmasını koordine etmiş ve bu sürece katılmış ve 2020 yılında Amerikalılar Arası İnsan Hakları Mahkemesi tarafından görülen translara yönelik ilk şiddet davasına *amicus curiae* sıfatıyla müdahil olmuştur.

ISHR uzun yıllar boyunca insan hakları savunucuları Özel Raportörüyle ve savunucuların endişeleriyle doğrudan ilişkili diğer yetkili uzmanlarla yakın bir çalışma yürütmüş ve STK'ları uzmanlarla stratejik ilişkiler kurmaları konusunda sürekli şekilde desteklemiştir. ISHR, Özel Usullere ilişkin genel çalışmaların güçlendirilmesi için çaba sarf etmekte, Özel Usullerle ilgili olarak çalışmak üzere son derece vasıflı ve bağımsız uzmanların atanmasını savunmakta ve Devletlere bu uzmanların tavsiyelerini uygulamaları için baskı yapmaktadır.

DLA Piper, Kuzey ve Güney Amerika, Avrupa, Orta Doğu, Afrika ve Asya Pasifik'te 40'tan fazla ülkede bulunan avukatlarıyla faaliyet gösteren küresel bir hukuk firmasıdır ve müvekkillerine dünyanın her yerindeki hukuki ihtiyaçları konusunda yardımcı olacak şekilde konumlanmıştır.

DLA Piper [ücretsiz hizmet sunmaya](#) büyük önem vermektedir. Ücretsiz olarak yaptığımız çalışmalarımız çocuk hakları, adalete erişim ve hukukun üstünlüğü, ayrıca sığınmacılar, mülteciler ve vatansız kişilere yardım olmak üzere üç temel alanda yoğunlaşmaktadır. Çalışmalarımız hem küresel hem de yerel düzeyde gerçekleştirilmektedir. Avukat tutma imkânı olmayan kişilere ve kuruluşlara doğrudan hizmet sunarken, dünya genelinde hukuk mesleğinde ücretsiz hizmet verme kültürünün oluşmasına katkıda bulunuyoruz.

[New Perimeter](#) DLA Piper'in dünya genelinde hizmetin yetersiz olduğu bölgelerde uzun vadeli karşılıksız hukuki yardım sağlayan kâr amacı gütmeyen bir iştirakidir. New Perimeter adalete erişimi, sosyal ve ekonomik kalkınmayı, güçlü hukuki kurumları ve kadınların ilerlemesini desteklemektedir. Firmamızın küresel hukuki ilerlemeyi destekleme taahhüdünün bir sonucu olarak 2005 yılında kurulan New Perimeter, DLA Piper avukatlarının beceri ve yeteneklerini kullanarak herkes için daha adil bir dünya vizyonunu gerçekleştirmeyi hedeflemektedir.

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM I: BM SÖZLEŞME MEKANİZMALARINA YAPILAN BİREYSEL BAŞVURULAR

Usul hakkında genel bilgi	12
---------------------------	----

BÖLÜM II: ÜÇÜNCÜ TARAF MÜDAHALELERİ

2.1. Üçüncü taraf müdahalesi nedir?	16
2.2. Görüşlerin bildirilmesinden sonraki takip aşamasında sunulan bildirimler	17
2.3. Neden üçüncü taraf müdahalesi sunulmalı?	19
2.3.1. Yaratıcı savlar sunma	19
2.3.2. Yeni konulara ilişkin yasal standartların geliştirilmesini destekleme	20
2.3.3. Hukuki muhakemenin kalitesini artırma	20
2.3.4. BM Sözleşme Mekanizmalarına erişimi kolaylaştırma ve katkıların çeşitli olmasını sağlama	21
2.3.5. Sınırlı kaynaklara sahip tarafları destekleme	21
2.4. Fark yaratan üçüncü taraf müdahalelerine örnekler	22
2.4.1. BM Sözleşme Mekanizmaları	22
2.4.1.1. CRPD - Bujdosó ve diğerleri/Macaristan	22
2.4.1.2. HRCtee - Nell Toussaint /Kanada	23
2.4.1.3. CRC - L.H. ve diğerleri/Fransa	24
2.4.1.4. CEDAW - A.S. / Macaristan	25
2.4.1.5. CEDAW - Ángela González Carreño/İspanya	26
2.4.2. Diğer mahkemeler	27

BÖLÜM III: Üçüncü taraf müdahalesinin SUNULMASI

3.1. Üçüncü taraf olarak müdahale edebileceğiniz anlar	32
3.2. Çözüm bekleyen dosyaların bulunması	33
3.3. Sekreteryaya ve Komite üyeleriyle irtibata geçme	36
3.4. BM Sözleşme Mekanizmalarıyla irtibata geçme (Personel ve üyeler)	37
3.5. BM Sözleşme Mekanizmaları nezdinde üçüncü taraf müdahalesi sunulmasına ilişkin talimatlar	38
3.6. İkna edici bir Üçüncü taraf müdahalesi taslağı hazırlamak için ipuçları	43
3.7. Üçüncü taraf müdahalesinin sunulmasından sonra ne olur?	47

EKLER

A. Üçüncü Taraf Müdahalelerini İçeren BM Sözleşme Mekanizmalarının İctihatlarına Genel Bakış	48
A1 - Çocuk Hakları Komitesi (CRC)	48
A2 - Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi (CEDAW)	51
A3 - İnsan Hakları Komitesi (HRCttee)	53
A4 - Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi (CESCR)	54
A5 - Engelli Hakları Komitesi (CRPD)	57
A6 - Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Komitesi (CERD)	57
A7 - Bu belgenin yayınlandığı sırada çevrimiçi mevcut olmayan müdahaleleri içeren diğer dosyalar	58
B. Ek Kaynaklar	59

KISALTMALAR

ACHPR	African Court of Human and Peoples' Rights (Afrika İnsan ve Halkların Hakları Mahkemesi)
AI	Amnesty International (Uluslararası Af Örgütü)
AIRE Centre	Advance on Individual Rights in Europe Centre (Avrupa'da Bireysel Hakları Geliştirme Merkezi)
CAT	İşkenceyi Önleme Komitesi
CCPR	Centre for Civil and Political Rights (Medeni ve Siyasi Haklar Merkezi)
CED	Zorla Kaybedilenler Komitesi
CEDAW	Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi
CELS	Center for Legal and Social Studies (Hukuki ve Sosyal Araştırmalar Merkezi)
CERD	İrk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Komitesi
CESCR	Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi
CESR	(Center for Economic and Social Rights) Ekonomik ve Sosyal Haklar Merkezi
ch	Bölüm
CLADEM	Latin-American and Caribbean Committee for the Defense of Women's Rights (Latin-Amerika ve Karayipler Kadın Haklarını Savunma Komitesi)
CMW	Committee on Migrant Workers (Göçmen İşçiler Komitesi)
CPJ	Committee to Protect Journalists (Gazetecileri Koruma Komitesi)
CRC	Çocuk Hakları Komitesi
CRIN	Child Rights International Network (Uluslararası Çocuk Hakları Ağı)
CRPD	Engelli Hakları Komitesi
CRR	Centre for Reproductive Rights (Üreme Hakları Merkezi)
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
DOI	Dullah Omar Institute (Dullah Omar Enstitüsü)
örn.	örneğin

AİHM	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
ECRE	Avrupa Mülteciler ve Sürgünler Konseyi
edn	Baskı
eds	Editörler
ERRC	European Roma Rights Centre (Avrupa Roman Hakları Merkezi)
ESCR-Net	International Network for Economic, Social and Cultural Rights (Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Ağı)
ESRC-H	Economic & Social Rights Centre – Hakijamii (Ekonomik & Sosyal Haklar Merkezi - Hakijamii)
FIDH	International Federation for Human Rights (Uluslararası İnsan Hakları Federasyonu)
dn	Dipnot
GI-ESCR	Global Initiative for Economic, Social and Cultural Rights (Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Küresel Girişimi)
GIHR	German Institute for Human Rights (Alman İnsan Hakları Enstitüsü)
Civil Society Monitoring Group for the Implementation of the Committee's Views in the Spanish State	(Komite Görüşlerinin İspanya Devletinde Uygulanması için Sivil Toplum İzleme Grubu) İspanya Devletinin CESCER tarafından yapılan tavsiyelere uyumunu izlemeyi amaçlayan bir grup STK.
HCHR	İnsan Hakları Yüksek Komiseri
HEAL Clinic	International Reproductive and Sexual Health Law Programme (Uluslararası Üreme ve Cinsel Sağlık Hukuku Programı) Hukuk Fakültesi, Toronto Üniversitesi
HIC-HRLN	Habitat International Coalition – Housing and Land Rights Network (Habitat Uluslararası Koalisyonu - Konut ve Arazi Hakları Ağı)
HPOD	Harvard Law School Project on Disability (Harvard Hukuk Fakültesi Engellilik Projesi)
HRCttee	İnsan Hakları Komitesi
İHS	İnsan Hakları Savunucusu
i.e.	<i>id est</i> (yani)
IACrHR	Inter-American Court of Human Rights (Amerikalılar Arası İnsan Hakları Mahkemesi)
IC / Şikayet / İbrahim / Dilekçe	BM Sözleşme Mekanizmalarına yapılan Bireysel Başvuru

ICCPR	Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme
ICESCR	Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme
ICJ	International Commission of Jurists (Uluslararası Hukukçular Komisyonu)
IDA	International Disability Alliance (Uluslararası Engelliler Birliği)
IJRC	International Justice Resource Centre (Uluslararası Adalet Kaynak Merkezi)
ILGA-World	International Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Intersex Association (Uluslararası Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Trans ve İnterseks Derneği)
IMADR	International Movement Against All Forms of Discrimination and Racism (Her Türlü Ayrımcılık ve Irkçılığa Karşı Uluslararası Hareket)
INGOCGA	International NGO Council on Genital Autonomy (Genital Özerkliğe İlişkin Uluslararası STK Konseyi)
ISER	Initiative for Social and Economic Rights (Sosyal ve Ekonomik Haklar İnisiyatifi)
ISHR	International Service for Human Rights (İnsan Hakları için Uluslararası Hizmet)
IWRAP-AP	International Women's Rights Action Watch Asia Pacific (Uluslararası Kadın Hakları Eylem İzleme Örgütü Asya Pasifik)
LRC	Legal Resources Centre (Yasal Kaynaklar Merkezi)
NELFA	Network of European LGBTIQ Families Associations (Avrupa LGBTIQ Aileleri Dernekleri Ağı)
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
UİHK	Ulusal İnsan Hakları Kurumu
No.	Sayı
OHCHR	Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği
OMCT	World Organisation Against Torture (İşkence Karşıtı Dünya Örgütü)
OP	İhtiyari Protokol
OSJI	Open Society Justice Initiative (Açık Toplum Adalet Girişimi)
para	Paragraf
per se	Bu nedenle
PUAS	Dilekçeler ve Acil Eylemler Bölümü
ROP	Usul Kuralları
SERI	Social Rights Institute of South Africa (Güney Afrika Sosyal Haklar Enstitüsü)

SOGI	Cinsel Yönelim ve Cinsiyet Kimliği
SR	Özel Raportör
SRAC	Social Rights Advocacy Centre (Sosyal Haklar Savunuculuk Merkezi)
TB-Net	BM Sözleşme Mekanizmalarıyla düzenli şekilde birlikte çalışan STK'lar ağı
TP / amicus curiae	Üçüncü Taraf
TPI/ amicus curiae belgesi	Üçüncü Taraf Müdahalesi/amicus curiae belgesi
BM	Birleşmiş Milletler
BMGK	Birleşmiş Milletler Genel Kurulu
UNSR	Birleşmiş Milletler Özel Raportörü
UNTB	Birleşmiş Milletler Sözleşme Mekanizması
v	karşı
ÇG	Çalışma Grubu
WLC	Women's Legal Centre (Kadın Hukuk Merkezi)

ÖNSÖZ

Yazan: Prof. Hélène Tigroudja

Üçüncü Taraf Müdahalesi sunacaklar için hazırlanan bu yeni kaynağı tanıtmaktan memnuniyet duyuyorum. İnsan Hakları Komitesinde (HRCttee) Yeni Başvurular ve Geçici Tedbirler Özel Raportörü ama aynı zamanda bir akademisyen olarak, Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmeye Ek Birinci İhtiyari Protokol kapsamında yapılan bireysel başvurular yoluyla değerlendirmemize sunulan usule veya esasa ilişkin bazı konuların, bireysel şikâyete doğrudan ve kişisel olarak dâhil olmayan taraflarca daha fazla açıklanması ve incelenmesi gerektiğine inanıyorum.

Diğer evrensel İnsan Hakları Sözleşme Mekanizmaları veya Amerikalılar Arası İnsan Hakları Mahkemesi veya Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi gibi bölgesel mekanizmalar tarafından bu alanda benimsenen uygulamalar da bu varsayımı desteklemektedir.

Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmeye Ek Birinci İhtiyari Protokol kapsamında bireysel bir şikâyetin doğrulanması normalde dilekçeyi yazan kişinin sorumluluğunda olsa da, bu kişinin elindeki mali, beşeri veya diğer kaynaklar kısıtlı olabilir ve yargılama mekanizmasına gerekli tüm bilgileri sağlayamayabilir. Hatta bazıları İnsan Hakları Komitesi nezdinde bir avukat tarafından temsil edilmemekte ve bu kadar çok sayıda insan hakları mekanizması içinde yönlerini bulmakta ve iddialarını destekleyebilecek ilgili başvuru dosyalarına ve materyallere erişmekte bazı zorluklarla karşılaşabilmektedirler.

Latince amici curiae ("mahkemenin dostları") ifadesiyle de anılan üçüncü taraf müdahalesi, bir yargı merciinin doğru bilgilendirilmiş, gerekçelendirilmiş, kaynak gösterilmiş ve uluslararası insan hakları hukukunun en elverişli eğilimleriyle tutarlı bir karara varmasına yardımcı olan faydalı bir araçtır.

Bu durum, İnsan Hakları Komitesinin İç Tüzüğünde 1 Ocak 2019 tarihinde yürürlüğe giren son değişikliğin ve " bireyler ve kuruluşlar " tarafından yazılı müdahalelerde bulunulabilmesine ilişkin yeni 96. Kuralın nedenini açıklamaktadır.

Komitenin 2019 yılında kabul ettiği üçüncü taraf müdahalelerine ilişkin Kılavuz İlkeler ile bu hüküm açıklığa kavuşturulmuştur. Her ne kadar 96. Kural üçüncü taraflara müdahale hakkı tanımayı sadece müdahale izni talep etme imkânı tanısa da, üçüncü taraf müdahalelerinin genel olarak insan hakları ve özel olarak da Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmesinin yorumlanması konusunda çok sayıda karşı görüşün paylaşılmasına dayanan daha açık ve müzakereye elverişli bir karar alma sürecine olanak sağlamayı amaçladığı açıktır.

Bununla birlikte, üçüncü taraf müdahalelerinin ikna edici ve inandırıcı olabilmesi için konuyla ilgili ve doğrudan bireysel şikâyetin ortaya koyduğu usule ya da esasa ilişkin meselelerle bağlantılı şekilde iyi hazırlanmış olması gerekir. Üçüncü taraf müdahalesi, amici curiae olarak kabul edildiğinden, usule veya esasa ilişkin olmayan genel ve belirsiz bir insan hakları söyleminden ibaret kalmamalı, doğru ve hukuki açıdan titiz bir şekilde hazırlanmalıdır. Ayrıca, üçüncü taraf müdahalesinde bulunma talebi de zamanında sunulmalıdır; aksi takdirde, üçüncü taraf müdahalesinin usulen cevap verme ve yanıt verme hakkına sahip olan her iki tarafa (başvuru sahibi ve Taraf Devlet ile) paylaşılması gerektiğinden, bireysel bir başvurunun işleme alınmasını geciktirmek gibi olumsuz bir yan etkisi olacaktır.

Bu da, STK'ların, akademisyenlerin, hukuk kliniklerinin veya diğer ilgili kuruluşların, müdahalede bulunma izni talep etmeden önce, İnsan Hakları Komitesine sunulan bireysel başvuru dosyası açısından faydasını ve böyle bir müdahalenin Sözleşmeden doğan hakların yorumlanmasını ve gerçekten fark yaratabilecek müdahale türünü kesin ve kapsamlı bir şekilde değerlendirmesi gerektiği manasına gelmektedir. Bireysel Başvurular ve Geçici Tedbirler konusundaki iki Özel Raportör, İnsan Hakları Komitesi adına bu iznin verilmesi ya da verilmemesi ile görevlendirilmiştir. Değerlendirmemiz teklifin isabetliliğine dayanmaktadır. Örneğin, bireysel bir şikâyet iç hukuk yollarının tüketilmemesi, mağdurun niteliği, dava edilebilirlik veya Komitenin yetkisinin bulunmaması gibi önemli bir kabul edilebilirlik sorununu gündeme getiriyorsa, üçüncü taraf müdahalesi sunulurken stratejik davranılmalı ve iddiaların esasına girmeden önce İnsan Hakları Komitesinin karar vermesine gerçekten yardımcı olabilecek bu hususlara odaklanılmalıdır.

Elbette bunun için üçüncü taraf olabilecek müdahillerin genel olarak BM Sözleşme Mekanizmalarına ve özel olarak da İnsan Hakları Komitemize sunulan dosyalar hakkında usulüne uygun, doğru ve zamanında bilgilendirilmesi gereklidir. Bu durum ancak, daha önce bahsettiğim bölge mahkemeleri gibi diğer insan hakları mekanizmaları örnek alınarak, açık ve ayrıntılı bilgi sağlayacak etkin ve güncel dijital araçlarla halledilebilir. Bunun için BM Sözleşme Mekanizmaları sisteminin dijital dosya yönetiminin köklü bir şekilde iyileştirilmesi ve Taraf Devletlerden güçlü bir mali ve lojistik destek ile insan desteği alınması gereklidir.

Yazarların, kapsamlı bir kaynak sayesinde daha fazla kuruluşun üçüncü taraf müdahalesinde bulunacağı ve değerlendirme sürecinin farklı sesler açısından daha erişilebilir hale geleceği yönündeki umudunu paylaşıyorum.

GİRİŞ

Üçüncü Taraf Müdahaleleri, insan hakları davalarıyla ilgilenenlerin (adli veya yarı-adli mekanizmaların) hukuken sağlam kararlar almasına yardımcı olan yararlı bilgiler sunar. Üçüncü taraf müdahaleleri süreci önemli ölçüde etkileyerek adil sonuçların elde edilmesini ve uluslararası insan hakları hukukunun ilerlemesini sağlayabilir. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Sözleşme Mekanizmalarının mevcut ve eski üyeleri, üçüncü taraf müdahalesinin özellikle içtihadın sınırlı kaldığı konularda ve daha fazla bilgi, araştırma ve analizin faydalı olabileceği hukuki meselelerde yardımcı olabileceğini kabul etmiştir.

Ancak, BM Sözleşme Mekanizmaları bu aracı nadiren kullanmıştır. Bu raporun yayımlandığı tarih itibarıyla en fazla üçüncü taraf müdahalesi almış olan Komiteler altışar üçüncü taraf müdahalesi ile İnsan Hakları Komitesi (HRCttee), Çocuk Hakları Komitesi (CRC) ve Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi (CEDAW) olmuştur. Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi (CESCR) beş, Engelli Hakları Komitesi (CRPD) ve Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Komitesi (CERD) birer, İşkenceye Karşı Komite ve Zorla Kaybedilenler Komitesi (CED) ise hiç üçüncü taraf müdahalesi almamıştır.

Bu da, her bir BM Sözleşme Mekanizması tarafından alınmış ve üçüncü taraf müdahalelerini dikkate alan kararların, toplam kararlarının %10'undan daha azını temsil ettiği anlamına gelmektedir (CRC için %9,4, CESCR için %6,7, CEDAW için %5,9, CRPD için %2,9, CERD için %1,9, HRCttee için %0,3 ve hem CAT hem de CED için %0). Bu rakamlar, kararlarının en az %30'unda üçüncü taraf müdahalelerinin dikkate alındığı Amerikalılar Arası İnsan Hakları Mahkemesinden çok farklıdır. CRC ve CEDAW rakamları olumlu olsa da, büyüme doğrusal olmayabilir, dolayısıyla bu Komiteler ne kadar çok dosyayı ele alırsa, üçüncü taraf müdahalelerinin oranlarının İnsan Hakları Komitesininkilere o kadar çok benzemesi mümkündür.

Bu durum, bazı BM Sözleşme Mekanizmalarının nispeten yeni olmasından, bazılarının da (özellikle HRCttee) ele aldığı dosya sayısının çok fazla olmasına kadar pek çok etkenle açıklanabilir. Buna ek ve ciddi bir engel de üçüncü taraf müdahalelere ilişkin spesifik kural ve prosedürlerin bir BM Sözleşme Mekanizmasından diğerine farklılık göstermesi ve savunucuların üçüncü taraf müdahalesi hakkındaki bilgilere erişiminin zor olmasıdır. Bu durum, etkili katılımın önünde engel teşkil etmektedir.

Buna ek olarak (ya da belki de bu nedenle), üçüncü taraf müdahalesi usulü coğrafi ve sosyal olarak sınırlı kalmaya devam etmekte, müdahalelerin çoğu Kuzey ülkelerindeki avukatlar veya STK'lar ya da BM İnsan Hakları Sisteminin (eski ve mevcut) üyeleri tarafından sunulmaktadır.

Bu kılavuz, üçüncü taraf müdahalesi usulünü açıklığa kavuşturmayı ve demokratikleştirmeyi ve böylece bu usulden yararlanabilecek kişilerin sayısını artırmayı amaçlamaktadır. Bunu, üçüncü taraf müdahalesinin BM Sözleşme Mekanizmalarına nasıl sunulacağına ilişkin pratik araçlar ve ipuçları sağlayarak yapmayı amaçlamaktadır. Umarız faydalı bulursunuz.

©Fotoğraf: Joao Araujo Pinto / BM

BÖLÜM I: BM SÖZLEŞME MEKANİZMALARINA YAPILAN BİREYSEL BAŞVURULAR

Şikâyet veya dilekçe olarak da bilinen bireysel başvuru, bir insan hakları sözleşmesinden doğan haklarının bu sözleşmeye taraf bir Devlet tarafından ihlal edildiğini iddia eden bir kişi (ya da bazı durumlarda bir grup) tarafından veya onun adına yapılan başvurudur. Sekiz BM Sözleşme Mekanizmasının bireysel başvuruları değerlendirme yetkisi vardır: CERD, HRCtee, CESCR, CEDAW, CAT, CRC, CRPD ve CED. CMW'nin şikâyet mekanizması ise henüz yürürlüğe girmemiştir.

¹ International Service for Human Rights (ISHR) 'Understanding the Treaty Bodies – Individual Communications – What Do the Treaty Bodies Do?' (ISHR Akademisi, 2021) <https://academy.ishr.ch/learn/treaty-bodies/individual-communications---what-do-the-trea-ty-bodies-do>

Usul hakkında genel bilgi

Tüm BM Sözleşme Mekanizmalarının, bireysel başvuruda bulunmak için uyulması gereken resmi yönergeleri vardır. Genel olarak, bireysel başvuru yazılı olarak ve resmi BM dillerinden birinde (Arapça, Çince, İngilizce, Fransızca, Rusça veya İspanyolca) yapılmalıdır. Şikâyetin içeriğinin ve şeklinin nasıl olması gerektiği konusunda her bir BM Sözleşme Mekanizmasının web sitesinde veya OHCHR'nin web sayfasında bilgi bulunabilir.²

Bireysel başvuru, OHCHR'nin Dilekçeler ve Acil Eylemler Bölümü (PUAS) aracılığıyla ilgili BM Sözleşme Mekanizmasına yapılır. Daha sonra PUAS, bireysel başvurunun ilk incelemesini yaparak gerekli tüm bilgileri içerdiğini ve resmi gerekliliklere uygun olduğunu (başvurunun işimsiz, ciddiye alınmayan veya açıkça dayanaktan yoksun olmadığını) doğrular. Başvuru uygun bulunursa ve başvuru sahibi başvurunun bir özeti sunmamışsa,³ PUAS dosyanın bir özeti hazırlar ve ilgili BM Sözleşme Mekanizmasının gelen bireysel başvuruları ele almak üzere oluşturduğu alt birimiyle paylaşır.

Bu birim ya bireysel başvurularla ilgili bir Raportör (HRCttee, CAT, CRPD, CED) ya da bir Çalışma Grubudur (CEDAW, CERD, CESC, CRC).⁴ Daha sonra Raportör veya Çalışma Grubu (ÇG) özeti değerlendirir ve bireysel başvurunun kayda alınıp alınmayacağına karar verir. Kaydedilirse, bir dosya numarası (örneğin, '67/2015') verilir.⁵

Bir şikâyetin kaydedilmesinin ardından, ilgili BM Sözleşme Mekanizması bu başvuruyu kabul edilebilirlik ve esas olmak üzere iki aşamada değerlendirir. Bu aşamalar, Komitelerce resen veya bireysel başvuruyla ilgili taraf Devletin talebi üzerine ayrı ayrı yürütmeye karar verilmedikçe, genellikle eşzamanlı olarak yürütülür.

Kayıt işleminin ardından, BM Sözleşme Mekanizması bireysel başvuruyu ilgili Devlet tarafına iletir ve kabul edilebilirlik konusunda görüş bildirmesi için belirli bir süre (genellikle 6 ay) verir.

Şikâyetçiden (bireysel başvuruyu yapan kişiden) kabul edilebilirlik konusunda daha fazla bilgi vermesi de istenebilir.

BM Sözleşme Mekanizmalarının bir IC'nin kabul edilebilirliğini belirleme kuralları birbirinden biraz farklı olsa da⁶ hepsinde ortak olan bazı genel gereklilikler şunlardır:⁷

² İnsan Hakları Yüksek Komiserliği (OHCHR) 'Human Rights Treaty Bodies – Individual Communications. Procedure for complaints by individuals under the human rights treaties' (OHCHR) <www.ohchr.org/EN/HRBodies/TBPetitions/Pages/IndividualCommunications.aspx#proceduregenerale>

³ OHCHR 'What information do you need to provide in your complaint?' (OHCHR, 2021) <www.ohchr.org/EN/HRBodies/TBPetitions/Pages/IndividualCommunications.aspx#whatinfo>

⁴ Claire Callejon, Kamelia Kemileva ve Felix Kirchmeier *Treaty Bodies' Individual Communication Procedures: Providing Redress And Reparation To Victims Of Human Rights Violations*, Mayıs 2019) 14 <www.geneva-academy.ch/joomla-tools-files/docman-files/UN%20Treaty%20Bodies%20Individual%20Communications.pdf>

⁵ ISHR, 'A simple guide to the UN Treaty Bodies' (ISHR, 2015) 28, 29 <https://academy.ishr.ch/upload/resources_and_tools/ishr_simpleguide_treaty_bodies_2015_en.pdf>

⁶ Örneğin, bazı Komiteler şikâyetlerin iç hukuk yollarının tüketilmesinden itibaren belirli süreler içinde sunulmasını şart koşmaktadır: HRCttee (5 yıl), CESC ve CRC (1 yıl), CERD (6 ay).

⁷ Claire Callejon, Kamelia Kemileva ve Felix Kirchmeier *Treaty Bodies' Individual Communication Procedures: Providing Redress And Reparation To Victims Of Human Rights Violations*, Mayıs 2019) 13 - 15 <www.geneva-academy.ch/joomla-tools-files/docman-files/UN%20Treaty%20Bodies%20Individual%20Communications.pdf>

- **Yetkinlik:** Muhatap Devlet ilgili sözleşmeye taraf olmalı ve kendisine karşı bireysel başvuru yapılabileceğini kabul etmiş olmalı ve Komitenin bu tür şikâyetleri alma ve değerlendirme yetkisini tanımış olmalıdır.
Bu da, bu yönde bir beyanda bulunulması (CAT, CERD ve CED) veya ilgili İhtiyari Protokolün onaylanması (CCPR, CEDAW, CRPD, CESC ve CRC) yoluyla yapılır.
- **İç hukuk yollarının tüketilmesi:** Devlet, uluslararası bir usule tabi tutulmadan önce, iddia edilen ihlali ulusal sisteminde telafi etme fırsatına sahip olmalıdır. Bu nedenle, bir istisna uygulanmadığı sürece, şikâyetçi mevcut tüm etkili iç hukuk yollarını tüketmelidir.⁸
- **Dosya başka bir yerde incelenmiyor olmalıdır:** Başka bir uluslararası mekanizmaya ya da bölgesel mahkemeye sunulmuş ya da bu mekanizmalar tarafından değerlendirilen esasen aynı şikâyet olmamalıdır.⁹
- **Ratione personae (kişi bakımından yetki)** Davalarda dinlenme hakkı. Genel kurala göre yalnızca doğrudan mağdur veya bir grup mağdur¹⁰ (tek mağdur o/onlar olmasa bile)¹¹ veya mağdur/mağdurlar adına bir kişi BM Sözleşme Mekanizmasına şikâyette bulunabilir.
- **Ratione materiae (konu bakımından yetki)** Bireysel başvurunun konusu, kişilerin haklarının ve Devletin ilgili sözleşmeden doğan bağlayıcı yükümlülüklerinin kapsamında olmalıdır.
- **Ratione temporis (zaman bakımından yetki)** İhlal, şikâyet mekanizmasının ilgili taraf Devlet bakımından yürürlüğe girmesinden sonra gerçekleşmiş veya ihlalin etkileri bu tarihten sonra da devam etmiş olmalıdır.
- **Ratione loci (yer bakımından yetki)** İhlal, taraf Devletin yargı çevresinde ya da etkin kontrolü altındaki bir bölgede gerçekleşmiş olmalıdır.

⁸ Diğer hususların yanı sıra, bir başvuru yolunun makul olmayan bir şekilde uzun, etkisiz, kullanılamaz, yetersiz, eksik olması ya da makul bir başarı umudu sunamaması halinde bu başvuru yolunun tüketilmesi gerekmecektir. Derinlemesine bir analiz için bkz: International Justice Resource Center (IJRC) 'Exhaustion of Domestic Remedies in the United Nations System' (IJRC, 4 Ağustos 2017) 10 - 16 <<http://ijrcenter.org/wp-content/uploads/2018/04/8-Exhaustion-of-Domestic-Remedies-UN-Treaty-Bodies.pdf>>

⁹ Bkz. CESC 'Imelda Merino Sierra ve Juan Luis Merino Sierra/İspanya' (24 Kasım 2016) E/C.12/59/D/4/2014 para 6.4: Şikâyetler, 'başka bir uluslararası soruşturma veya çözüm usulüne göre incelenmişse ve bu usule göre yapılan inceleme: (i) aynı konuyla, yani aynı taraflarla, aynı olaylarla ve aynı maddi haklarla ilgiliyse ve (ii) kabul edilebilirliğe ilişkin salt şekli kriterlerin incelenmesinin ötesine geçerek esasa ilişkin yeterli bir değerlendirmeyi içeriyorsa' aynı kabul edilir. <https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=E%2FC.12%2F59%2F-D%2F4%2F2014&Lang=en>

¹⁰ CESC, CERD, CEDAW, CRPD and CRC. Bkz. CERD 'TBB-Berlin, BrandenburgTürk Birliği/Almanya' (26 Şubat 2013) CERD/C/82/D/48/2010 para 11.4 <<https://www2.ohchr.org/English/bodies/cerd/docs/CERD-C-82-D-48-2010-English.pdf>>

¹¹ HRCtee 'Rabbae, ABS ve NA/Hollanda' (14 Temmuz 2016) CCPR/C/117/D/2124/2011 para 9.6 <https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CCPR%2FC%2F117%2FD%2F2124%2F2011&Lang=en>

Bireysel başvurunun kabul edilemez olduğuna karar verilirse süreç sona erer. Bireysel başvurunun kabul edilebilir bulunması halinde, BM Sözleşme Mekanizması başvuruyu esastan değerlendirecektir. Bu, sunulan olayların, kanıtların ve hukuki iddiaların ilgili sözleşmenin taraf Devlet tarafından gerçekten ihlal edildiğini gösterip göstermediğinin incelenmesi anlamına gelir. Devlete, genellikle 6 ay içinde, esasa ilişkin görüş bildirmesi için tekrar bir fırsat verilir. Şikâyet sahibinin de Devletin iddiaları hakkında yorum yapma fırsatı olacaktır.

Çok ender olarak, bazı BM Sözleşme Mekanizmaları (yani HCRttee,12 CRC,13 ve CAT¹⁴ tarafları sözlü olarak ek bilgi vermeye ve Komite üyelerinin sorularını yanıtlamaya davet etmiştir. Bu süreç tüm tarafların rızasını gerektirir. Bu rehberin yazıldığı tarihte, CRC sadece dilekçe sahipleriyle değil, aynı zamanda üçüncü taraf müdahallerle de duruşmalar gerçekleştiren ilk ve tek BM Sözleşme Mekanizması idi.¹⁵

Komiteler, bir ihlal olup olmadığını belirlemek için insan hakları örgütlerinin raporlarını, tanık ifadelerini, çok çeşitli belgeleri ve kanıtları ve elbette amicus belgelerini değerlendirebilir. Komite bir karara varduktan sonra bulgularını taraflarla paylaşır ve ihlal tespit edilmesi halinde taraf Devlete tavsiyelerde bulunur.¹⁶

BM Sözleşme Mekanizması kararlarının hukuki niteliği çok tartışılan bir konudur; bazı taraf Devletler bu kararların tavsiye niteliğinde olduğunu ve dolayısıyla uluslararası hukuk açısından bağlayıcı olmadığını kanaatindedir. Bu görüşlerin, bir taraf Devletin sözleşme kapsamındaki yükümlülüklerini ihlal edip etmediği ve ihlal mağdurlarına tam tazminat da dâhil olmak üzere etkili bir başvuru hakkı sağlama yükümlülüğü olup olmadığı konusunda yetkili görüşler niteliği taşıdığı düşüncesi daha yerinde bir yaklaşımdır.¹⁷ Bu mekanizmaların emredici niteliği, bu şikâyet mekanizmalarını kuran İhtiyari Protokoller gibi onaylanmış sözleşmelerden¹⁸ doğan uluslararası yükümlülüklere iyi niyetle uyma yönündeki uluslararası teamül hukuku yükümlülüğünden kaynaklanmaktadır.

¹² HCRttee 'Guidelines on making oral comments concerning communications (Başvurularla ilgili sözlü açıklama yapma rehberi) (26 Mart 2019) CCPR/C/159/Rev.1

<<https://undocs.org/CCPR/C/159/Rev.1>>

¹³ CRC 'Rules of Procedure under the Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on a communications procedure', Rule 19. (Çocuk Haklarına dair Sözleşmeye Ek İhtiyari Protokol uyarınca başvuru usulüne ilişkin Usul Kuralları', 19. Kural) <https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CCRC/C/62/3&Lang=en>

Ayrıca bakınız: OHCHR, *Human Rights Fact Sheet No. 7 Individual Complaint Procedures under the United Nations Human Rights Treaties (İnsan Hakları Bilgi Notu No. 7 Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Sözleşmeleri Kapsamında Bireysel Şikâyet Usulleri)* (2. revizyon, Birleşmiş Milletler, 2013) 24 <www.ohchr.org/Documents/Publications/FactSheet7Rev.2.pdf>

¹⁴ CAT 'Toirjon Abdussamatov ve diğer 28 şikâyetçi/ Kazakistan' (1 Haziran 2012) CAT/C/48/D/444/2010 para. 1.3, 9.1, 13.9 <http://www.worldcourts.com/cat/eng/decisions/2012.06.01_Abdussamatov_v_Kazakhstan.htm>

¹⁵ BM İnsan Hakları Ofisi Medya Bölümü 'BM Çocuk Hakları Komitesi, ülkelerin iklim değişikliğinin zararlı etkileri konusunda sınır ötesi sorumluluk taşıdığına hükmetti' OHCHR (Cenevre, 11 Ekim 2021)

<www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=27644&LangID=E>

¹⁶ OHCHR, 'Human Rights Treaty Bodies – Individual Communications' (OHCHR)

<www.ohchr.org/en/hrbodies/tbpetitions/Pages/IndividualCommunications.aspx>

¹⁷ İlias Bantekas ve Lutz Oette, 'International Human Rights Law and Practice' (3. baskı, Cambridge University Press, 2020) bölüm 7, 331.

¹⁸ Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi, 26. ve 27. Maddeler

Bazı Devletler BM Sözleşme Mekanizmalarının kararlarına kendi hukuk sistemleri içinde bağlayıcılık kazandırmıştır.¹⁹

BM Sözleşme Mekanizmalarının kararlarının uygulanma düzeyi nispeten düşük olup, dosyaların %24'ünde kararlara gerektiği gibi uyulduğu tahmin edilmektedir.²⁰Bu durum kısmen Devletlerin BM Sözleşme Mekanizmalarının kararlarının emredici niteliğini reddetmesiyle kısmen de bir icra/yaptırım mekanizmasının bulunmamasıyla ve daha geniş anlamda Devletlerin uluslararası ve bölgesel mahkemelerin kararlarına uyma konusundaki isteksizliğiyle açıklanabilir.

Bununla birlikte, hassas konular da dâhil olmak üzere çok çeşitli ülkede ve durumda BM Sözleşme Mekanizmalarının kararlarına uyulduğuna dair örnekler mevcuttur.²¹

BM Sözleşme Mekanizmaları, görüşlerine uyulup uyulmadığını değerlendirmek amacıyla, tavsiyelerin gerçekten yerine getirilip getirilmediğini doğrulamak üzere Devletleri ve diğer paydaşları takip ettikleri bir 'takip usulü' benimsemiştir. Her BM Sözleşme Mekanizmasının, çoğunlukla taraf Devlet ile ikili iletişim kurarak kararlara uyulmasını teşvik etmek için çalışan, takipten sorumlu bir Raportörü veya çalışma grubu vardır.²²Takip usulünün başlatılması ve BM Sözleşme Mekanizmasının tavsiyelerinin yerine getirildiğini tespit etmesi halinde dosya kapatılmaktadır.

¹⁹ *Amparo en Revisión* 1077/2019 (2021) Meksika Yüksek Adalet Mahkemesi Birinci Dairesi, para 102 dipnot 77, para 119 dipnot 85, para 122 dipnot 89, para 133 <www.idheas.org.mx/wp-content/uploads/2021/07/VERSION-PUBLICA.pdf>

²⁰ Kate Fox Princi 'Sabbatical leave report – Implementation of decisions under treaty body complaints procedures – Do states comply? How do they do it?' (UN OHCHR) 9

<academy.ishr.ch/upload/resources_and_tools/Principi%20implementation%20of%20decisions%20under%20TB%20complaints%20procedures_en.pdf>

²¹ Örneğin, Orta Asya'da BM Sözleşme Mekanizmalarının kararları temelinde mağdur yakınlarına tazminat sağlanmasında elde edilen başarılar için bkz: Masha Lisitsyna ve Anastasiya Miller, 'Litigating Torture in Central Asia: Lessons Learned from Kyrgyzstan and Kazakhstan' in OSJI, *Implementing Human Rights Decisions Reflections, Successes, and New Directions* (Open Society Foundations, Temmuz 2021) bölüm 7, 36-42 <<https://www.justiceinitiative.org/publications/implementing-human-rights-decisions-reflections-successes-and-new-directions>>

²² ISHR, 'A simple guide to the UN Treaty Bodies' (ISHR, 2015) 32, 29 <academy.ishr.ch/upload/resources_and_tools/ishr_simpleguide_treatybodies_2015_en.pdf>

©Fotoğraf: Paula Danilczyk /

BÖLÜM II: ÜÇÜNCÜ TARAF MÜDAHALELERİ

2.1. Üçüncü taraf müdahalesi nedir?

Amicus curiae belgesi olarak da bilinen üçüncü taraf müdahalesi, yargılamaya taraf olmayan bir kişinin bireysel başvuru usulü kapsamında sunduğu bağımsız bir belgedir. Üçüncü taraf müdahalesinin temel işlevi, BM Sözleşme Mekanizmasına dosyayla ilgili karar verirken yardımcı olabilecek hukuki bir görüş veya ek bilgi sağlamaktır.

Genellikle, ya usule ilişkin (bireysel başvurunun kabul edilebilirliği gibi) ya da davanın esasına ilişkin bir iddiayı ya da hukuki gerekçeyi açıklığa kavuşturur ya da detaylandırır. Üçüncü taraf müdahalesinden dosyanın olgularına ekleme yapması ya da bunlara itiraz etmesi beklenmez.

Kimlerin üçüncü taraf olarak kabul edilebileceği konusunda herhangi bir kısıtlama bulunmadığından, neredeyse herkes üçüncü taraf müdahalesi sunabilir. BM Sözleşme Mekanizmaları ÜİHK'lerden²³ ve hatta diğer Devletlerden gelen müdahaleleri kabul etmiştir.²⁴ Elbette, davanın taraflarından veya davayı karara bağlayan BM Sözleşme Mekanizmalarının üyelerinden gelen üçüncü taraf müdahaleleri reddedilir.

Üçüncü taraflar iletişime taraf olarak kabul edilmez, bu nedenle şikâyetçi veya muhatap (taraf Devlet) ile aynı haklardan yararlanamazlar. Örneğin, bireysel başvurunun tarafları üçüncü taraf müdahalesi hakkında yorum yapma hakkına sahipken, üçüncü taraf müdahil cevap veremez, taraflarca ileri sürülen iddialar hakkında yorum yapamaz veya şikâyete yeni olgular ekleyemez.

Üçüncü taraf müdahaleleri ya üçüncü tarafça bağımsız olarak ya da BM Sözleşme Mekanizmasının (örneğin karmaşık bir konuyu ele almak için ek uzmanlığa ihtiyaç duyduğu durumlarda) veya bireysel başvurunun taraflarından birinin talebi üzerine sunulabilir. Müdahalenin BM Sözleşme Mekanizmasının veya tarafların talebi üzerine hazırlandığı durumlarda, buna 'hukuki mütalaa' veya 'uzman görüşü' adı verilebilir. BM Sözleşme Mekanizmalarının üçüncü taraf müdahalelerini ele almak için resmi bir usulünün bulunmadığı ya da bağımsız müdahaleleri kabul etmediği durumlarda, kullanıcılar üçüncü taraf müdahalelerini taraflardan biri aracılığıyla sunma uygulamasını benimsemiştir.

Üçüncü taraf müdahalesi sunma usulü bir BM Sözleşme Mekanizmasından diğerine önemli açılardan farklılık gösterebilir; bazı BM Sözleşme Mekanizmaları hala sadece taraflardan biri aracılığıyla sunulan üçüncü taraf müdahalelerini kabul etmektedir. Üçüncü taraf müdahalesi gönderirken izlenecek adımların ve en iyi uygulamaların ayrıntılı bir listesi

[3.4 ve 3.5](#). Bölümlerde bulunabilir.

2.2. Görüşlerin takibi aşamasında sunulan bildirimler

Daha az bilinmesine ve daha az yaygın olmasına rağmen, üçüncü taraflar görüşlerini BM Sözleşme Mekanizmasının dosyanın esası hakkında karara varmasından sonra da sunabilir. Teknik olarak sunulan böyle bir bildirim, üçüncü taraf müdahalesi değildir, çünkü Komitenin kabul edilebilirlik konusunda veya esasa ilişkin bir karara varmasına yardımcı olmaz. Bununla birlikte, üçüncü tarafların BM Sözleşme Mekanizmaları nezdinde müdahalede bulunması için bir fırsat teşkil etmesi bakımından önemlidir.

Bu tür bildirimler, dosyanın ayrıntılarının ve Komitenin tespitlerinin kamuoyuna açıklanmasından sonra herhangi bir kişi tarafından sunulabilir. Taraf Devletin Komitenin görüşlerine uymak için attığı adımlara odaklanabilir ve BM Sözleşme Mekanizmasına yasal reform gibi davayla doğrudan ilgili genel nitelikte bilgiler sağlamak bakımından özellikle faydalı olabilir.

²³ İnsan hakları sözleşme mekanizmalarının başkanları (29. toplantı) ' 'Common approach to engagement with national human rights institutions (Teknik nedenlerle ikinci yeniden düzenleme)' HRI/MC/2017/3 (4 Temmuz 2017) 8, para 33 <<https://undocs.org/HRI/MC/2017/3>>

²⁴ ISHR '2. Treaty Bodies: Going Deeper. 2.3 – Third-party interventions (individual communications). What are they?' (ISHR Academy, 2021) <<https://academy.ishr.ch/learn/treaty-bodies/third-party-interventions-individual-communications>>

Bu, Komitenin taraf Devletin tavsiyelerine uyup uymadığını belirlemesine yardımcı olabilir.

CESCR'nin 18(7) sayılı Geçici Usul Kuralına²⁵ ve Görüşlerin Takibine ilişkin Çalışma Yöntemlerinin 4. bölümü uyarınca,²⁶ üçüncü taraflar Mohamed Ben Djazia ve Naouel Bellili/İspanya,²⁷ Marcia Cecilia Trujillo Calero (M.C.T.C.)/Ekvador²⁸ ve López Albán ve diğerleri/İspanya²⁹ davalarında Devletin CESCR tarafından kabul edilen görüşlere uyumu konusunda bildirimde bulunmuştur.

'Takip aşamasında' yapılan bildirimlerin son derece faydalı olduğu kanıtlanmıştır. Zira BM Sözleşme Mekanizmaları tarafından verilen genel tavsiyeler genellikle ulusal düzeyde yasal ve politika değişiklikleri gerektirmektedir ve BM Sözleşme Mekanizmalarının üyelerinin herhangi bir ülkenin ulusal hukuku konusunda uzman olmaları veya uygulamadan haberdar olmaları beklenmemektedir. Bu aşamada sunulan görüşler BM Sözleşme Mekanizmasını sahadaki durum hakkında bilgilendirebilir.

²⁵ CESCR, 'Provisional rules of procedure under the Optional Protocol to the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, adopted by the Committee at its forty-ninth session' (Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi İhtiyari Protokolü uyarınca Komite tarafından kırk dokuzuncu oturumunda kabul edilen geçici usul kuralları) (15 Ocak 2013) E/C.12/49/3 <https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=E%2fC.12%2f49%2f3&Lang=en> " Raportör veya Çalışma Grubu, yazılı beyanlara ve taraf Devletin usulüne uygun olarak akredite edilmiş temsilcileriyle yapılan toplantılara ek olarak, başvuru sahiplerinden ve mağdurlardan ve diğer ilgili kaynaklardan bilgi isteyebilir".

²⁶ CESCR 'Working methods concerning the Committee's follow-up to Views under the Optional Protocol to the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights. (Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi İhtiyari Protokolü kapsamındaki Görüşlerin Komite tarafından takibine ilişkin çalışma yöntemleri) Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi tarafından 61. oturumunda kabul edilmiştir (29 Mayıs - 23 Haziran 2017)' (2017) E/C.12/62/4 <https://drive.google.com/file/d/1g9E-JH2217vEKd_xE_WNfWq9_78LlAl/view?usp=sharing> "Komite, genel tavsiyelerin uygulanmasıyla ilgili olarak Komiteye bilgi sağlamak suretiyle ULHK'ların / sivil toplum kuruluşlarının takip usulüne katılmasına izin vermeyi değerlendirebilir. Taraf Devletin gözlemlerini sunmasının ardından [...] Komite, ULHK ve sivil toplum tarafından genel tavsiyelere ilişkin bilgi sunulmasını kabul edebilir. [...] Bu tür bilgiler, Komitenin Taraf Devletin Görüşlerde yer alan tavsiyeleri uygulamasına ilişkin değerlendirmesinde dikkate alınacaktır."

²⁷ Grupo de Monitoreo de la sociedad civil para el cumplimiento de los dictámenes del Comité DESC en el Estado español (Komite Görüşlerinin İspanya Devletinde Uygulanması için Sivil Toplum İzleme Grubu) 'Comentarios que presenta el Grupo de Monitoreo de la sociedad civil para el cumplimiento de los dictámenes relativo a la Comunicación 5/2015 ante el Comité De Derechos Económicos, Sociales y Culturales' (1 Mart 2018) <https://www.esccr-net.org/sites/default/files/alegaciones_grupo_monitoreo_mar18.pdf>

ESCR-Net 'Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi İhtiyari Protokolü kapsamındaki Görüşlerin Komite tarafından takibine ilişkin çalışma yöntemleri uyarınca. MBD/İspanya Başvuru No. 5/2015. Sivil Toplumun Genel Tavsiyelerin Uygulanmasına İlişkin Bildirim' (14 Mart 2018) <https://www.esccr-net.org/sites/default/files/follow_up_to_cesccr_comm_5_of_2015_collective_submission_14_march_2018.pdf>

Defensor del Pueblo 'Envío de Información. Vivienda. Naciones Unidas. Madrid' (Temmuz 2018) 1 - 11 ve Komite Görüşlerinin İspanya Devletinde Uygulanması için Sivil Toplum İzleme Grubu 'VALORACIÓN del REAL DECRETO LEY 7/2019, de 1 de marzo, de medidas urgentes en materia de vivienda y alquiler. Convalidado por el Congreso el 3 de abril de 2019' (17 Mayıs 2019) 12 - 16 <https://caescooperativa.es/wp-content/uploads/2020/11/Anexos-valoracion-normativa_informacion-defensor-del-pueblo.pdf>

CESCR 'İspanya'ya karşı yapılan 2/2014 ve 5/2015 sayılı başvuruların takibine ilişkin rapor. Komite tarafından altmış altıncı oturumunda (30 Eylül-18 Ekim 2019) kabul edilmiştir. Teknik nedenlerle 2 Ocak 2020 tarihinde yeniden yayınlanmıştır' E/C.12/66/3 (29 Kasım 2019) 6,

para. 3 <https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=E%2fC.12%2f66%2f3&Lang=en> Komite Görüşlerinin İspanya Devletinde Uygulanması için Sivil Toplum İzleme Grubu 'Comentarios que presenta el Grupo de Monitoreo de la sociedad civil en relación al proceso de cumplimiento (follow-up) del dictamen relativo a la Comunicación 5/2015 ante el Comité De Derechos Económicos, Sociales y Culturales' (23 Ekim 2020) <<https://caescooperativa.es/wp-content/uploads/2020/11/Comentarios-grupo-monitoreo.pdf>>

²⁸ ESCR-Net 'Birleşmiş Milletler Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesinin Marcia Cecilia Trujillo Calero/Ekvador Davasındaki Görüşlerinin Takibine İlişkin Üçüncü Taraf Müdahalesi (Başvuru No. 10/2015) <www.esccr-net.org/sites/default/files/intervention_follow-up_mctc_v_ecuador.pdf>

²⁹ Bildirimlerin çevrimiçi sunulması mümkün değildir, bkz: CESCR 'Bireysel başvurulara ilişkin ilerlemeyi takip raporu. Komite tarafından 70. oturumunda kabul edilmiştir (27 Eylül - 15 Ekim 2021)' E/C.12/70/3 (15 Kasım 2021) 7 - 10 <https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=E%2fC.12%2f70%2f3&Lang=en>

Devlet, eylemlerinin BM Sözleşme Mekanizmasının görüşlerine uygun olduğunu iddia etse de, ulusal yasaların ve politikaların özellikleri ve bunların uygulanması, Komite tarafından önerilen sonuca ulaşılıp ulaşılmadığını değerlendirmeyi zorlaştırmaktadır. Üçüncü taraflar bu durumun açıklığı kavuşturulmasına yardımcı olabilir. CESCRC tarafından haklı olarak belirtildiği üzere, bu tür beyanlar Komitenin taraf Devletin periyodik incelemelerinde yapacağı müteakip değerlendirmelerle de doğrudan ilgili olabilir.

Görüşlerin takibi kapsamındaki görüş bildirimlerinde uygulanabilecek diğer BM Sözleşme Mekanizması kuralları arasında CRC 28.6 ve 28.7 sayılı Usul Kuralları ve CED 79.5, 79.6 sayılı Usul Kuralları,³⁰ HRCttee 106.2 sayılı Usul Kuralı, CEDAW 73.5 sayılı Usul Kuralı, CRPD 75.5 sayılı Usul Kuralı ve CAT 120.2 sayılı Usul Kuralı yer almaktadır.³¹

2.3. Neden üçüncü taraf müdahalesi sunulmalı?

Taraflar, Komitenin kararının uluslararası insan hakları standartlarının yorumlanmasını ilerletmesini veya en azından geriletmemesini istediklerinde muhtemelen müdahale etmeye çalışacaklardır. Diğer şeylerin yanı sıra, üçüncü taraf müdahalesi şu açıdan faydalı olabilir: I) yaratıcı savlar sunmanızı sağlar; II) yeni konularda içtihadın geliştirilmesini destekleyecek savlar sunar; III) hukuki muhakemenin kalitesini artırabilir; IV) BM Sözleşme Mekanizmalarıyla etkileşimi kolaylaştırır ve katkıların daha çeşitli olmasını sağlar; ve V) özellikle hukuki muhakeme ile ilgili olarak sınırlı kaynaklara sahip tarafları destekleyebilir.

2.3.1. Yaratıcı savlar sunma

Üçüncü taraflara getirilen bazı kısıtlamalar fırsata dönüşebilir. Üçüncü taraf müdahalelerinin dosyanın olgularına odaklanmaması gerektiği gerçeği, aslında bu olguların ötesine geçen savlar ileri sürülmesine olanak tanır. Örneğin, Üçüncü taraf müdahaleleri, bireysel başvurunun yapılmasından sonra meydana gelen olayları ve koşullarda yaşanan gelişmeleri aktarabilir - ayrıca bir kararın bireysel bir başvuru dosyasından daha geniş bir etkiye sahip olabileceğini savunarak bir tür actio popularis iddiasında bulunabilirler.

³⁰ Küçük farklılıklar dışında, metin CRC ve CED için temelde aynıdır: "[...] Raportörler veya çalışma grupları, kendilerine verilen görevlerin gereği gibi yerine getirilmesi için uygun olabilecek temaslarda bulunabilir ve gerekli adımları atabilir [...] Raportörler veya çalışma grupları, yazılı beyanlara ve taraf Devletin usulüne uygun olarak akredite edilmiş temsilcileriyle yapılan toplantılara ek olarak, başvuru sahiplerinden ve diğer ilgili kaynaklardan bilgi isteyebilir."

³¹ Küçük farklılıklar dışında, metin HRCttee, CEDAW, CRPD ve CAT için temelde aynıdır: "Raportör veya çalışma grubu, görevlerinin gereği gibi yerine getirilmesi için uygun olabilecek temaslarda bulunabilir ve gerekli adımları atabilir [...]"

2.4.1.1 numaralı kısımda değinilen Bujdoso davasında olan da tam olarak budur. Müdahiller, bireysel başvurunun sunulmasının ardından yaşanan hukuki gelişmeleri yorumlamış ve davadaki hukuki ayrımcılığın Başvuru Sahiplerinden daha fazlasını etkilediğini ileri sürmüştür. Her iki sav da CRPD tarafından ele alınmıştır.

2.3.2. Yeni konulara ilişkin yasal standartların geliştirilmesini destekleme

Üçüncü taraf müdahalesi, en çok, BM Sözleşme Mekanizmasının daha önce hiç ele almadığı ya da içtihadının sınırlı olduğu bir konu gibi bilinmeyen bir konu üzerinde çalıştığında işe yarar. Bu noktada Komite üyeleri, Sözleşme hükümlerinin belirli bir vakaya nasıl uygulanacağına dair özgün bir yorum getirme zorluğuyla karşı karşıyadır; ayrıca uluslararası insan hakları hukukunun gelişen yorumuna katkıda bulunma fırsatına da sahiptirler. Üçüncü taraf müdahaleleri, Komitelere bu yeni kararları destekleyen ve uygun şekilde gerekçelendiren bilgi ve savlar sunabilir.

2.3.3. Hukuki muhakemenin kalitesini artırma

BM Sözleşme Mekanizmalarının üyeleri, üçüncü taraf müdahalelerinin başka türlü erişilemeyen ilgili bilgilerin sağlanmasını kolaylaştırdığını kabul etmiştir. Emsal kararların sınırlı veya erişimin zor olduğu, veri ve bilgilerin yetersiz kaldığı veya BM Sözleşme Mekanizmasının üyelerinin ilgili konular hakkında çok az bilgisinin bulunduğu durumlarda örnek olarak verilebilir.³²

Bazı durumlarda, hukuki sorun BMTB tarafından yeni ele alınmış olabilir, ancak diğer BMTB'ler; uluslararası, bölgesel veya ulusal mahkemeler; insan hakları uzmanları veya kurumları (BM Özel Raportörleri, insan hakları komisyonları veya ÜİHK'lar gibi) veya akademisyenler tarafından daha önce ele alınmış olabilir. Üçüncü taraf müdahaleleri, BMTB'nin bir meselenin diğer yetki çevrelerinde veya ortamlarda nasıl ele alındığını anlamasına yardımcı olacak bu bilgileri (ve gerekirse tüm belgelerin çevirilerini) sağlayabilir. Aynı zamanda uluslararası insan hakları hukukunun tutarlılığının ve insan hakları mekanizmalarının tamamlayıcılığının desteklenmesine de yardımcı olabilir.

Üçüncü taraf müdahaleleri, yapısal sorunlara ve eğilimlere de ışık tutabilir. Üçüncü taraf müdahaleleri, genellikle uzman kuruluşlar veya konu hakkında uzmanlığı olan kişiler tarafından sunulur. Bu uzmanların sunduğu bilgilerde, yargılama makamının başka türlü erişemeyeceği istatistikler ve başka veriler de yer alabilir.

³² ISHR tarafından eski ve mevcut UNTB üyeleriyle yapılan kişisel görüşmeler. Ayrıca bakınız: İnsan hakları sözleşme mekanizmalarının başkanları (29. toplantı) 'Common approach to engagement with national human rights institutions (Teknik nedenlerle ikinci yeniden düzenleme)' HRI/MC/2017/3 (4 Temmuz 2017) 8, 12 paragraf 33 ve 58(e) <<https://undocs.org/HRI/MC/2017/3>>

2.3.4. BM Sözleşme Mekanizmalarına erişimin kolaylaştırma ve katkıların çeşitli olmasını sağlama

Bireysel başvuruların hazırlanması ve sunulması süreci için hem zamana hem de kaynağa ihtiyaç vardır ve BM Sözleşme Mekanizmaları sistemine aşına olmayanlar için bu süreç göz korkutacak kadar karmaşıktır.

Öte yandan, üçüncü taraf müdahaleleri, nispeten daha hızlı sonuç verebilir: genellikle oldukça kısa olmak zorundadır,³³ belirli konulara odaklanmalıdır, daha az usuli gereklilikleri vardır ve bireysel başvurulara kıyasla BM Sözleşme Mekanizmasıyla ve taraflarla daha az etkileşim gerektirir. Bu bağlamda, üçüncü taraf müdahaleleri, daha geniş bir yelpazedeki müdahillerin kendi çıkarlarıyla ilgili dosyalara katılmasına olanak tanır. Örneğin, göç meselesine odaklanmış küçük bir STK'nın dünya çapında insan hakları ihlalleriyle ilgili birden fazla davayı takip etme kapasitesi olmayabilir, ancak küresel etkileri olan bir davada göçmenlerin durumunu ele alan bir üçüncü taraf müdahalesi sunabilir.

Bu erişilebilirlik, BM Sözleşme Mekanizması sisteminin daha demokratik olmasına katkıda bulunur ve Komite üyelerine aksi takdirde göz ardı edilebilecek bir bakış açısı sağlar ve BM Sözleşme Mekanizması içtihadının dünya çapındaki etkisi düşünüldüğünde bu daha da önemlidir.

2.3.5. Sınırlı kaynaklara sahip tarafların destekleme

İnsan hakları ihlallerinin mağdurları ile bu ihallerden sorumlu devletlerin arasında doğası gereği güç ve kaynak dengesizlikleri vardır. Devletlerin çok sayıda kaynağı ve ilişkisi bulunurken, mağdurlar temsil edilmeyebilir veya temsil edilseler bile yeterli kaynağı bulunmayan ücretsiz çalışan avukatlar veya STK'lar tarafından temsil edilirler.

Bu bağlamda, üçüncü taraf müdahaleleri, mağdurlara ve temsilcilerine bireysel başvurudaki iddialarını güçlendirmelerinde yardımcı olabilir ve taraflar arasındaki güç dengesizliğinin giderilmesine katkıda bulunabilir.

³³ Örneğin, HRCtee (5.350 kelime), CRC (10 sayfa) veya CEDAW (7.000 kelime) tarafından belirlenen sınırlara bakınız. BM Sözleşme Mekanizmaları tarafından belirlenen gerekliliklerin tam listesi için bkz [3.5. Bölüm](#).

2.4. Fark yaratan üçüncü taraf müdahalelerine örnekler

Bu bölümde, nihai kararı etkilemede özellikle başarılı olan Üçüncü taraf müdahaleleri kısaca özetlenmiştir. Üçüncü taraf müdahalelerin sunulma şekli, içeriği ve BM Sözleşme Mekanizmalarının ilgili kararlarının yanı sıra bunların yarattığı etki de kısaca açıklanmıştır. Bu bölümde ayrıca ulusal ve uluslararası mahkemelerden ilham verici örnekler de yer almaktadır. BM Sözleşme Mekanizmalarınca incelenmiş bir üçüncü tarafın müdahale ettiği dosyaların listesi [Ek A'da](#) verilmiştir.

2.4.1. BM Sözleşme Mekanizmaları

2.4.1.1. CRPD - Bujdosó ve diğerleri./Macaristan

Şikâyet: Başvuranlar, oy kullanma becerileri bireysel olarak değerlendirilmeden, vesayet temelinde haklarından mahrum bırakılmalarının ayrımcı olduğunu ve siyasi katılım haklarını ihlal ettiğini ileri sürüyordu.

Üçüncü taraf müdahalesi: Üçüncü taraf müdahalesi bağımsız şekilde sunulmuştur. Harvard Hukuk Fakültesi Engellilik Projesi (HPOD), başvuru sahiplerinin başvurusunu genişletmiş ve CRPD'den, engelli kişilerin oy kullanma kapasitesinin bireysel olarak değerlendirilmesini zorunlu kılmamanın kendi başına Sözleşmeye aykırı olduğuna karar vermesini istemiştir.³⁴

Karar: Komite, üçüncü taraf müdahilin, zihinsel engellilerin bireyselleştirilmiş bir değerlendirme sonucunda dahi oy kullanmasının engellenmesinin, engelliliğe dayalı ayrımcılık teşkil ettiği yönündeki iddiasını kabul etmiştir.³⁵

Etkisi: Üçüncü taraf müdahalelerinin hem belirli dosyalar hem de genel olarak insan hakları hukukunun ilerlemesi açısından sahip olabileceği değeri göstermektedir. HPOD'un iddiaları, başvuranların iddialarının ötesine geçmiş ve CRPD'nin görüşlerinin kapsamını genişletmiştir.

Üçüncü taraf müdahalesi olmasaydı, CRPD, sadece başvuru sahiplerine değil, Macaristan'daki diğer engelli bireylere de fayda sağlayan böylesine ilerici bir çözüme ulaşamayabilirdi.

³⁴ HPOD 'Bujdosó, Zsolt ve diğerleri./ Macaristan meselesinde üçüncü taraf müdahalesi, Engelli Hakları Komitesi nezdinde 4/2011 sayılı Başvuru' (2011) <<https://drive.google.com/file/d/1Wy8trkn40FERkZe9likBmUUHjuVGFbM/view?usp=sharing>>

³⁵ CRPD 'Zsolt Bujdosó, Jánosné Ildikó Márkus, Viktória Márton, Sándor Mészáros, Gergely Polk ve János Szabó/Macaristan' (9 Eylül 2013) CRPD/C/10/D/4/2011 para. 9.1 - 10 <https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRPD%2fC%2f10%2fD%2f4%2f2011&Lang=en>

Bu dosya, usule ilişkin bazı kayda değer hususlar da içermektedir. Bu, CRPD nezdinde yapılan ilk üçüncü taraf müdahalesi olmuştur. Bu durum, belirli bir BM Sözleşme Mekanizması nezdinde üçüncü taraf müdahalesinin olmamasının, bu mekanizmanın üçüncü taraf müdahalelerine karşı olumsuz bir tutum sergilediği anlamına gelmediğini, sadece üçüncü tarafların katılımının eksik olduğunu göstermektedir.

2.4.1.2. HRCttee - Nell Toussaint / Kanada

Şikâyet: Başvuru sahibi, Kanada'nın göçmenlik statüsü nedeniyle hayat kurtarıcı sağlık hizmeti sağlamayı reddetmesinin ayrımcılığa uğramama, yaşam, işkenceye ve zulme, aşağılayıcı ve insanlık dışı muameleye maruz kalmama ve özgürlük ve güvenlik haklarını ihlal ettiğini ileri sürüyordu.³⁶

Üçüncü taraf müdahalesi: Üçüncü taraf müdahalesi başvuru sahibinin talebi üzerine hazırlanmış ve başvuru sahibi tarafından sunulmuştur. Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Ağı (ESCR-Net), Kanada'nın göçmenlik statüsü nedeniyle sağlık hizmeti vermeyi reddetmesinin ayrımcı olduğu yönünde görüş bildirmiştir. Ayrıca, medeni ve siyasi hakların ekonomik, sosyal ve kültürel haklarla birbirine bağımlı ve bölünmez olduğu göz önünde bulundurulduğunda, HRCttee'nin belirli durumlarda yaşam hakkını sağlık hizmeti sağlama konusundaki pozitif yükümlülüğü de içerecek şekilde yorumlaması gerektiğini ileri sürmüştür.³⁷

Karar: Komite, yaşam hakkının, Devletlerin herkesin yaşamına yönelik makul ölçüde öngörülebilir riskleri önleyecek sağlık hizmetlerine erişmesini sağlama yönündeki pozitif yükümlülüğünü dışlayacak şekilde dar yorumlanamayacağı sonucuna varmıştır.

Ayrımcılık yasağının ve yaşam hakkının ihlal edildiğine hükmetmiştir.³⁸

Etkisi: Bu, BM Sözleşme Mekanizmalarından birinin hayat kurtarıcı sağlık hizmetlerine erişmesi engellenen düzensiz bir göçmenin şikâyetini değerlendirdiği ilk dosya olmuştur. Bu dosya, yaşam hakkıyla mı (ve dolayısıyla ICCPR kapsamında kabul edilebilir) yoksa sağlık hakkıyla mı (ve dolayısıyla konu bakımından kabul edilemez) ilgili olduğu tam olarak belli olmadığı için özellikle karmaşıktı. Davayı kabul eden HRCttee, sağlık hizmetlerine erişimin nasıl yaşam hakkının bir parçası olarak görülebileceğini gerekçelendirmek için güçlü savlara ihtiyaç duymuştur.

³⁶ ESCR-Net 'Toussaint/Kanada, CCPR/C/123/D/2348/2014, 2018. BM, düzensiz göçmenlerin temel sağlık hizmetlerinden mahrum bırakılmasında hak ihlalleri tespit etti' (ESCR-Net, 12 Aralık 2018) <www.escr-net.org/caselaw/2018/toussaint-v-canada-ccprc123d23482014-2018>

³⁷ ESCR-Net'in Stratejik Dava Çalışma Grubu üyeleri: CELS, CESR, GI-ESCR, SERI, SECTION27 'Nell Toussaint/Kanada. Başvuru No. 2348/2014. HUKUKİ MÜTALAA' (22 Ağustos 2015) <www.escr-net.org/sites/default/files/escr-net_legal_opinion_-_toussaint_v_canada.pdf>

³⁸ HRCttee 'Toussaint/Kanada' (24 Temmuz 2018) CCPR/C/123/D/2348/2014 paragraf 11.1 - 14 <https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CCPR%2fC%2f123%2fd%2f2348%2f2014&Lang=en>

Üçüncü taraf müdahiller, muhakemesini destekleyen çok sayıda içtihat ve emsal karar sunarak HRCttee'nin bu sonuca ulaşmasına yardımcı olmuştur. Bir HRCttee uzmanı, sosyal güvenlik ve sağlık konularının geleneksel olarak HRCttee'nin alanına girmemesinden dolayı bu meselenin özellikle güç olduğunu belirtmiştir. Uzman, üçüncü taraf müdahalesinin, öncü bir kararın temellendirilmesine yardımcı olan karşılaştırmalı içtihat ve Kanada'daki ulusal koşullar hakkında bilgi sağladığı için çok faydalı olduğu kanaatinde.

Bu dosya aynı zamanda üçüncü tarafların davalara müdahil olmak için kullanabilecekleri farklı yolları da göstermektedir. Bireysel başvuruyu yapan kişi tarafından sunulduğu için, bu müdahale HRCttee Usul Kurallarının (ROP) 96 sayılı kuralı anlamında üçüncü taraf müdahalesi, diğer bir ifadeyle "bağımsız" bir üçüncü taraf müdahalesi değildir. HRCttee, bu müdahaleyi daha ziyade 'hukuki mütalaa' olarak nitelendirmektedir.³⁹Bununla birlikte, etkisi temelde aynı olmuştur: üçüncü bir taraf, Komitenin karara ulaşmasına yardımcı olan bilgileri sağlamıştır. Potansiyel müdahillerin bireysel başvurunun sahipleriyle yakın bir ilişkisi olması halinde, üçüncü taraf müdahalesini bu kişiler aracılığıyla sunmak daha kolay ve hızlı olabilir.

2.4.1.3. CRC - L.H. ve diğerleri / Fransa

Şikâyet: Şikâyetçiler, Suriye'deki Kürt kamplarında tutulan Fransız torunlarının Fransa'ya geri gönderilmesini talep ediyordu. Fransa'nın Fransız çocuklar üzerinde yargı yetkisine sahip olduğunu ve eylemsizliğiyle çocuklara karşı CRC'den doğan yükümlülüklerini ihlal ettiğini ileri sürüyorlardı.⁴⁰

Üçüncü taraf müdahalesi: Üçüncü taraf müdahalesi Komitenin talebi üzerine hazırlanmıştır. CRC'nin daveti üzerine Ülke Dışı Yükümlülükler Konsorsiyumu ve diğer akademisyenler tarafından iki müdahale sunulmuştur. Müdahiller, Sözleşmenin ülke dışında uygulanması için gerekçe bulunduğunu ileri sürmüştür.⁴¹

Karar: CRC, taraf Devletin çocukların aşırı korunmasız durumundan haberdar olduğunu ve bu nedenle onlar üzerinde yargı yetkisini bulunduğunu kaydetmiştir. Komite, başvuruları kabul edilebilir ilan etmiştir.⁴²

³⁹ a.g.e. para. 7.4

⁴⁰ Helen Duffy, 'Başvuru 79/2019 ve 109/2019 ve diğerleri, Dosya Notu 2021/3. Suriye Kamplarındaki Fransız Çocuklar: Çocuk Hakları Komitesi ve Yargı Bataklığı' (Leiden Children's Rights Observatory, 18 Şubat 2021) <www.childrensrightsobservatory.nl/case-notes/casenote2021-3>

⁴¹ Gamze Erdem Türkelli ve diğerleri 'H. ve A. /Fransa ve X. ve X. /Fransa davalarında BM Çocuk Hakları Komitesine Üçüncü Taraf Müdahalesi' (10 Haziran 2020) <www.childrensrightsobservatory.nl/images/papers/third_party_intervention-Submission-10-June-2020-final.pdf>

⁴² CRC 'L.H. ve diğerleri / Fransa' CRC/C/85/D/79/2019 - CRC/C/85/D/109/2019 (30 Eylül 2020) paragraf 9.1 - 11 <https://www.ejiltalk.org/wp-content/uploads/2020/12/CRC_C_85_D_79_2019_E-1.pdf>

Etkisi: Bu dosya, Komitelerin neden bazen üçüncü taraf müdahalesine ihtiyaç duyduğunu açıkça göstermektedir. Bu, CRC için özellikle karmaşık bir dosyaydı, çünkü Sözleşmenin ülke dışı uygulanabilirliği konusunda henüz incelenmemiş bir soruya yanıt bulunması gerekiyordu. CRC içtihadı olmadığından, CRC ülke dışı yükümlülükler konusunda uzmanların desteğini talep etmiştir. Dosyayı kabul edilebilir ilan eden geniş açıcı karar tartışmalı olabilir, ancak üçüncü tarafların müdahaleleri sayesinde usulüne uygun bir şekilde savunulmuş ve gerekçelendirilmiştir.

2.4.1.4. CEDAW - A.S. / Macaristan

Şikâyet: Başvuru sahibi, acil sezaryen olmak zorunda kalan Roman kökenli Macar bir kadındı. Operasyon sırasında, önceden bilgilendirilmiş rızası alınmadan kısırlaştırılmıştı.⁴³

Üçüncü taraf müdahalesi: Başvuru sahibi, Üreme Hakları Merkezi (CRR) tarafından hazırlanan üçüncü taraf müdahalesi sunmuştur. Üçüncü taraf müdahalesinde, başvuru sahibinin, rızası olmaksızın yapılan kısırlaştırma sonucunda, çocuklarının sayısına ve aralarındaki yaş farkına karar verme özgürlüğünden kalıcı olarak mahrum bırakılması nedeniyle, kalıcı bir hak ihaline uğradığı ileri sürülmüştür.⁴⁴

Karar: CEDAW, Macaristan'ın, Başvuru sahibinin kısırlaştırılma konusunda iyi düşünmüş ve gönüllü bir karar vermesini sağlamadığına hükmetmiştir. Dolayısıyla Devlet, Başvuru sahibinin aile planlaması hakkında bilgi edinme, hamilelikle ilgili uygun hizmetlerden yararlanma ve sahip olmak istediği çocuk sayısına ve aralarındaki yaş farkına karar verme özgürlüğü haklarını ihlal etmiştir.⁴⁵

Komitenin görüşlerinin takibi aşamasında, Avrupa Roman Hakları Merkezi (ERRC) mağdura maddi tazminat ödenmesine ilişkin bilgi sunmuştur.⁴⁶

Etkisi: Üçüncü taraf müdahalesinin unsurları karara aktarılmış, üçüncü tarafça sunulan savlar esasa ilişkin değerlendirmelerde ve taraf Devlete yapılan tavsiyelerde kullanılmıştır.

⁴³ 'Bilgi Notu. A.S. /Macaristan - Bilgilendirilmiş Rıza: Bir İmza Yeterli Değildir' (CRR, Aralık 2008) <https://reproductiverights.org/wp-content/uploads/2020/12/AS_v_Hungary_Informed_Consent.pdf>

⁴⁴ CRR 'Ek Bilgi Re: A.S./Macaristan. Başvuru No. 4/2004' (2005) <https://reproductiverights.org/wp-content/uploads/2020/12/ww_ASvHungary_amicus_brief.pdf>

⁴⁵ CEDAW 'A.S./Macaristan' (14 Ağustos 2006) CEDAW/C/36/D/4/2004 <https://www.escr-net.org/sites/default/files/CEDAW_Committee_Decision_0.pdf>

⁴⁶ ERRC 'Avrupa Roman Hakları Merkezi'nin A.S./Macaristan CEDAW dosyasına ilişkin yazılı yorumları, Başvuru No.. 4/2004' (20 Kasım 2009) <www.errc.org/uploads/upload_en/file/hungary-written-comments-cedaw-ascase-20112009.pdf>

Ayrıca, ERRC tarafından sunulan bilgiler, (mağduru temsil etmesinden dolayı) üçüncü taraf müdahalesi olmasa da, iyi uygulama örneğidir. Mağdurların temsilcileri, BM Sözleşme Mekanizmasının davaya uyumu sadece Devletin bakış açısına göre değil, farklı bakış açılarına göre değerlendirmesini teminen, takip sürecinde Komite ile ilişkilerini sürdürmelidir.

2.4.1.5. CEDAW - Ángela González Carreño / İspanya

Şikâyet: Şikâyetçi, evlilikte eşitliğin sağlanamaması da dâhil olmak üzere birçok alanda ayrımcılığa uğramama hakkının ihlal edildiğini iddia ediyordu. Zira Devlet, kendisini ve kızını saldırgandan korumak için gerekli özeni göstermemiş ve bu ihmâl kızının öldürülmesiyle sonuçlanmıştı.

Üçüncü taraf müdahaleleri: Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet,⁴⁷ toplumsal cinsiyet kalıp yargıları,⁴⁸ dönüştürücü eşitlik⁴⁹ Amerikan Sisteminde toplumsal cinsiyete dayalı şiddetle ilgili olarak gereken özeni gösterme ilkesi,⁵⁰ ve AİHM'nin bireyleri aile içi şiddetten korumak için gereken özeni gösterme yükümlülüğüne ilişkin içtihadı⁵¹ gibi bir dizi konuyu ele alan çeşitli üçüncü taraf müdahaleleri bağımsız olarak ve başvurucuların temsilcilerinin talebi üzerine sunulmuştur.

Karar: CEDAW, yetkililerin ziyaret planına karar verirken kalıp yargıları (aile içi şiddetin tanımı da dâhil olmak üzere) uyguladıkları gerekçesiyle Sözleşmenin ihlal edildiği sonucuna varmıştır. Bu durum, gerekli güvenceler ve aile içi şiddet örüntüsü dikkate alınmaksızın denetimsiz ziyaretlere izin veren ayrımcı bir kararla sonuçlanmıştı.⁵²

Etkisi: Komitenin kararında açıkça belirtilmemiş olmasına karşın, bazı üçüncü tarafların savlarının dikkate alındığı görülmektedir. Komite, özellikle 7.5 numaralı paragrafta şu hususlara değinmiştir: *“Başvuranın ilk başvurusunda olayların meydana geldiği koşullara ilişkin verdiği bilgiler, başvurusunun durumunda özen gösterilmemesinin, aile içi şiddet vakalarında alışılagelmiş olan özen eksikliğinin tipik bir örneği olduğunu göstermesi açısından önemlidir.*

⁴⁷ Save the Children 'La responsabilidad del Estado ante las vulneraciones de los derechos de los niños y niñas víctimas de la violencia de género' (2014) <www.womenslinkworldwide.org/files/77/amicus-de-save-the-children-espana.pdf>

⁴⁸ Simone Cusack 'Ángela González Carreño /İspanya CEDAW Başvuru No. 47/2012. Amicus Curiae Dilekçesi (2 Şubat 2014) <<http://www.womenslinkworldwide.org/files/78/amicus-de-simone-cusack-solo-en-ingles.pdf>>

⁴⁹ Christine Chinkin ve Keina Yoshida 'Transformative Equality and Violence against Women and the Girl Child' (2014) <www.womenslinkworldwide.org/files/80/amicus-de-christine-chinkin-y-keina-yoshida-solo-en-ingles.pdf>

⁵⁰ Victor Abramovich ve Susana Villarán 'Amicus Curiae. The Due Diligence Principle in the Inter-American System Applied to Gender-Based Violence' (2014) <www.womenslinkworldwide.org/files/79/amicus-de-victor-abramovich-y-susana-villarán-solo-en-ingles.pdf>

⁵¹ Uluslararası Hukukçular Komisyonu 'Ángela González Carreño/İspanya, Başvuru No. 47/2012, CEDAW. Amicus Belgesi' (26 Haziran 2014) <www.womenslinkworldwide.org/files/76/amicus-de-la-comision-internacional-de-juristas-informacion-disponible-solo-en-ingles.pdf>

⁵² CEDAW 'González Carreño/ İspanya' CEDAW/C/58/D/47/2012 (16 Temmuz 2014) paragraf 9.1 - 12 <https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CEDAW/C/58/D/47/2012&Lang=en>

Bu dosya, kararda açıkça belirtilmese bile üçüncü taraf müdahalelerinin nasıl konuyla ilgili olabileceğini göstermektedir. Komite tarafından incelenen konu karmaşıktır ve üçüncü taraf müdahaleleri faydalı bir rehberlik sağlamış, bu da temeldeki sorunları ele alan ve gerektiği gibi gerekçelendirilmiş bir görüşün benimsenmesini sağlamıştır.

2.4.2. Diğer mahkemeler

Amerikalılar Arası İnsan Hakları Mahkemesi (IACrTHR) -

Guzmán Albarracín ve diğerleri /Ekuador: Bir devlet okulunda çocuğun cinsel istismarına ilişkin bir dosyada, Ekuador'un eğitim sistemi içerisinde cinsel şiddet ve istismarın nasıl sistemli bir hal aldığını vurgulayan üçüncü taraf müdahaleleri sunulmuştur.

Mahkeme üçüncü tarafların müdahalelerine açıkça atıfta bulunmuş, örneğin aşağıdaki görüşleri paylaştığını belirtmiştir: '[...]MESECVI Uzmanlar Komitesinin amicus curiae belgesinde ifade ettiği, eğitim alanında çalışanların öğrencilerin kişisel bütünlüğünü koruma ve uygunsuz avantajlar veya faydalar yaratabilecek durumlardan her ne pahasına olursa olsun kaçınma yükümlülüğüne [kaçınılmaz bir şekilde] sahip olduğu görüşü de [...] Ekuador'un iç hukuku da öğrencilere eğitim kurumlarında her türlü şiddete karşı korunma hakkını tanımaktadır. SURKUNA'nın amicus curiae belgesinde belirttiği üzere, bu husus 2011 tarihli Kültürlerarası Eğitime İlişkin Düzenleyici Kanunda öngörülmüştür.⁵³

IACrTHR - Vicky Hernández ve diğerleri. /Honduras: Bir seks işçisi ve insan hakları savunucusu olan Vicky Hernández'in trans olmasından dolayı öldürülmesiyle ilgili bir davada, Mahkeme 18 tane üçüncü taraf müdahalesi almıştır. ISHR, Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesinin, uluslararası insan hakları standartlarını cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği (SOGI) ile ilgili belirli konulara uygulayan Yogyakarta İlkeleri ve Yogyakarta İlkeleri +10 ışığında yorumlanması ihtiyacına yönelik üçüncü taraf müdahalesinde bulunmuştur.⁵⁴ IACrTHR kararında, Vicky'nin hem cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği hem de insan hakları savunucusu olarak çalışması nedeniyle yüksek riskle karşı karşıya kaldığını kabul etmiştir.⁵⁵

⁵³ IACrTHR 'Guzmán Albarracín et. al./Ekuador dosyası. Esaslar, Tazminatlar ve Maliyetler' Seri C No. 405 (24 Haziran 2020) 39, dn 126 <www.corteidh.or.cr/docs/casos/articulos/seriec_405_ing.pdf>

⁵⁴ ISHR 'AMICUS CURIAE. Dosya No. 13.051. Vicky Hernandez ve Ailesi/ Honduras' (2020) <https://ishr.ch/wp-content/uploads/2021/09/third_party_submission_iachr_honduras_final_english_june10_1.pdf>

⁵⁵ IACrTHR 'Vicky Hernández ve diğerleri/Honduras dosyası. Esaslar, Tazminatlar ve Maliyetler' Seri C No. 422 (26 Mart 2021) para 8 dipnot 10, para 30, 98, 112, 152, 175 <www.corteidh.or.cr/docs/casos/articulos/seriec_422_ing.pdf>

AİHM - Sanoma Uitgevers B.V. / Hollanda: Olay, bir gazeteci tarafından çekilen yasadışı bir sokak yarışının fotoğraflarını, ilgisiz bir ceza soruşturmasında kullanmak üzere almak isteyen polis memurlarıyla ilgiliydi. Başvuru sahipleri, gazetecilerin gizlilik haklarını ileri sürerek bu talebi reddetmiş, bunun üzerine polis memurları derginin editörünü tutuklamış ve mahkeme kararı olmaksızın dergiyi kapatmakla tehdit etmişti. AİHM Büyük Dairesi, çeşitli medya kuruluşlarından gelen üçüncü taraf müdahalesini kabul etmiştir: Medya Hukukî Savunma Girişimi, Gazetecileri Koruma Komitesi (CPJ), Article 19, Guardian News & Media Ltd. ve Açık Toplum Adalet Girişimi (OSJI), dünyanın çeşitli ülkelerinde gazeteciliğin haber kaynağını gizleme hakkına yönelik müdahalelere karşı güvenceler oluşturma eğilimi göstermiştir.

AİHM, üçüncü tarafların savını yineleyerek, "cezai soruşturmanın çıkarlarının haber kaynaklarının korunmasındaki kamu çıkarlarının önüne geçip geçmediğine dair bağımsız bir değerlendirme yapılmasını sağlayacak yasal güvencelerin başvuruda bulunan şirket açısından bulunmadığına" dikkat çekerek ifade özgürlüğü hakkının ihlal edildiğine hükmetmiştir.⁵⁶

**Afrika İnsan ve Halkların Hakları Mahkemesi (ACHPR) -
Actions pour la protection des droits de l'Homme (APDH) /Fildişi**

Sahili Cumhuriyeti: Dava, başvuru sahibinin, taraf Devletin Seçim Komisyonunun ilgili insan hakları belgelerine uygun olmadığı ve bu nedenle değiştirilmesi gerektiği yönündeki iddiasıyla ilgiliydi. ACHPR, Afrika Birliği Komisyonu ve Afrika Uluslararası Hukuk Enstitüsünden, özellikle bu sözleşmelerden bazılarının (Afrika Demokrasi Şartının ve Demokrasi protokolünün) mahkemenin konu bakımından (ratione materiae) yargı yetkisini belirleyen Protokolün 3. maddesi kapsamında insan hakları belgeleri olarak kabul edilip edilemeyeceği sorusuyla ilgili olarak üçüncü taraf müdahalesi talep etmiştir.⁵⁷

ACHPR kararında, üçüncü taraf müdahalelerinin ilgili kısımlarını kısaca özetlemiş, yapılan gözlemleri dikkate aldığını ve müdahillerin benimsediği görüşe, diğer bir ifadeyle söz konusu belgelerin insan hakları belgeleri olduğu görüşüne katıldığını belirtmiştir.

Üçüncü taraf müdahaleleri ile karar arasında bir karşılaştırma yapıldığında, ACHPR'nin kabul edilebilirlik kararını verirken büyük ölçüde üçüncü taraf müdahalesini esas aldığı görülmektedir.⁵⁸

⁵⁶ AİHM, Büyük Daire 'Sanoma Uitgevers B.V. /Hollanda Davası' Başvuru no. 38224/03 (14 Eylül 2010) paragraf 45, 80 <<https://globalfreedomofexpression.columbia.edu/wp-content/uploads/2021/09/CASE-OF-SANOMA-UITGEVERS-B.V.-v.-THE-NETHERLANDS.pdf>>

⁵⁷ ACHPR 'Actions pour la protection des droits de l'Homme (APDH)/Fildişi Sahili Cumhuriyeti Başvuru 001/2014 (18 Kasım 2016) 8, 9 paragraf. 3, 28, 29, 50-56 <https://www.african-court.org/en/images/Cases/Judgment/JUDGMENT_APPLICATION%20001%202014%20-%20APDH%20V.%20THE%20REPUBLIC%20OF%20COTE%20DIVOIRE.pdf>

⁵⁸ Jonas Obonye, 'The participation of amici curiae in the African human rights system' (Öğrenci tezi: Hukuk alanında Felsefe Doktoru Derecesi için doktora tezi, Bristol Üniversitesi Hukuk Fakültesi 2018) 166 <research-information.bris.ac.uk/tr/ studentTheses/the-participation-of-amici-curiae-in-the-african-human-rights-sys>

Meksika Yüksek Adalet Divanı Birinci Dairesi - Amparo

1077/2019: Dava, Víctor Álvarez Damián'ın 2013 yılında zorla kaybedilmesi ve Meksika'nın CED tarafından yayınlanmış olan ve hükümetin bağlayıcı olarak addetmediği yüzlerce Acil Eyleme ısrarla uymaması ile ilgiliydi. Mahkeme, sivil toplum örgütleri ve kamu kurumlarından (Meksika Ulusal İnsan Hakları Kurumu da dâhil olmak üzere) çok sayıda üçüncü taraf müdahalesi almıştır.⁵⁹ Mahkeme kararında, Acil Eylemlerin zorunlu niteliği konusunda 'hiçbir şüphesi' bulunmadığına hükmederek, dünyada bu şekilde bir kabulde bulunan ilk yüksek mahkeme olmuştur.⁶⁰

Victoria Sivil ve İdari Mahkemesi (Avustralya) - Kracke / Ruh Sağlığı İnceleme Kurulu & Ors:

Dava, bir kişinin (Gary Kracke) rızası olmaksızın ve söz konusu tedavi yetkili makamlar tarafından önceden incelenmeksizin zorunlu tıbbi tedaviye tabi tutulmasıyla ilgiliydi. İnsan Hakları Hukuku Kaynak Merkezi, yetkili makamların mağdurun zorunlu ve toplum içinde tedavi kararlarının gözden geçirilmesini makul bir süre içinde yapmayarak mağdurun adil yargılanma hakkını ihlal ettiğini ileri süren bir üçüncü taraf müdahalesi sunmuştur.⁶¹ Mahkeme kararında bu savı benimsemiş ve Mahkeme Başkanı '*Sunulan bildirimler, meseleleri incelemem sırasında çok yardımcı oldu.*' ifadesini kullanmıştır.⁶²

Guatemala Anayasa Mahkemesi - Temyiz amparo 6359-

2016: Yerli insan hakları savunucusu Daniel Pascual, aktivizmi nedeniyle kendisini suçlu ilan etmeyi amaçlayan bir ceza sürecine ilişkin anayasal davanın reddine itiraz etmişti. ISHR, temyiz sürecinde Guatemala Anayasa Mahkemesine insan hakları savunucularının haklarına ilişkin uluslararası standartları vurgulayan bir üçüncü taraf müdahalesi sunmuştur. Temyiz başvurusu reddedilmiş olsa da,⁶³ Ceza Mahkemesi, kararını üçüncü taraf müdahalesinde atıfta bulunulan uluslararası standartlara dayandırarak Pascual'in beraatine karar vermiştir.⁶⁴

⁵⁹ Ideas #MéxicoAnteLaONU: SCJN se pronunciará sobre la obligatoriedad de las acciones urgentes emitidas por la ONU para la búsqueda de personas desaparecidas. Amicus Curiae presentados: (2020) <<http://ideas.org.mx/especiales/amicus/>>

⁶⁰ Amparo en Revisión 1077/2019 (2021) Meksika Yüksek Adalet Mahkemesi Birinci Dairesi, para 102 dipnot 77, para 119 dipnot 85, para 122 dipnot 89, para 133 <www.ideas.org.mx/wp-content/uploads/2021/07/VERSION-PUBLICA.pdf>

⁶¹ İnsan Hakları Hukuku Kaynak Merkezi 'Akıl Sağlığı: Kracke /Ruh Sağlığı İnceleme Kurulu & Ors. VCAT, Önemli Şart Testi Davasında İnsan Haklarının İhlal Edildiğine Karar Verdi' (2009) <<https://www.hrlc.org.au/human-rights-case-summaries/kracke-mental-health-review-board>>

⁶² Victoria Sivil ve İdari Mahkemesi 'Kracke / Ruh Sağlığı İnceleme Kurulu & Ors (Genel)' (21 Mayıs 2009) [2009] VCAT 646, para. 8, 242, 859 <<http://www8.austlii.edu.au/cgi-bin/sign.cgi/au/cases/vic/VCAT/2009/646>>

⁶³ Apelación de sentencia de amparo 6359-2016 (22 Kasım 2018) Guatemala Anayasa Mahkemesi, 7 <<http://138.94.255.164/Sentencias/840678.6359-2016.pdf>>

⁶⁴ Ceza mahkemesi kararına internet üzerinden erişilememektedir. Davanın bir özeti için bkz: ISHR 'Guatemala | Yerli insan hakları savunucusu Daniel Pascual, kendisini susturmayı amaçlayan ceza davasında beraat etti' (27 Mart 2020) <<https://ishr.ch/latest-updates/guatemala-indigenous-human-rights-defender-daniel-pascual-acquitted-criminal-case-sought/>>

©Fotoğraf: Ben Buckland,

BÖLÜM III: ÜÇÜNCÜ TARAF MÜDAHALESİNİN SUNULMASI

Bu bölümde, BM Sözleşme Mekanizmalarının üçüncü taraf müdahalesine ilişkin usulleri ile müdahil olunabilecek dosyaların nasıl bulunabileceği hakkında bilgi verilmektedir. Bir BM Sözleşme Mekanizmasına üçüncü taraf müdahalesi sunmak nispeten basit ve aracısız bir süreç olabilir, sadece BM Sözleşme Mekanizması önünde karara bağlanmayı bekleyen bir dosyanın olması ve dosyanın üçüncü taraf müdahalesinin sunulabileceği bir aşamada olması gerekir. Bununla birlikte, ISHR tarafından uygulayıcılar arasında yapılan bir araştırma, katılımcıların %38,7'sinin aşağıdaki nedenlerden dolayı BM Sözleşme Mekanizmalarına hiç bir zaman üçüncü taraf müdahalesi sunmadığını ortaya koymuştur:⁶⁵

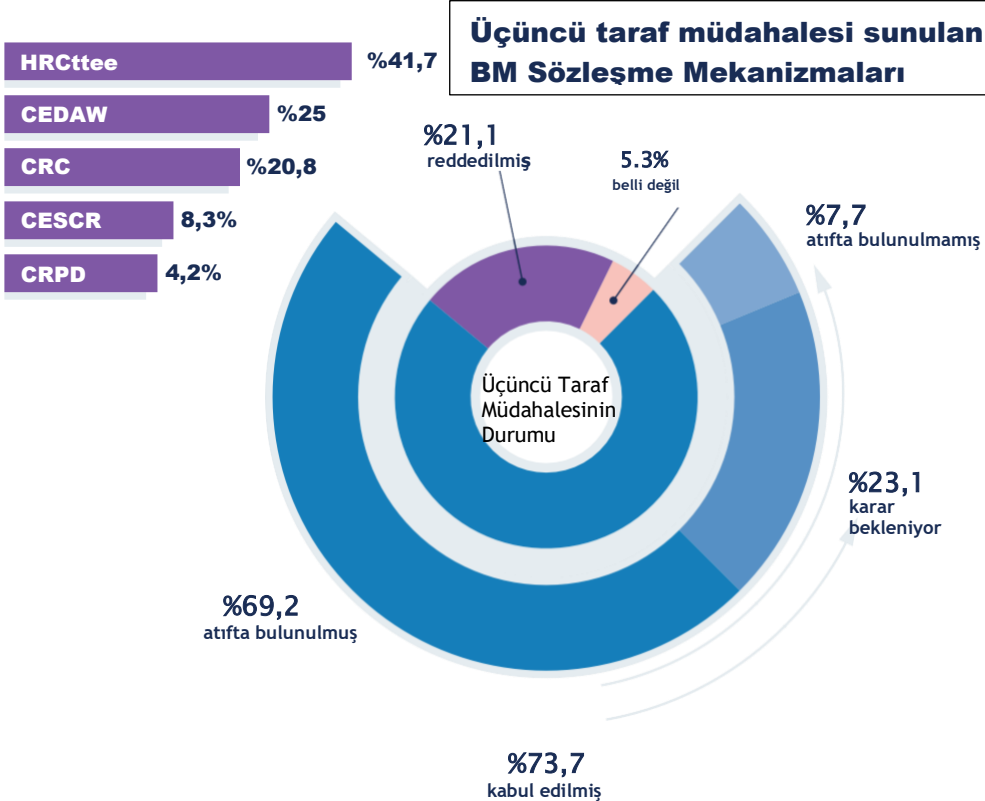
- Üçüncü taraf müdahalesinin sunulabileceği süreçten haberdar değil (%25)
- Fırsat oluşmamış (%25)
- Üçüncü taraf müdahalesinin faydalı olacağı karar bekleyen dosyalardan haberdar değil (%18,75)
- Yapmayı gerekli görmemiş (%18,75)
- Üçüncü taraf müdahalesinin sunulabileceğinden haberdar değil (%6,25)
- Müdahale talebi reddedilmiş (%6,25)

⁶⁵ 15 Haziran 2021 ile 26 Eylül 2021 tarihleri arasında toplam 31 yanıt alınmıştır.

Ayrıca, katılımcıların %61,3'ü aşağıdaki BM Sözleşme Mekanizmalarından birine üçüncü taraf müdahalesi sunduklarını belirtmiştir: HRCttee Komitesi (%41,7), CEDAW (%25), CRC (%20,8), CESCR (%8,3) ve CRPD (%4,2). Dosyaların %73,7'sinde üçüncü taraf müdahalesi kabul edilmiş, %21,1'inde reddedilmiş, %5,3'ünde ise kabul edilip edilmediği kesin olarak belirlenememiştir.

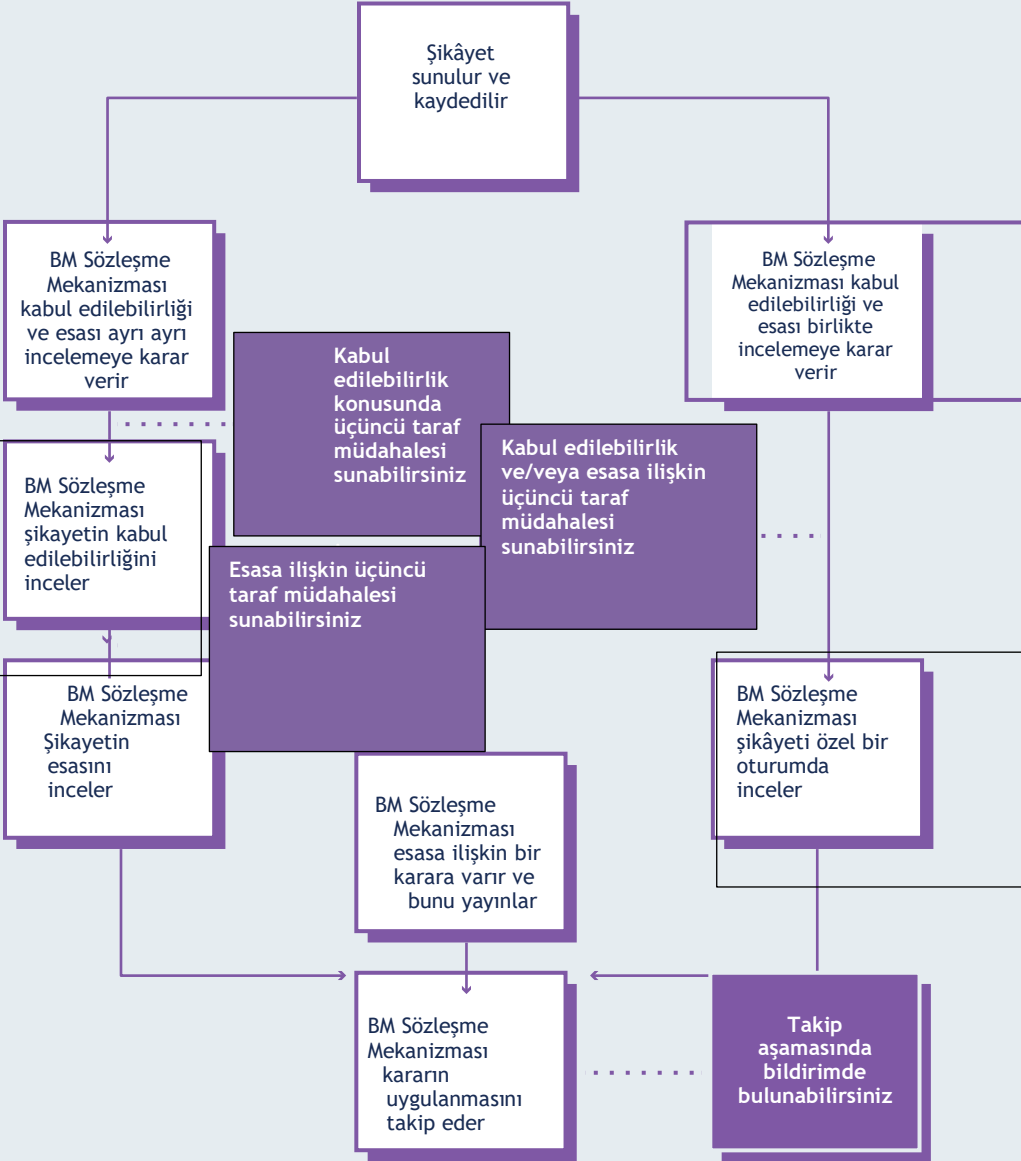
Kabul edilen üçüncü taraf müdahalelerinin %69,2'sine BMTB'nin BM Sözleşme Mekanizmasının kararında atıfta bulunulmuş, %7,7'sine atıfta bulunulmamıştır ve %23,1'i halen karar bekleyen davalarla ilgilidir.

Alternatif olarak, reddedilen üçüncü taraf müdahalelerinin %75'inin neden reddedildiğine dair herhangi bir açıklama yapılmazken, %25'i için açıklama yapılmıştır.

Bu veriler, bir dosya hakkında kişisel bilgisi bulunmayan potansiyel müdahillerin, müdahil olabilecekleri dosyaları tespit edebilmesinin çok daha zor olduğunu göstermektedir. Gözden geçirilmeyi bekleyen dosyalar hakkında kamuya açık güncel bilgilerin bulunmaması, hangi dosyaların hakkında sınırlı içtihat bulunan ve bu nedenle üçüncü taraf müdahalesinden en fazla fayda sağlayacak hukuki konularla ilgili olduğunu belirlemeyi de zorlaştırmaktadır.

3.1. Üçüncü taraf olarak müdahale edebileceğiniz anlar

3.2. Karar bekleyen dosyaların bulunması

Bazı BM Sözleşme Mekanizmaları, değerlendirilmeyi bekleyen bireysel başvuruların tablolarını sunar ve bu tablolarda bireysel başvurunun numarası (örneğin, 2900/2017), ilgili taraf Devlet, ilgili Sözleşme maddeleri ve konu gibi bilgiler yer alır.

İlgilenen üçüncü taraflar, değerli katkılarda bulunabilecekleri dosyaları bulmak için bu tabloyu kullanabilirler.

Tablonun yayınlandığı tarihte, yayınlayan Komitelerin her birinin önünde bekleyen davalara ilişkin bilgiler aşağıdaki şekilde bulunabilir:

- **HRCttee:** Komitenin internet sitesinde,⁶⁶ sol sütunda 'Şikâyet Prosedürü' altında, ilgili yılda kaydedilen dosyaların listelendiği 'Kayıtlı dosyalar tablosu' başlıklı hiperlinkli belgeler bulunmaktadır.⁶⁷
- **CESCR:** Komitenin internet sitesinde,⁶⁸ sol sütunda 'Şikâyet ve soruşturma usulleri' altında 'Devam eden dosyalar tablosu' başlıklı bir bağlantı bulunmaktadır.⁶⁹
- **CRC:** Komitenin internet sitesinde,⁷⁰ sol sütunda 'Şikâyet usulleri' altında 'Devam eden dosyalar tablosu' başlıklı bir bağlantı bulunmaktadır.⁷¹
- **CEDAW:** Komitenin internet sitesinde,⁷² sol sütunda 'Şikâyet usulleri' altında 'Devam eden dosyalar tablosu' başlıklı bir bağlantı bulunmaktadır.⁷³
- **CRPD:** Komitenin internet sitesinde,⁷⁴ sol sütunda 'Şikâyet usulleri' altında 'Devam eden dosyalar tablosu' başlıklı bir bağlantı bulunmaktadır.⁷⁵

⁶⁶ OHCHR 'Giriş. İnsan Hakları Komitesi' (2021) <<https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CCPR/Pages/CCPRIndex.aspx>>

⁶⁷ Şu anda 2020 veya 2021 yılları için herhangi bir tablo bulunmamaktadır. En son üç tablonun PDF versiyonuna aşağıdaki bağlantılardan erişebilirsiniz:

2017: <https://drive.google.com/file/d/19LD8HxeG8sy1cZG6qF_MZ6wQxz1U_-qW/view?usp=sharing>;

2018: <<https://drive.google.com/file/d/1iSto1mk2NbGTbOkpwXiy6b5e6bMiv3lb/view?usp=sharing>>;

2019: <<https://drive.google.com/file/d/1tOaZHsK1EUEomWJE9HWoNqOOLkXdNpir/view?usp=sharing>>

⁶⁸ OHCHR 'Giriş. Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi' (2021) <<https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CESCR/Pages/CESCRIndex.aspx>>

⁶⁹ CESCR 'Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi nezdinde, Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi İhtiyari Protokolü (OP-CESCR) kapsamında değerlendirilen ve devam eden dosyalar tablosu' (2021) <www.ohchr.org/EN/HRBodies/CESCR/Pages/PendingCases.aspx>

⁷⁰ OHCHR 'Giriş. Çocuk Hakları Komitesi' (2021) <<https://www.ohchr.org/en/hrbodies/crc/pages/crcindex.aspx>>

⁷¹ CRC 'Çocuk Hakları Komitesi nezdinde devam eden dosyalar tablosu' (15 Mart 2021) <www.ohchr.org/Documents/HRBodies/CRC/TablePendingCases.pdf>

⁷² OHCHR 'Giriş. Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi' (2021) <www.ohchr.org/en/hrbodies/cedaw/pages/cedawindex.aspx>

⁷³ CEDAW 'CEDAW İhtiyari Protokolü kapsamında devam eden dosyaların durumu' (27 Ekim 2020) <www.ohchr.org/Documents/HRBodies/CEDAW/PendingCases.docx> Hiperlinke tıkladığında bir Word (.docx) belgesi indirilmeye başlanacaktır.

⁷⁴ OHCHR 'Giriş. Engelli Hakları Komitesi' (2021) <www.ohchr.org/en/hrbodies/crpd/pages/crpdindex.aspx>

⁷⁵ CRPD 'Engelli Hakları Komitesi (CRPD) nezdinde devam eden dosyalar tablosu' <www.ohchr.org/Documents/HRBodies/CRPD/Tablependingcases.pdf>

Devam eden / kayıtlı dosya tabloları OHCHR tarafından her zaman düzenli olarak güncellenmediğinden, belirtilmiş belge'nin son güncellenme tarihi kontrol edilmelidir.

Bu rehberin yazıldığı sırada, ne CAT, ne CED ne de CERD devam eden dosyalar hakkında bilgi yayınlamamıştır. Ayrıca, bekleyen dosyalarla ilgili bazı tablolar, üçüncü tarafların kendi uzmanlıklarının faydalı olup olmayacağını belirleyebilmeleri için yeterli bilgi sağlamayabilir.

Üçüncü taraf müdahalesinde bulunulacak bir fırsat veya dosya bulmak, konu, taraflar veya beklemede olan bireysel başvurular hakkındaki diğer ilgili ayrıntıları şahsen bilmeyen uygulayıcılar için temel zorluklardan biri haline gelmiştir.

Bu durum, konuyla ilgili deneyim ve bilgiye sahip üçüncü tarafların değerli katkılarından mahrum kalınmasına yol açmaktadır.

Ne yazık ki, bu sorunun üstesinden gelmek için kolay bir çözüm yoktur. BM Sözleşme Mekanizması üyeleri, OHCHR veya ilgili STK'lar gibi, bekleyen dosyalar hakkında bilgi paylaşabilecek kişi ve kurumlarla bağlantıda olmak faydalı olabilir.

Kimi zaman, BM Sözleşme Mekanizmalarına sunulan dosyalar, başvuru sahipleri için adaleti sağlamanın yanı sıra sistemli değişiklikler getirmeyi amaçlayan stratejik dava kampanyalarının bir parçasıdır.⁷⁶ Yeni emsaller oluşturularak ve adaletsizliği alenen ifşa ederek başarıya ulaşılabilir.⁷⁷ Bu nedenle, BM Sözleşme Mekanizmalarına sunulan dosyalar bazen farkındalık yaratmanın bir yolu olarak başvurular tarafından kamuoyuna duyurulmaktadır.⁷⁸ Böylece, bekleyen dosyaların tespit edilmesi için alternatif bir yol sağlanmış olur. Bu bilgileri bulmak için şunları yapabilirsiniz:

- Daha önce BM Sözleşme Mekanizmaları nezdinde başvuruda bulunmuş veya BM Sözleşme Mekanizmalarıyla çalışmış kuruluşların web sitelerini ve sosyal medyalarını takip edebilirsiniz. Örneğin, TB-Net Koalisyonuna üye olanlar⁷⁹:
  - Medeni ve Siyasi Haklar Merkezi⁸⁰ (HRCttee hakkında).
  - Child Rights Connect.⁸¹ (CRC hakkında).
  - GI-ESCR⁸² (CESCR hakkında).

⁷⁶ Örneğin bkz: Daniele Paletta 'ILGA World Launches Treaty Bodies Strategic Litigation Toolkit' (ILGA World, 10 Mart 2019) <<https://ilga.org/ILGA-World-launches-UN-Treaty-Bodies-Strategic-Litigation-toolkit/>>

⁷⁷ 'Stratejik Davalar' (TRIAL International) <<https://trialinternational.org/topics-post/strategic-litigation/>>

⁷⁸ Örneğin bkz: 'Nouar Abdelmalek'e ağır işkence uygulandı' (TRIAL International, 15 Eylül 2016) <<https://trialinternational.org/latest-post/severe-torture-inflicted-on-mr-nouar-abdelmalek/>>; 'Omar N'dour/ Fas Davası' (TRIAL International, 28 Eylül 2016) <<https://trialinternational.org/latest-post/case-omar-ndour-v-morocco/>>; s'Comité Contra las Desapariciones Forzadas' (Idheas, Litigio Estratégico en Derechos humanos, A.C.) <<https://www.idheas.org.mx/litigio-internacional/comite-contra-las-desapariciones-forzadas/>>

⁷⁹ 'TB-Net' (2021) <<http://tbnnet.org/en/>>

⁸⁰ 'Sivil ve Siyasi Haklar Merkezi' (2021) <<https://ccprcentre.org/>>

⁸¹ 'Child Rights Connect' (2021) <<https://childrightsconnect.org/>>

⁸² 'Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Küresel Girişimi' (2021) <www.gi-escr.org/>

- Uluslararası Engelliler İttifakı (IDA)⁸³ (CRPD hakkında).
- Her Türü Ayrımcılık ve Irkçılığa Karşı Uluslararası Hareket (IMADR)⁸⁴ (CERD konusunda).
- Uluslararası Kadın Hakları Eylem İzleme Örgütü Asya Pasifik (IWRAP-AP)⁸⁵ (CEDAW hakkında).
- İşkence Karşıtı Dünya Örgütü⁸⁶ ve TRIAL International⁸⁷ (CAT konusunda).
- Ek B'de sıralanmış Ek Kaynakları hazırlayan kuruluşların web sitelerini takip edin
- İlgili konularda uluslararası düzeydeki gelişmeler hakkında düzenli olarak bilgi yayınlayan web sitelerini araştırın, örneğin; *Opinio Juris*,⁸⁸ EJIL: Talk!,⁸⁹ Açık Toplum Adalet Girişimi⁹⁰ 'Women's Link Worldwide' (2021)⁹¹ CRR,⁹² Leiden Children's Rights Observatory,⁹³ İnsan Hakları Hukuk Merkezi,⁹⁴ ve IDHEAS.⁹⁵
- BM Sözleşme Mekanizmalarının tümünün web sitelerinin genellikle sağ alt sütununda yer alan ve Komitenin görev alanıyla ilgili BM dışı web sitelerine (genellikle BM Sözleşme Mekanizmasıyla ilgili konularda çalışan STK'ların siteleri) hiperlinkler içeren 'Dış Bağlantılar' başlıklı bir bölümü vardır. Bu web siteleri, BM Sözleşme Mekanizmalarına sunulan dosyalarla ilgili yayınlar bulunabilir. Örneğin,
  - Uluslararası İnsan Hakları Federasyonu (FIDH).⁹⁶
  - ESCR-Net.⁹⁷
  - Uluslararası Irk, Eşitlik ve İnsan Hakları Enstitüsü.⁹⁸

⁸³ 'Uluslararası Engelliler İttifakı' (2021) <www.internationaldisabilityalliance.org/>

⁸⁴ 'Her Türü Ayrımcılık ve Irkçılığa Karşı Uluslararası Hareket' (2021) <www.imadr.org/>

⁸⁵ 'IWRAP Asia Pacific' (2021) <www.iwraw-ap.org/>

⁸⁶ 'OMCT' (2021) <www.omct.org/>

⁸⁷ 'TRIAL International' (2021) <<https://trialinternational.org/>>

⁸⁸ 'OpinioJuris' (2021) <<http://opiniojuris.org/>>

⁸⁹ 'EJIL:Talk! Avrupa Uluslararası Hukuk Dergisi Blogu' (2021) <www.ejiltalk.org/>

⁹⁰ 'Açık Toplum Adalet Girişimi' (Açık Toplum Vakıfları, 2021) <www.justiceinitiative.org/>

⁹¹ 'Women's Link Worldwide' (2021) <www.womenslinkworldwide.org/en/>

⁹² 'Üreme Hakları Merkezi' (2021) <<https://reproductiverights.org/>>

⁹³ 'Leiden Children's Rights Observatory' (2021) <<https://childrensrightsobservatory.nl/>>

⁹⁴ 'İnsan Hakları Hukuk Merkezi' (2021) <www.hrlc.org.au/>

⁹⁵ 'Idheas. Litigio Estratégico en derechos humanos' (IDHEAS, 2021) <www.idheas.org.mx/>

⁹⁶ 'Uluslararası İnsan Hakları Federasyonu' (FIDH: Uluslararası İnsan Hakları Federasyonu, 2021) <www.fidh.org/en/>

⁹⁷ 'ESCR-Net - Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar için Uluslararası Ağ' (ESCR-Net, 2021) <www.escr-net.org/>

⁹⁸ 'Uluslararası Irk, Eşitlik ve İnsan Hakları Enstitüsü' (2018) <<https://raceandequality.org/>>

Alternatif olarak, OHCHR'ye ulaşabilir ve Komiteler nezdinde devam eden dosyalar hakkında, mevcut durumları da dahil olmak üzere bilgi isteyebilirsiniz (aşağıya bakınız [3.3. Bölüm](#)). Onlarla şu adresten iletişime geçebilirsiniz:

- OHCHR-Petitions@un.org
- petitions@ohchr.org
- ohchr-InfoDesk@un.org
- ohchr-civilsociety@un.org

Güvenlik ve gizlilik nedeniyle, Komite üyelerinin iletişim bilgileri genellikle kamuya açık değildir; ancak, çoğu Komite üyesinin Komite üyeliği dışında başka işleri de bulunmaktadır, bu nedenle kendileriyle bu yolla iletişime geçmek daha kolay olabilir.

3.3. Sekreteryaya ve Komite üyeleriyle irtibata geçme

Üçüncü taraf müdahalelerinin sunulmasına ilişkin kurallar ve gereklilikler hakkında çevrimiçi ortamdaki bilgilerin sınırlı olduğu düşünüldüğünde, üçüncü taraf müdahalesi yazacakların başvuru sürecinde PUAS veya BM Sözleşme Mekanizmalarının üyeleriyle iletişime geçmeleri faydalı olabilir.

Üçüncü taraf müdahalesi sunmadan önce, BM Sözleşme Mekanizması personeli ve üyeleri, üçüncü taraf müdahalesinden faydalanabilecek dosyalar ve başvuru için gerekenler konusunda yol gösterebilir. Üçüncü taraf müdahalesinin sunulmasının ardından PUAS bunun alındığını teyit eder ve bu tür süreçlerin genellikle yıllar sürdüğüne dikkat çekerek sonraki adımlar için geçici bir zaman çizelgesi sunabilir.

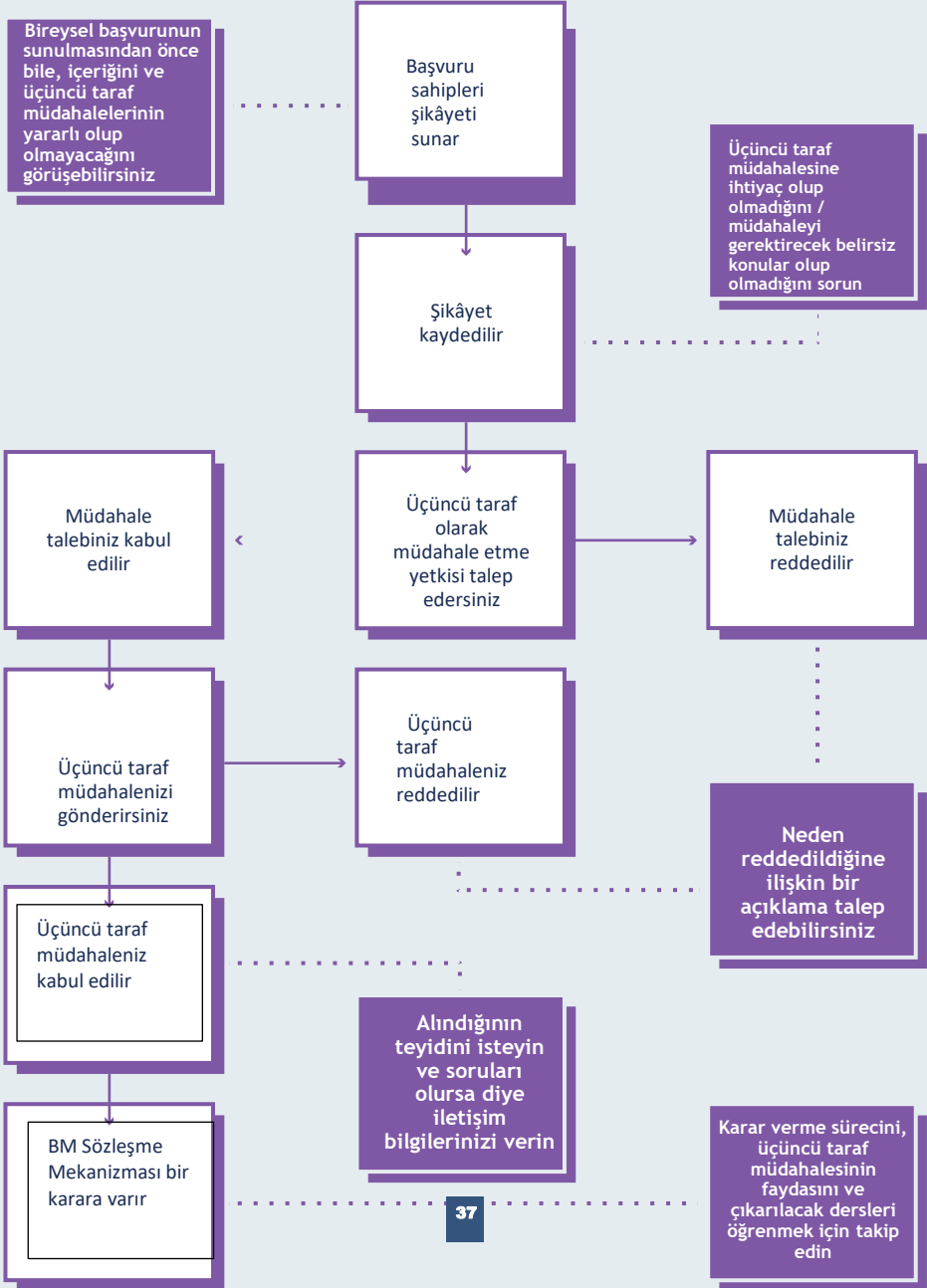
Üçüncü taraf müdahalenizi alan PUAS, bunu bireysel başvurularda Raportör olarak görevlendirilen Komite üyesine iletir. Raportöre sizin doğrudan iletişime geçme olanağı tanımanız, soruları olması veya açıklamaya ihtiyaç duyması halinde faydalı olabilir.

BM Sözleşme Mekanizması üyeleri (Raportörler dâhil) çıkar çatışması olarak yorumlanabilecek görüşmelere katılmayacaktır, bu nedenle açık onaylarını vermemişlerse veya iletişim kurmayı reddetmişlerse onlarla iletişime geçmekten kaçınmalısınız. İstenmeyen doğrudan temas, baskı kurmak gibi yorumlanabilir; bu nedenle, yalnızca muhatabınız tarafından açıkça izin verildiği takdirde doğrudan iletişim kurmak daha iyidir.

BM Sözleşme Mekanizması bir karar aldıktan sonra, üçüncü taraf müdahalenizin uygunluğunu görüşmek üzere doğrudan Raportör veya diğer Komite üyeleriyle iletişime geçebilirsiniz. Böyle bir görüşmeden çok faydalı dersler çıkarabilir ve savunuculuk stratejinizi geliştirebilirsiniz.

3.4. BM Sözleşme Mekanizmalarıyla irtibata geçme (Personel ve üyeler)

3.5. BM Sözleşme Mekanizmaları nezdinde üçüncü taraf müdahalesi sunulmasına ilişkin talimatlar

Bireysel başvuruları kabul eden her bir BM Sözleşme Mekanizmasına üçüncü taraf müdahalelerinin sunulmasına ilişkin süreç oldukça benzerdir ve Komiteler arasında sadece birkaç gereklilik farklılık göstermektedir.

Bunu göz önünde bulundurarak ve tekrardan kaçınmak amacıyla, bu bölümde üçüncü taraf müdahalesi sunmak için izlenmesi gereken genel adımları özetledik. Gerekliğinde, her bir Komitenin kendine has gerekliliklerinin altını çizdik.

Aşağıdaki adımlar esas olarak her Komitenin kendi kural ve varsa kılavuzlarına dayanılarak hazırlanmıştır ve diğer BM Sözleşme Mekanizması kılavuzlarının yanı sıra uygulayıcıların ve diğer uzmanların bilgi ve deneyimlerinden elde edilen bazı ilave ipuçları da eklenmiştir.

■ Üçüncü taraf müdahalesinin sunulmasına ilişkin yasal dayanağı gözden geçirin:

- HRCttee: Usul Kuralları, 96.Kural⁹⁹
- CESCR: Geçici Usul Kuralları, 14.Kural.¹⁰⁰
- CRC: Usul Kuralları, 23.Kural¹⁰¹
- CEDAW: Usul Kuralları, 45, 46 ve 47.Kural¹⁰²
- CRPD: Usul Kuralları, 72(3). Kural¹⁰³
- CAT: Açık bir yasal dayanak bulunmamakla birlikte, Usul Kurallarında 118(2). Kural¹⁰⁴ üçüncü taraf müdahalelerine izin veriyor gibi görünmektedir.¹⁰⁵
- CERD: Açık bir yasal dayanak yoktur.¹⁰⁶ Şimdiye kadar sunulan tek üçüncü taraf müdahalesi reddetmiştir ([Ek A6'ya bakınız](#)).

⁹⁹ HRCttee 'İnsan Hakları Komitesi Usul Kuralları' CCPR/C/3/Rev.11 (9 Ocak 2019) <<https://undocs.org/CCPR/C/3/REV.11>>

¹⁰⁰ CESCR 'Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi İhtiyari Protokolü uyarınca Komite tarafından kırk dokuzuncu oturumunda kabul edilen geçici usul kuralları' E/C.12/49/3 (15 Ocak 2013) <[¹⁰¹ CRC 'Çocuk Haklarına dair Sözleşmeye Ek İhtiyari Protokol uyarınca başvuru usulüne ilişkin Usul Kuralları' CRC/CR/62/3 \(16 Nisan 2013\) <<https://digitallibrary.un.org/record/774220?ln=en>>](https://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=4slQ6QSmIBEDzFEovLCuW6%2b2AxiK5eE0bJbuavJLFxyFFyp2l0lBp1EqR4QDPey1FXnlWwf-BLPHN05AhEzNg1M38ubvJFhOMjHk4OZFcmbozdDHPeOxZLu0nUPTOFKH3R>></p>
</div>
<div data-bbox=)

¹⁰² CEDAW 'Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi Usul Kuralları' CEDAW/C/ROP (26 Ocak 2001) <https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CEDAW%2FC%2FROP&Lang=en>

¹⁰³ CRPD 'Engelli Hakları Komitesi Usul kuralları' CRPD/C/1/Rev.1 (10 Ekim 2016) <[¹⁰⁴ CAT 'Usul Kuralları' \(1 Eylül 2014\) CAT/C/3/Rev.6 <\[https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CAT%2FC%2F3%2FRev.6&Lang=en\]\(https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CAT%2FC%2F3%2FRev.6&Lang=en\)>
118\(2\). Kural : "Komite \[...\] \[bir bireysel başvurunun\] incelenmesi sırasında herhangi bir zamanda \[BM kuruluşlarından veya\] diğer kaynaklardan, şikâyetin değerlendirilmesine yardımcı olabilecek her türlü belgeyi elde edebilir".](https://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2FPPRiCAqHk7yhskjXFQ9tA2V9GKOYtS6n6VSA-tuhFoglcVQSIF1iKFogVsSOiQawzqH8gorlHHSjOCS3Kb5B9Xa3X46zo5BSNHW0YmimDyV4sQMrWPY3%2b1GK>></p>
</div>
<div data-bbox=)

¹⁰⁵ Bazı uygulayıcılar bu yorumu paylaşmaktadır, bkz: Claire Callejon, Kamelia Kemileva ve Felix Kirchmeier *Treaty Bodies' Individual Communication Procedures: Providing Redress And Reparation To Victims Of Human Rights Violations*, Mayıs 2019) 12, dn 23 <www.geneva-academy.ch/joomlatools-files/docman-files/UN%20Treaty%20Bodies%20Individual%20Communications.pdf>

¹⁰⁶ CERD 'İrk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Komitesi Usul Kuralları' CERD/C/35/Rev.3 (1986) <<https://drive.google.com/file/d/1W2t4siGnYAXC6Q4DlcQHbhp6afheVo5z/view?usp=sharing>>

95(2) sayılı Kuralda, diğer BM organlarından veya uzman kuruluşlardan bireysel başvuruların değerlendirilmesine yardımcı olabilecek belgeler alabileceği belirtilmiştir, ancak "diğer kaynaklardan" (STK'lar veya bireyler gibi) belge alınmasından bahsedilmemektedir.

- CED: Bu rehberin yayınlandığı tarihte, Komiteye sunulan üçüncü taraf müdahalelerinin açık bir yasal dayanağı veya emsali bulunmamaktaydı.¹⁰⁷ Bununla birlikte, bazı maddeler¹⁰⁸ birlikte okunduğunda,¹⁰⁹ bu olasılığa izin verildiği şeklinde yorumlanabilir.
- **Her bir Komite tarafından belirlenen gereklilikleri takip edin:**
  - HRCttee: Üçüncü taraf müdahalelerine ilişkin kılavuz ilkeler¹¹⁰
  - CESCR: Üçüncü taraf müdahalelerine ilişkin rehberlik.¹¹¹
  - CRC: Çocuk Haklarına dair Sözleşmenin iletişim usulüne ilişkin İhtiyari Protokolü (OPIC) kapsamında üçüncü taraf müdahalelerine ilişkin Kılavuz İlkeler.¹¹²
  - CRPD: Usul Kuralları (72. Kural 3. paragraf).¹¹³
  - CEDAW: Gereklilik /kılavuz yok.¹¹⁴
  - CAT: Gereklilik /kılavuz yok.
  - CERD: Gereklilik /kılavuz yok.
  - CED: Gereklilik /kılavuz yok.
- **Müdahil olmayı düşündüğünüz başvuru dosyasının UNTB tarafından kaydedildiğini ve kararının beklendiğini doğrulayın (bkz. bu kılavuzun III. Bölümü).**

¹⁰⁷ CED, 21. Oturumunda (13 Eylül 2021 - 24 Eylül 2021) Usul Kurallarını gözden geçirmek üzere bir çalışma grubu oluşturmaya karar vermiştir. Önerilen değişiklikler arasında üçüncü taraf müdahalelerinin düzenlenmesi de yer almaktadır. Bkz. CED 'Zorla Kaybedilenler Komitesi Raporu. 21° Oturum' (2021) para. 8
<https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=INT%2fCED%2f-SED%2f21%2f32991&Lang=en>

¹⁰⁸ CED 'Usul Kuralları' CED/C/1 (22 Haziran 2012) <<https://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG-1d%2fPPRiCAqhkB7yhsqY18XqvgFyeu8iW4bi%2bkGvRvAqbk0liVm4EbGxZVvVvMxSbQKM7tovUR3L2he44a%2bHy6r6%2fP-VJy-diy7HuafL0%3d>>
44(2) ve (3). Kural: '2. Komite, [UIHK'leri, STK'ları], mağdur aileleri derneklerini ve diğer ilgili [STK'ları], Komitenin Sözleşme kapsamındaki faaliyetleriyle ilgili olarak kendisine [...] bilgi veya belge sunmaya ve uygun şekilde sözlü ve yazılı beyanda bulunmaya davet edecektir. 3. Komite, kendi takdirine dayanarak, bu kuralın önceki paragraflarında belirtilmeyen kişi ve kaynaklar da dahil olmak üzere kendisine sunulan diğer her türlü bilgi, belge ve beyanı alabilir.'
76(1) sayılı kural: '[Komite bir bireysel başvuruyu değerlendirirken] ilgili tüm [BM organlarından ve özel usullerden], diğer uluslararası örgütlerden [...] ve ilgili tüm Devlet kurumlarından [...] gelen belgelerden faydalanabilir; ancak Komitenin taraflardan her birine söz konusu üçüncü taraf belgeleri veya bilgileri hakkında belirli zaman sınırları içerisinde yorum yapma fırsatı tanımaması gerekir.'

¹⁰⁹ CED 'Çalışma yöntemleri' <www.ohchr.org/EN/HRBodies/CED/Pages/WorkingMethods.aspx#15>
33. Paragraf '[CED] [UIHK'leri], [STK'ları], mağdur aileleri derneklerini ve diğer ilgili sivil toplum aktörlerini [...] Komitenin Sözleşme kapsamındaki faaliyetleriyle ilgili bilgi veya belgeleri sunmaya davet eder.'

¹¹⁰ HRCtee 'Üçüncü taraf başvurularına ilişkin kılavuz ilkeler' (2019)
<https://drive.google.com/file/d/1mA5jiq3Nop_ABZop4uyvG_Xq_E9DaiLj/view?usp=sharing>

¹¹¹ CESCR 'Üçüncü taraf müdahalelerine ilişkin rehber' (2016) <https://drive.google.com/file/d/1vHWdVU2FiiffE1tu6u_48lHDHMxwd-D/view?usp=sharing>

¹¹² CRC 'Çocuk Haklarına dair Sözleşmenin iletişim usulüne ilişkin İhtiyari Protokolü (OPIC) kapsamında üçüncü taraf müdahalelerine ilişkin Kılavuz İlkeler' (2020) <ohchr.org/Documents/HRBodies/CRC/Guidelinetthird_party_intervention.pdf>

¹¹³ CRPD 'Engelli Hakları Komitesi Usul kuralları' CRPD/C/1/Rev.1 (10 Ekim 2016)
<<https://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2fPPRiCAqhkB7yhsqY18XqvgFyeu8iW4bi%2bkGvRvAqbk0liVm4EbGxZVvVvMxSbQKM7tovUR3L2he44a%2bHy6r6%2fP-VJy-diy7HuafL0%3d>>

¹¹⁴ CEDAW'ın eski çalışma yöntemlerinin ("Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi ve Çalışma Grubunun CEDAW Sözleşmesi İhtiyari Protokolü kapsamında alınan bireysel başvurulara ilişkin Çalışma Yöntemleri [17 Kasım 2020]") 17, 18 ve 19. paragraflarında üçüncü taraf müdahalelerine atıfta bulunulmuştur. Ancak, 2022 itibarıyla bu yöntemler değiştirilmiş ve sitede yer alan yeni Çalışma Yöntemlerinde üçüncü taraf müdahalelerine atıfta bulunulmamıştır. (17 Kasım 2020)
<www.ohchr.org/_layouts/15/WopiFrame.aspx?sourcedoc=/Documents/HRBodies/CEDAW/WorkingMethods.docx&action=default&DefaultItemOpen=1>

- **Komiteye üçüncü taraf müdahalesi sunma izni almak için yazılı bir talep gönderin:** Bazı BM Sözleşme Mekanizmaları (CEDAW, CRPD, CAT, CERD, CED) müdahil olmak için izin talebinde bulunmanızı açıkça gerektirmese de, BM Sözleşme Mekanizmasının müdahalenizi kabul edip etmeyeceğinden emin olmadan özet hazırlamak için böyle bir talepte bulunmanızı öneririz

- **Talebinizin uzunluğu aşağıda belirtilen sayfa sayılarını aşmamalıdır:**
  - HRCttee: 2 sayfa
  - CESCR: 1 sayfa
  - CRC: 1 sayfa
  - CEDAW: Açık bir sınır yoktur, ideal olarak 2 sayfadan fazla olmamalıdır.
  - CRPD: Açık bir sınır yoktur, ideal olarak 2 sayfadan fazla olmamalıdır.
  - CAT: Açık bir sınır yoktur, ideal olarak 2 sayfadan fazla olmamalıdır.
  - CERD: Açık bir sınır yoktur, ideal olarak 2 sayfadan fazla olmamalıdır.
  - CED: Açık bir sınır yoktur, ideal olarak 2 sayfadan fazla olmamalıdır.

- **Aşağıdaki bilgileri ekleyin:**
  - Amicus belgesini sunan kişi veya kuruluşlar
  - İlgili dosyanın/dosyaların tanımlanması
  - Ele alınacak konu/konular
  - Sunulacak bilgi veya analiz niteliği
  - Müdahalenin amacı ve hedefi
  - Sunulan yazının neden başvurunun değerlendirilmesi sırasında isteneceği veya faydalı olacağı

- **Aşağıdaki irtibat bilgilerini kullanarak talebinizi ilgili Komiteye iletin:**

Dilekçeler ve Acil Eylemler Bölümü (PUAS)
İnsan Hakları Yüksek Komiserliği (OHCHR) E-posta: OHCHR-Petitions@un.org

- **İzin verilmesi halinde, BM Sözleşme Mekanizması, çalışma grubu veya Raportörlerinden biri, aşağıdaki gerekliliklerin de yer alabileceği izin bildirimini size iletacaktır:**
  - Son teslim tarihi (PUAS'tan bu sürenin uzatılmasını talep edebilirsiniz).
  - İçerik sınırlaması.
  - Sunacağınız bildirimde odaklanması gereken konular.

- **Gizlilik:**
  - Komite sizin başvuru dosyasına, başvuruların kopyalarına veya diğer belgelere erişmenize izin vermeyecektir, bu bilgileri sadece taraflar açıklayabilir.

- Gerekirse PUAS'tan başvuru sahibi/ sahipleri, temsilcisi/ temsilcileri veya mağdur/ mağdurlar ile temasa geçilmesini kolaylaştırmasını talep edebilirsiniz, ancak PUAS bu kişilerin kimlik ve iletişim bilgilerini yalnızca hepsinin önceden yazılı onay vermesi halinde verecektir.
- Süreç sırasında başvuruyla ilgili elde edilen bilgileri Komite tarafından açıkça izin verilmedikçe ifşa etmeyeceğinizi taahhüt etmeniz gerekecektir.
- Komite, karar veya görüşler kamuoyuna açıklanana kadar başvuru sahibinin/ sahiplerinin, temsilcisinin/ temsilcilerinin ve/veya mağdurların kimliğini ve üçüncü taraf müdahalenizin içeriğini açıklamamanızı talep edebilir.
- Sadece CRC için: Başvuru dosyasına erişmenize izin verilmesi halinde, bireysel başvuru sahibi ve/veya mağdur olan çocukların kimliğini veya dava dosyasında yer alan diğer bilgileri hiçbir zaman ifşa edemezsiniz. Bir karara varıldığında, üçüncü taraf müdahalenizi yayınlatabilirsiniz, ancak bu durumda bile çocukların kimliğini açıklayamazsınız.
- **Sunulan belge aşağıdaki gereklilikleri karşılamalıdır:**¹¹⁵
  - Yazılı olarak, tercihen bireysel başvurunun veya ilgili taraf Devletin dilinde ve zorunlu olarak BM dillerinden birinde sunulmalıdır.
  - **Belirlenmişse içerik sınırlamasına uyun:**
    - HRCttee: 5.350 kelime.
    - CRC: 10 sayfa
    - CEDAW: 7.000 kelime.
    - CESCR: Komite tarafından önceden belirlenmiş bir sınır yoktur.
    - CRPD: Komite tarafından önceden belirlenmiş bir sınır yoktur.
    - CERD: Komite tarafından önceden belirlenmiş bir sınır yoktur.
    - CAT: Komite tarafından önceden belirlenmiş bir sınır yoktur.
    - CED: Komite tarafından önceden belirlenmiş bir sınır yoktur.
  - Dosyanın değerlendirilmesine odaklanın ve saldırgan olmayan bir dil kullanın.
  - Dosyadaki olgulara ve/veya iddialara odaklanmaktan, taraflarca sunulan olgulara ve/veya iddialara itiraz etmekten veya yeni iddialar sunmaktan kaçının.

¹¹⁵ CRC söz konusu olduğunda: Müdahalenin çocuklar tarafından sunulması halinde CRC resmi gerekliliklerden uzaklaşmayı düşünebilir.

- **Sadece CRPD'nin Usul Kurallarında açıkça belirtilmiş olmakla birlikte, diğer BM Sözleşme Mekanizmaları şunları talep edebilir:** Beraberinde başvurunun taraflarından birinin yazılı izni (rızası) bulunmalıdır.
- Aşağıdaki irtibat bilgileri kullanılarak Komiteye iletilmelidir:

Petitions and Urgent Actions Section (PUAS) (Dilekçeler ve Acil Eylemler Bölümü)
Office of the High Commissioner for Human Rights (OHCHR) (İnsan Hakları Yüksek Komiserliği) Eposta: OHCHR-Petitions@un.org
- **Yukarıdaki gerekliliklerden birine uymadığınız takdirde,** Komite sunulan belgeyi dikkate almamaya veya başvuru dosyasına dâhil etmemeye karar verebilir.
- **Alternatif olarak, tüm gerekliliklerin karşılanması halinde:** Komite, üçüncü taraf müdahalenizi taraflara ileticek ve taraflar da Komite tarafından belirlenen bir süre içinde, sunulan bildirim uygunluğu da dâhil olmak üzere, cevap olarak yazılı gözlem ve yorumlarını sunabilecektir:
  - CRC: 1 ay
  - CEDAW: 2 ay
  - HRCttee: Önceden belirlenmiş bir süre bulunmamaktadır
  - CESCR: Önceden belirlenmiş bir süre bulunmamaktadır
  - CRPD: Önceden belirlenmiş bir süre bulunmamaktadır
  - CERD: Önceden belirlenmiş bir süre bulunmamaktadır
  - CAT: Önceden belirlenmiş bir süre bulunmamaktadır.
  - CED: Önceden belirlenmiş bir süre bulunmamaktadır.
- **CRC:** Komite gerekli görürse, sizi ve diğer üçüncü taraf müdahilleri kısa bir sözlü müdahalede bulunmaya davet edebilir. CRC üyeleri üçüncü taraf müdahalenizle ilgili sorular sorabilir (örneğin, belirli konuları detaylandırabilir).¹¹⁶
- **Bir kararın kabul edilmesi:** Komitenin uygun ve konuyla ilgili olduğuna karar vermesi halinde, üçüncü taraf müdahaleniz ve tarafların gözlemleri Komitenin müzakerelerinde kullanılabilir ve Komitenin kararlarına yansıtılabilir. Böyle bir durumda, bu tür kararlar veya görüşler kabul edildikten sonra size iletilebilir.

¹¹⁶ CRC, 88. oturumunda sözlü duruşmalar için Kılavuz İlkeleri kabul etmiş ve Başvuru Usulüne İlişkin Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne ek İhtiyari Protokole ilişkin Usul Kurallarını değiştirmiştir. Yeni 19. Kural, tüm tarafların rıza göstermesi halinde, üçüncü taraf müdahillerin sözlü duruşmalara katılmaya davet edilebilmesine olanak sağlamaktadır. Bkz. CRC 'Oturumlar arası faaliyet raporu. Haziran 2021 - Eylül 2021' (2021), 3 <https://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CRC/Shared%20Documents/1_Global/INT_CRC_OCR_88_33014_E.pdf>

3.6. İkna edici bir üçüncü taraf müdahalesi taslağı hazırlamak için ipuçları

Etki yaratan bildirimler (diğ er bir ifadeyle, Komitelerin kararlarını etkileyen bildirimler), üçüncü taraf müdahalesi hazırlarken ilham kaynağı olabilecek bazı ortak özelliklere sahiptir. Aşağıda, başarılı bir üçüncü taraf müdahalesini nasıl hazırlayabileceğinize dair bir dizi ipucu ve öneri yer almaktadır.

Üçüncü taraf müdahalesini hazırlamadan önce:

- Üçüncü taraf müdahalesinin izlediğiniz stratejiye en iyi şekilde hizmet edip etmediğini değerlendirin. Bir kampanya yapmak daha mı iyi olur muydu? Kamuoyu açıklaması mı yapmak daha iyi olurdu? İsted iğiniz sonuca ulaşmanın en etkili yolu nedir?
- Üçüncü taraf müdahalesinin uygun bir hareket tarzı olduğ una karar verirsiniz, stratejinizi belirleyin! Üçüncü taraf müdahaleniz, belirlenmiş bir dizi hedefe katkıda bulunmalı ve daha geniş bir stratejinin parçası olmalıdır. Sunduğ unuz görüşü ve sonucunu (mümkünse) kamuoyuna duyurup duyurmayaçağ ınızı ve duyuracaksanız nasıl duyuracağ ınızı düşünmelisiniz.
- Dosyayı çevreleyen siyasi durumu göz önünde bulundurun: taraflar kimler? Konu hassas bir konu mu? Komitenin ilgili üyeleri kimler?
- Müdahaleniz yasal açıdan sağlam ve iyi şekilde gerekçelendirilmelidir. Diğ er kuruluşlardan veya hukuk uzmanlarından destek almanın size yardımcı olup olamayacağ ını inceleyin. Diğ erleriyle birlikte çalışmanın faydalarını (meş ruiyet, kapasite, uzmanlık)¹¹⁷ ve dezavantajlarını göz önünde bulundurun.
- Başka kişilerden destek almayı tercih ederseniz, size en iyi kimin yardımcı olabileceğ ini anlamak için bu kişilerin geçmişlerini ve uzmanlıklarını gözden geçirin.¹¹⁸
- Üçüncü taraf müdahalenizin ne ölçüde faydalı olduğ unu ve BM Sözleşme Mekanizmasına nasıl hizmet ettiğ ini ve değ er kattığ ını değerlendirin. 2.3. Bölümde belirtildiğ i üzere, üçüncü taraf müdahalelerinin aşağıdaki durumlarda faydalı olabileceğ ini unutmayın:
- BM Sözleşme Mekanizmasına iletilen hukuki meseleler yenidir ya da emsali bulunmamaktadır ve müdahil (karşılaşt ırılmalı uluslararası ve ulusal hukuk yoluyla ya da üçüncü taraf müdahalesini alan BM Sözleşme Mekanizmasının kendi içtihadındaki tutarsızlıkları göstererek) bu özel hukuki bilgiyi sağlar.

¹¹⁷ Mevcut veya eski BM Sözleşme Mekanizmasına üyeleri, BM Özel Usulleri kapsamında yetkilendirilmiş kişiler veya tanınmış STK'lar gibi saygın uzmanlar tarafından sunulan veya desteklenen üçüncü taraf müdahaleleri yardımcı olabilir.

¹¹⁸ Çeş itli kuruluşlar, yardımcı olabilecek ücretsiz çalışan avukatların listesini hazırlamaktadır. Örneğ in bkz: Chambers Associate 'Ücretsiz sosyal yardım deneyimi için en iyi hukuk firmaları' (Chambers and Partners Ltd, 2021) <www.chambers-associate.com/law-firms/associate-satisfaction-surveys/top-law-firms-for-pro-bono-experience>; 'Destekçilerimiz' (Pro Bono Net, 2021) <www.probono.net/about/suppliers/#lawfirms>; 'Ücretsiz Hizmet Programı' (CRR, 2021) <<https://reproductiverights.org/about-us/pro-bono-program/>>; 'Ortaklarımız' (ISHR, 2021) <<https://ishr.ch/about-us/partners/>>

- Hukukun ötesindeki unsurların (örneğin, bilimsel sorunlar, bağlamsal konular) üzerinde tartışılması gerekir ve müdahil de gereken verileri veya açıklamaları sağlar.
- Komitenin mevcut bilgi birikimindeki boşlukları doldurur.
- Üçüncü taraf müdahalesini sunarak ne elde etmeye çalıştığınızı düşünün. Gerçekten BM Sözleşme Mekanizmasına yardımcı olmaya mı çalışıyorsunuz? Yoksa sadece üçüncü taraf müdahalesi sunmuş olmak için ya da bunun getirdiği statü için mi üçüncü taraf müdahalesi sunmaya çalışıyorsunuz? Aşağıdaki durumlarda üçüncü taraf müdahalelerinin yararlı olmadığını veya reddedilebileceğini unutmayın:
  - Sadece üçüncü taraf müdahalesini alan BM Sözleşme Mekanizmasının yakın tarihli veya yerleşik içtihadını veya taraflardan birinin argümanlarını tekrarlıyorsa
  - Dosyanın henüz kabul edilebilirlik aşamasında olmasına karşın esasa odaklanıyorsa
  - Dosyanın olguları ya da tarafların iddiaları hakkında yorum yapıyorsa.
  - Söz konusu dosya ile hiçbir ilgisi yoksa ya da söz konusu hukuki soruların yanıtlanmasına yardımcı olmuyorsa
  - Öznel savlara dayanıyorsa
  - Usulde çok geç bir aşamada sunulmuşsa BM Sözleşme Mekanizması görüşlerin benimsenmesini daha fazla geciktirmemek için üçüncü taraf müdahalesini reddetmeye karar verebilir.
- Kapasitenizi, zamanınızı ve içerik sınırlamayı göz önünde bulundurun. Kabul edilebilirlik konusunda, bireysel başvurunun esas aşamasına geçip geçmeyeceğini belirsiz hale getiren önemli bir sorun varsa, çabalarınızı yalnızca kabul edilebilirlik üzerine odaklanmanız daha iyi olabilir.
- Taraflardan birinin rızasını almanız gerekmez bile, kendileriyle düzenli temas kurmanın stratejinize fayda sağlayıp sağlamayacağını düşünmelisiniz. Aşağıdaki durumlarda taraflardan biriyle düzenli temas kurulması tavsiye edilebilir:
  - Savlarını desteklemeyi amaçlıyorsanız, temas kurmanız fayda sağlayabilir, zira ne tür bir desteğe ihtiyaç duyduklarını en iyi onlar belirtecektir.
  - BM Sözleşme Mekanizması, başvuru hakkında size yeterli bilgi vermemişse, taraflar eksik ayrıntıları size verebilir.

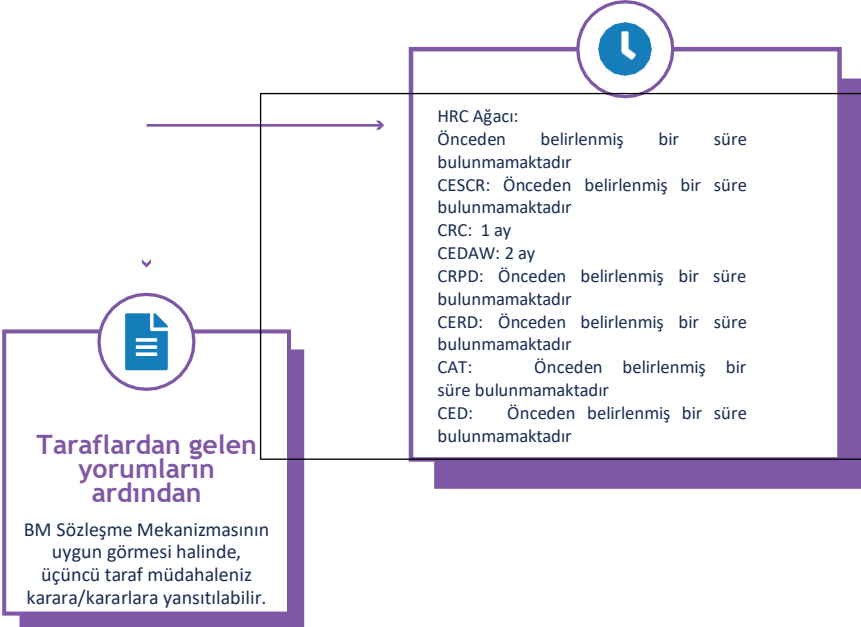
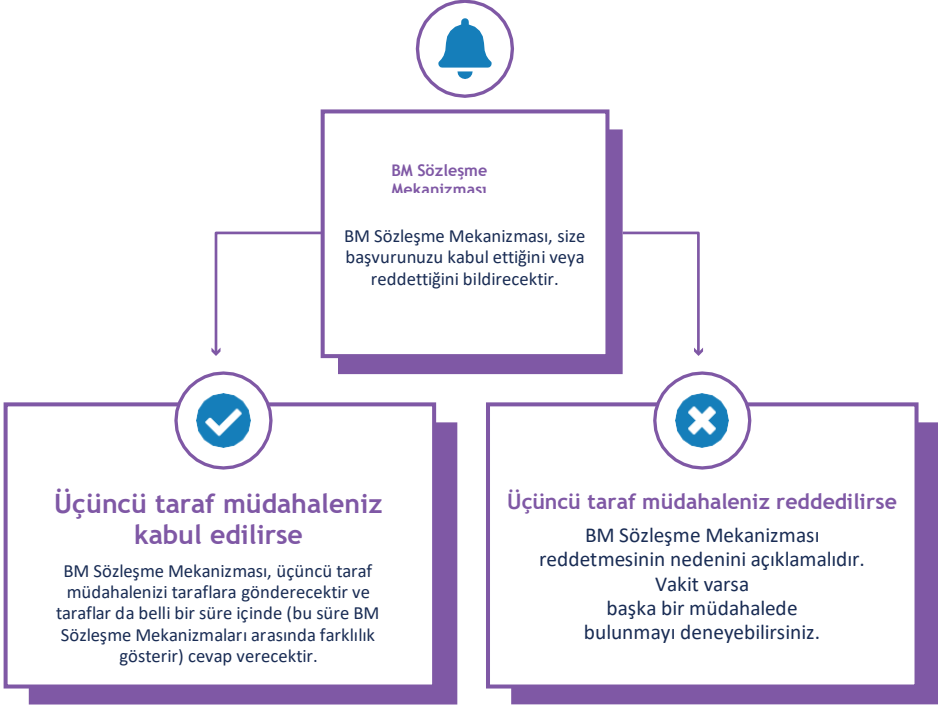

Üçüncü taraf müdahalesi için içerik önerisi:

- **Müdahil kuruluşların ve başvurunun tanıtımı:** müdahalenizin faydasını açıklayan kısa bir girişle başlayın. Girişte, şunları olmalıdır:
  - Müdahillerin iletişim bilgileri, ilgili deneyim ve bilgileri
  - Müdahalenin amacı ve hedefi
  - Müdahalenin Komite için nasıl faydalı olacağına veya neden arzu edildiğine dair bir açıklama.
- **İçindekiler tablosu:** müdahalenin uzunluğuna bağlı olarak, okuyuculara yol göstermesi açısından faydalı olabilir.
- **Yönetici özeti:** Sunulan üçüncü taraf müdahaleler genellikle karmaşık analizler içerir. Bu nedenle, temel meselelere ve savlara dair yönetici özeti faydalı olabilir.
- **Somut savlarla muhakeme:** Bireysel başvurunun kendisinde zaten yer alan olguları, savları ve içtihadı tekrarlamaktan kaçının: değer katabileceğiniz farklı unsurlara odaklanın. Müdahalenizin yalnızca hukuki savlar ya da konuya ilişkin bilgilerden oluşması gerektiğini unutmayın; tarafların olgularına ya da iddialarına karşı çıkan hiçbir sav dikkate alınmayacaktır. Şunları dikkate almalısınız:
  - **Yapı:** Yapı, savınıza ve yazım tarzınıza bağlı olarak değişmekle birlikte, tüm belge boyunca tutarlı olmalıdır. Müdahalenizi ilgili olduğunu düşündüğünüz uluslararası standartlara bölebilir ve her birini ve mevcut dosyayla olan ilgisini açıklayabilirsiniz. Ayrıca, dosyada yer alan ve ele almak istediğiniz konulara göre bölebilir ve her bir konunun altında hangi standartların geçerli olduğunu belirtebilirsiniz.
  - **Format:** profesyonel bir yazım tarzı kullanılmalı, saldırgan bir dilden kaçınmalısınız. Özellikle de Komite bir kelime veya sayfa sınırı koymuşsa, savların kısa ve öz şekilde yazılması şarttır. Böyle bir sınır belirlenmemiş olsa bile, müdahaleler 8.500 kelimeyi (dipnotlar dahil) aşmamalıdır.
- **Yasal kaynaklar (ilgili ise):** Müdahaleler mutlaka hukuki konularla ilgili olmak zorunda değildir, zira başvurunun konusuyla ilgili bilgiler de (sağlık veya konut verileri gibi) verebilirsiniz. Ancak, müdahaleniz hukuki nitelikte ise, hukuki kaynakların öncelik sırası aşağıdaki gibi olmalıdır:

- Komitenin uyulup uyulmadığını denetlediği Sözleşme.
- Başvuru dosyasına uygulanabilecek uluslararası teamül hukuku ve söz konusu diğer uluslararası hukuk kaynakları.
- Uluslararası hukuk ilkeleri.
- **İçtihat ve doktrin, aşağıdaki sırayla:**
  - Dosyayı inceleyen Komitenin içtihatları ve doktrini (bireysel başvurulara ilişkin kararlar, Nihai Gözlemler, Genel Yorumlar/Tavsiyeler, açıklamalar).
  - Diğer BM Sözleşme Mekanizmalarının içtihatları ve doktrini.
  - İnsan hakları mahkemeleri veya komisyonları gibi diğer bölgesel ve uluslararası adli veya yarı-adli organların içtihatları ve doktrini (çekışmeli usullere ilişkin kararlar).
  - BM veya bölgesel mekanizmalar, usuller veya Özel Raportörler, ve diğer uzmanlar gibi insan hakları uzmanlarının doktrinleri (tematik/ülke raporları, bildirimler, beyanlar, ilkeler, kılavuzlar).
  - Yüksek ulusal mahkemelerin içtihatları ve en yüksek nitelikli yayıncıların diğer yazıları.
- **Sonuç:** savlarının ana noktalarını özetleyen ve Komiteyi başvuruya ilgili olarak hangi tedbirleri almaya davet ettiğinizi belirten kısa bir sonuç bölümü yazın. Eğer uygunsa, bu bölümde BM Sözleşme Mekanizmasının vermesi gerektiğini düşündüğünüz tavsiye ve çözüm önerilerine de yer verebilirsiniz.
- **Yazarların tarihi, adı ve imzası**
- **Ekler:** En ideali savlarınızın kaynaklarını dipnotlarda ve linklerle vermeniz ise de, çevrimiçi olarak mevcut olmayan belgeleri veya materyalleri ekte verebilirsiniz. Ekler de müdahale için belirlenen sayfa sınırına dâhil edilebilir.

3.7. Üçüncü taraf müdahalesinin sunulmasından sonra ne olur?

EKLER

A. Üçüncü Taraf Müdahalelerini İçeren BM Sözleşme Mekanizmalarının İçtihatlarına Genel Bakış

A1 - Çocuk Hakları Komitesi (CRC)

Dosya	Şikayet	Üçüncü taraflar	Karar
Chiara Sacchi ve <i>diğerleri</i> /Arjantin, Brezilya, Fransa, Almanya ve Türkiye. No. 104 - 108 / 2019	Taraf Devletlerin iklim değişikliğinin sonuçlarını önlememesi ve hafifletmemesi, başvuru sahiplerinin yaşam, sağlık ve çocuğun yüksek yararına öncelik verilmesi haklarının yanı sıra yerli topluluklardan olan başvuruların kültürel haklarını da ihlal etmiştir.	Komitenin daveti üzerine kabul edilebilirliğe ilişkin ortak sunulan beyanlar: BM'nin çevre konusundaki şu andaki (Dr. David Boyd) ve eski (Prof. John H. Knox) Özel Raportörleri ¹¹⁹	İç hukuk yollarının tüketilmemişolmasından dolayı kabul edilmezlik kararı verilmiştir. Üçüncü taraf müdahalesi: 6-7, ¹²⁰ 6-7.3 ¹²¹ 6-7.2, ¹²² 6.1-6.5, ¹²³ ve 6 ¹²⁴ sayılı paragraflarda atıfta bulunulmuştur.

¹¹⁹ Dr. David R. Boyd ve Profesör John H. Knox 'N.104/2019, N.105/2019, N.106/2019, N.107/2019 ve N.108/2019. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi önünde C.S. ve diğerleri / ARJANTIN, BREZİLYA, FRANSA, ALMANYA ve TÜRKİYE. İnsan Hakları ve Çevre Özel Raportörlerinin kabul edilebilirliği destekleyen Amici Curiae belgesi' (30 Nisan 2020) <www.hausfeld.com/uploads/documents/crc_admissibility_brief_boyd_knox_final_-_1_may_2020.pdf>

¹²⁰ CRC 'Chiara Sacchi ve diğerleri/Arjantin' (22 Eylül 2021) CRC/C/88/D/104/2019 <https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRC%2F-C%2F88%2FD%2F104%2F2019&Lang=en>

¹²¹ CRC 'Chiara Sacchi ve diğerleri/Brezilya' (22 Eylül 2021) CRC/C/88/D/105/2019 <https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRC%2F-C%2F88%2FD%2F105%2F2019&Lang=en>

¹²² CRC 'Chiara Sacchi ve diğerleri/ Fransa' (22 Eylül 2021) CRC/C/88/D/106/2019 <https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRC%2F-C%2F88%2FD%2F106%2F2019&Lang=en>

¹²³ CRC 'Chiara Sacchi ve diğerleri /Almanya' (22 Eylül 2021) CRC/C/88/D/107/2019 <https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRC%2F-C%2F88%2FD%2F107%2F2019&Lang=en>

¹²⁴ CRC 'Chiara Sacchi ve diğerleri/ Türkiye' (22 Eylül 2021) CRC/C/88/D/108/2019 <https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRC%2F-C%2F88%2FD%2F108%2F2019&Lang=en>

Dosya	Şikâyet	Üçüncü taraflar	Karar
A.B. / Finlandiya No. 51/2018	Fin makamları, başvuru sahibinin ve ailesinin Finlandiya'da sığınma veya oturma izni başvurusunu incelerken, çocuğun yüksek yararını, Rusya'da LGBT+ bireyler için kötüleşen durumu göz önünde bulundurarak, yeterince kapsamlı bir şekilde değerlendirmemiştir.	Aşağıdaki kuruluşlar tarafından ortak sunulmuştur: Uluslararası Çocuk Hakları Ağı (CRIN), Uluslararası Hukukçular Komisyonu (ICJ), Uluslararası Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Trans ve İnterseks Derneği Avrupa Bölgesi (ILGA-Europe), Uluslararası Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Trans ve İnterseks Derneği (ILGA-World), Avrupa LGBTIQ Aileleri Dernekleri Ağı (NELFA). ¹²⁵	3. ve 22. Maddelerin ihlali: annesinin cinsel yönelimine dayalı sığınma talebini değerlendirirken çocuğun yüksek yararını yeterince dikkate almamıştır. 19. Maddenin ihlali: başvuru sahibi, Rusya Federasyonuna geri gönderilmesi halinde telafisi mümkün olmayan gerçek zarar riskine karşı korunmamıştır. Üçüncü taraf müdahalesi: 8.1-10 sayılı paragraflarda atıfta bulunulmuştur. ¹²⁶
M.H. / Finlandiya No. 23/2017	Finlandiya, törensel erkek sünneti uygulamasını düzenlemeye tabi tutmayarak çocuğun yüksek yararını dikkate almamış ve başvurucunun bütünlüğünü ve mahremiyetini korumamıştır.	Uluslararası Genital Özerklik STK Konseyi/Genital Özerkliğe İlişkin Uluslararası STK Konseyi (INGOCGA). ¹²⁷	Kabul edilemezlik kararı verilmiştir <i>ratione temporis</i> (zaman bakımından yetki). Üçüncü taraf müdahalesi: 9.1-10. paragraflarda atıfta bulunulmuştur. ¹²⁸
D.D. / İspanya No. 4/2016	Mali'deki savaştan kaçan başvuru sahibi herhangi bir usul uygulanmadan sınır dışı edilmişti. İspanya, çocuğun yüksek yararını dikkate almamış ve şikâyetçiyi, aile ortamı dışında refakatsiz bir çocuk olarak hak ettiği korumayı tanımamıştı.	Aşağıdaki kuruluşlar tarafından ortak olarak sunulmuştur: ICJ, Avrupa Mülteciler ve Sürgünler Konseyi (ECRE), Avrupa'da Bireysel Hakları Geliştirme Merkezi (AIRE Centre) ve Hollanda Mülteciler Konseyi. ¹²⁹	3, 20 ve 37. Maddelerin ihlali: geri gönderme ilkesine riayet edilmemiş, başvurucunun kimlik kontrolü yapılmamış (refakatsiz bir çocuk olarak) ve sınır dışı edilmeye itiraz etme fırsatı verilmemiştir. Üçüncü taraf müdahalesi: 10.1–12.4 sayılı paragraflarda atıfta bulunulmuştur. ¹³⁰

¹²⁵ CRIN, ICJ, ILGA-Avrupa, ILGA-Dünya ve NELFA 'Üçüncü taraf müdahalesi. Finlandiya'ya karşı 51/2018 sayılı Başvuru' (15 Nisan 2020) <https://static1.squarespace.com/static/5afad622e-17ba3eddf90c02f/t/602cfa9e4c13017e1d7e704/1613560479462/Interventions_+AB+v.+Finland_final.pdf%201%20response->

¹²⁶ CRC 'A.B./Finlandiya' (4 Şubat 2021) CRC/C/86/D/51/2018 <https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=_CRC%2FC%2F83%2F-D%2F51%2F2018&Lang=en>

¹²⁷ INGOCGA 'Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Kapsamında. M.H. / Finlandiya 23/2017 sayılı Başvuru Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesine (ÇHK) Sunulan Üçüncü Taraf Müdahalesi' (Aralık 2018) <www.arclaw.org/wp-content/uploads/INGOCGA-Third-Party-Intervention-As-Submitted-to-CRC-12-31-18.pdf>

¹²⁸ CRC 'M.H. /Finlandiya' (16 Mart 2020) CRC/C/83/D/23/2017 <https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=_CRC%2FC%2F83%2F-D%2F23%2F2017&Lang=en>

¹²⁹ ICJ, ECRE, AIRE Center, Hollanda Mülteciler Konseyi 'D.D. / İspanya davasında üçüncü taraf müdahalesi, 4/2016. BM Çocuk Hakları Komitesine gönderilmiştir' (31 Mayıs 2018) <www.icj.org/wp-content/uploads/2018/06/UN-Third-party-intervention-DD-v-Spain-Rights-of-the-Child-May-2018-ENG.pdf>

¹³⁰ CRC 'D.D. / İspanya' (31 Ocak 2019) CRC/C/80/D/4/2016 <https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=_CRC%2FC%2F80%2F-D%2F4%2F2016&Lang=en>

Dosya	Şikâyet	Üçüncü taraflar	Karar
L.H., L.H., D.A., C.D. ve A.F. /Fransa No. 79/2019 109/2019	Fransa, Suriye'deki Kürt kamplarında tutulan Fransız vatandaşları (başvuru sahiplerinin torunları) üzerinde yargı yetkisine sahiptir. Devlet bu kişileri ülkelerine döndürmeyerek CRC'nin 2, 3, 6, 20, 24 ve 37. maddelerini ihlal etmektedir.	Komitenin daveti üzerine kabul edilebilirliğe ilişkin ortak bildirimler: Ülke Dışı Yükümlülükler Konsorsiyumundan üç uzman. ¹³¹ Farklı üniversitelerden otuz bir uzmandan oluşan bir grup. ¹³²	Kabul edilebilirlik kararı verilmiştir Taraf Devlet, çatışma bölgesindeki mülteci kamplarında tutulan çocukların son derece korunmasız durumlarından haberdar olduğu için, şikâyete konu çocuklar üzerinde yargı yetkisini kullanmıştır. Üçüncü taraf müdahalesi: 8.1–8.8 sayılı paragraflarda atıfta bulunulmuştur. ¹³³
S.M.A/İspanya No. 40/2018	İspanya, refakatsiz göçmen çocukları yaş belirleme testlerine tabi tutmuş ve sınır dışı edilmek üzere yetişkin gözaltı merkezlerinde alıkoymuştur. Bu uygulamalar, şikâyetçilerin yüksek yararının dikkate alınması, dinlenilme, aile ortamından mahrum bırakılma durumunda korunma, yeterli bir yaşam standardına sahip olma ve yaşları konusunda şüphe veya belirsizlik olması durumunda reşit olmadıklarının varsayılması haklarını ihlal etmiştir.	Fransa Hak Savunucusu(<i>Ombudsman</i>). ¹³⁴ Sunulan üçüncü taraf müdahalesi aynı zamanda İspanya'ya karşı yapılan benzer başvuruları da ilgilendiriyordu: L.D. (37/2017), M.B. (28/2017), R.K. (27/2017), M.B.S (26/2017), A.B. (24/2017), J.A.B. (22/2017), A.D. (21/2017), M.T. (17/2017), A.L. (16/2017), D.K.N (15/2017), A.D. (14/2017), and N.B.F. (11/2017).	3, 8, 12, 20. Maddelerin ihlali: Reşit olmadığını iddia eden gençlerin yaşlarının değerlendirilmesine yönelik usuller, bu kişilerin Çocuk Hakları Sözleşmesinden doğan haklarının korunması için gereken güvenceyi sağlamamıştır. Son derece korunmasız durumdaki refakatsiz çocuk göçmenler korunmamıştır. Çocuklara, menşe ülkeleri tarafından verilen resmi belgede görünenden farklı bir yaş atfederek kimlik haklarına saygı gösterilmemiştir. Üçüncü taraf müdahalesi: 6.1–6.3 sayılı paragraflarda atıfta bulunulmuştur. ¹³⁵

¹³¹ Müdahale çevrimiçi olarak mevcut değildir. İçeriğine, kararın 8.2-8.4 sayılı paragraflarında yer verilmiştir.

¹³² Gamze Erdem Türkelli ve diğerleri 'H. ve A. /Fransa ve X. ve X. /Fransa davalarında BM Çocuk Hakları Komitesine Üçüncü Taraf Müdahalesi' (10 Haziran 2020) <www.childrensrightsobservatory.nl/images/papers/third_party_intervention-Submission-10-June-2020-final.pdf>

¹³³ CRC 'L.H. ve diğerleri/Fransa' (30 Eylül 2020) CRC/C/85/D/79/2019–CRC/C/85/D/109/2019 <www.ejiltalk.org/wp-content/uploads/2020/12/CRC_C_85_D_79_2019_E-1.pdf>

¹³⁴ *Défenseur des droits Jacques Toubon 'Tierce-intervention du Défenseur des droits dans le cadre des communications suivantes portées devant le Comité des droits de l'enfant de l'ONU:* 44/2018, 42/2018, 41/2018, 40/2018, 39/2017, 38/2017, 37/2017, 29/2017, 28/2017, 26/2017, 25/2017, 24/2017, 22/2017, 20/2017, 18/2017, 16/2017, 15/2017, 14/2017, 11/2017, 8/2016' (2 Mayıs 2018) <https://juridique.defenseurdesdroits.fr/doc_num.php?explnum_id=17671>

¹³⁵ CRC 'S.M.A. /İspanya' (28 Eylül 2020) CRC/C/85/D/40/2018 <https://tbintemet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRC%2FC%2F85%2F2-D%2F40%2F2018&Lang=en>

A2 - Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi (CEDAW)

Dosya	Şikâyet	Üçüncü taraflar	Karar
Ángela González Carreño / İspanya No. 47/2012	İspanya'nın, Başvuru Sahibinin kocası tarafından kendisine ve kızına karşı uygulanan ve kızının öldürülmesiyle sonuçlanan şiddeti önlemek ve cezalandırmak için gerekli özeni göstermemesi, çoklu ayrımcılık biçimlerine yol açmıştır.	Save the Children. ¹³⁶ Simone Cusack. ¹³⁷ Uluslararası Hukukçular Komisyonu (ICJ). ¹³⁸ Profesör Christine Chinkin ve Profesör Keina Yoshida. ¹³⁹ Victor Abramovich ve Susana Villarán. ¹⁴⁰	2, 16, 5(a); ve 16 (1)(d) Maddelerinin ihlali İspanya Ángela ve kızını korumakta başarısız olmuştur. Dahası, yetkililerinin mağdurları koruyup korumadığını ya da korumada ihmalkâr davranıp davranmadığını soruşturmamıştır. Üçüncü taraf müdahalesi: Açık bir atıfta bulunulmamıştır, 7.5 sayılı paragrafta olası zımni atıf yer almaktadır. ¹⁴¹
L.C. / Perú. No. 22/2009	Devlet görevlilerinin, şikâyetçinin boynundan aşağısının felç olmasıyla sonuçlanan tedavi amaçlı kürtaşı gerçekleştirmeyi reddetmesi, sağlık, insan onuruna yakışır muamele görme ve ayrımcılığa uğramama haklarını ihlal etmiştir. Peru ayrıca sağlık hizmetlerine eşit erişimi güvence altına almaya yönelik pozitif tedbirler almamıştır.	Uluslararası Hukukçular Komisyonu. ¹⁴² Sağlıkta Eşitlik ve Hukuk Kliniği. Uluslararası Üreme ve Cinsel Sağlık Hukuku Programı Hukuk Fakültesi, Toronto Üniversitesi (HEAL Clinic). ¹⁴³	1, 2(c), 2(f), 3, 5 ve 12. Maddeler ihlal edilmiştir: Hamileliğin devam etmesinin hastanın sağlığı üzerindeki olası etkilerinin dikkate alınmayarak başvuru sahibine karşı çoklu ayrımcılık yapılmıştır. Üçüncü taraf müdahalesi: 1. dipnotta ve 7.17. paragrafta 'amicus belgesi' ve 'hukuki mütalaa' olarak atıfta bulunulmuştur. ¹⁴⁴

¹³⁶ Save the Children 'La responsabilidad del Estado ante las vulneraciones de los derechos de los niños y niñas víctimas de la violencia de género' (2014) <www.womenslinkworldwide.org/files/77/amicus-de-save-the-children-espana.pdf>

¹³⁷ Simone Cusack 'Ángela González Carreño /İspanya CEDAW Başvuru No. 47/2012. Amicus Curiae Belgesi (2 Şubat 2014) <www.womenslinkworldwide.org/files/78/amicus-de-sim-one-cusack-solo-en-ingles.pdf>

¹³⁸ ICJ 'Ángela González Carreño /İspanya, Başvuru No. 47/2012, CEDAW. Amicus Belgesi' (26 Haziran 2014) <www.womenslinkworldwide.org/files/76/amicus-de-la-comision-internacional-de-juristas-informacion-disponible-solo-en-ingles.pdf>

¹³⁹ Christine Chinkin ve Keina Yoshida 'Transformative Equality and Violence against Women and the Girl Child' (2014) <www.womenslinkworldwide.org/files/80/amicus-de-christine-chinkin-y-keina-yoshida-solo-en-ingles.pdf>

¹⁴⁰ Victor Abramovich ve Susana Villarán 'Amicus Curiae. The Due Diligence Principle in the Inter-American System Applied to Gender-Based Violence' (2014) <www.womenslinkworldwide.org/files/79/amicus-de-victor-abramovich-y-susana-villaran-solo-en-ingles.pdf>

¹⁴¹ CEDAW - Ángela González Carreño / İspanya2014 <https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CEDAW%2F-C%2F58%2F2012%2F47%2F2012&Lang=en>

¹⁴² ICJ'in Hukuki Mütalası Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi, L.C. /Perú Dosyası' <www.ici.org/wp-content/uploads/2012/11/Legal-Opinion-ICJ-LC-v.-Peru1.pdf>

¹⁴³ HEAL Clinic 'Yazılı Yorumlar' (9 Haziran 2011) <<https://opcedaw.files.wordpress.com/2012/01/lc-v-peru-heal-clinic-amicus-brief.pdf>>

¹⁴⁴ CEDAW 'L.C. /Perú' (17 Ekim 2011) CEDAW/C/50/D/22/2009 <https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CEDAW%2F-C%2F50%2F-D%2F22%2F2009&Lang=en>

Dosya	Şikayet	Üçüncü taraflar	Karar
A.S./Macaristan. No. 4/2004	Macaristan, Başvuru Sahibi Roman kadına acil sezaryen uygularken aynı zamanda rızası olmaksızın kısırlaştırıcı bir doktorun eylemlerinden sorumludur.	Üreme Hakları Merkezi. ¹⁴⁵	10 ve 12. Maddelerin ihlali: sağlık hizmetlerine ilişkin bilgilere erişimin sağlanmaması, sağlık hizmetlerinde mağdura karşı ayrımcılık anlamına gelmektedir. Üçüncü taraf müdahalesi: 9.5.-9.11 sayılı paragraflarda 'dilekçe' olarak atıfta bulunulmuştur. ¹⁴⁶
Alyne da Silva Pimentel Teixeira (merhum) /Brezilya No. 17/2008	Brezilya'nın uygun tıbbi tedaviyi ve ardından zamanında acil doğum bakımı sağlamadaki başarısızlığı, sağlık hizmetlerinde ayrımcılık anlamına gelmiş ve Alyne da Silva'nın ölümüne neden olmuştur.	CLADEM. ¹⁴⁷ ICJ. ¹⁴⁸ Uluslararası Af Örgütü (AI) (çevrimiçi mevcut değil). ¹⁴⁹	11. ve 16. Maddelerin ihlali: Brezilya, başvuru sahibinin hamileliği sırasında uygun sağlık hizmetleri almasını sağlayamayarak, cinsiyeti, Afrika kökenli bir kadın olması ve sosyo-ekonomik geçmişi de dâhil olmak üzere birçok temelde ayrımcılık yapmıştır. Üçüncü taraf müdahalesi: 1. Dipnotta 'amicus curiae belgeleri' olarak atıfta bulunulmuştur. ¹⁵⁰
J.D. ve diğerleri/ Çek Cumhuriyeti No. 102/2016	Çek Cumhuriyeti, zorla kısırlaştırma mağduru altı Roman kadına etkili bir hukuk yolu sağlamamaktan sorumlu tutulmuştur.	CRR. ¹⁵¹	İç hukuk yollarının tüketilmemiş olmasından dolayı kabul edilemezlik kararı verilmiştir. Üçüncü taraf müdahalesi: 7.2. Paragrafa 'uzman görüşü' olarak atıfta bulunulmuştur. ¹⁵²

¹⁴⁵ CRR 'Ek Bilgi Re: A.S./Macaristan. Başvuru No. 4/2004' (2005) <https://reproductiverights.org/wp-content/uploads/2020/12/ww_ASvHungary_amicus_brief.pdf>

¹⁴⁶ CEDAW 'A.S. / Macaristan' (14 Ağustos 2006) CEDAW/C/36/D/4/2004 <https://www.escri-net.org/sites/default/files/CEDAW_Committee_Decision_0.pdf>

¹⁴⁷ CLADEM, CLADEM tarafından ALYNE DA SILVA PIMENTEL dosyası için verilen 'AMICUS CURIAE', (Başvuru No. 17/2008)' (Ocak 2010) <<https://opcedaw.files.wordpress.com/2012/01/alyne-da-silva-v-brazil-cladem-amicus-curiae-brief.pdf>>

¹⁴⁸ ICJ/Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi: Alyne da Silva Pimentel/Brezilya Federatif Cumhuriyeti Davası. Uluslararası Hukukçular Komisyonunun Hukuki Mütalaası' (2010) <<https://www.ici.org/wp-content/uploads/2012/11/Legal-Opinion-ICJ-Case-of-Alyne-da-Silva-Pimentel-.pdf>>

¹⁴⁹ Uluslararası Af Örgütü (UAÖ) 'BM Brezilya'nın hamile kadının ölümünü önlemede başarısız olduğunu tespit etti' (19 Ağustos 2011) <www.amnesty.org/en/latest/news/2011/08/un-finds-brazil-failed-prevent-pregnant-womanes-death/>

¹⁵⁰ CEDAW 'Alyne da Silva Pimentel Teixeira/ Brezilya' (25 Temmuz 2011) CEDAW/C/49/D/17/2008 <https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CEDAW%2fC%2f49%2fD%2f17%2f2008&Lang=en>

¹⁵¹ CRR 'Üreme Hakları Merkezi tarafından J.D. ve diğerleri / Çek Cumhuriyeti davasında sunulan Uzman Görüşü, CEDAW Başvuru No. 102/2016' (24 Kasım 2017) <https://reproductiverights.org/wp-content/uploads/2021/04/CRR-Expert-Opinion_JD-et-al.-v.-Czech-Rep_Final.pdf>

¹⁵² CEDAW 'J.D. ve diğerleri / Çek Cumhuriyeti' (16 Temmuz 2019) CEDAW/C/73/D/102/2016 <https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CEDAW%2fC%2f73%2fD%2f102%2f2016&Lang=tr>

A3 - İnsan Hakları Komitesi (HRCttee)

Dosya	Şikâyet	Üçüncü taraflar	Karar
Nell Toussaint /Kanada No. 2348/2014	Kanada'nın, belgesiz bir göçmenin yaşamına yönelik öngörülebilir riskleri önlemek için gerekli sağlık hizmeti teminatını reddetmesi, ayrımcılığa uğramama, yaşam, işkenceye ve zalimane, aşağılayıcı ve insanlık dışı muameleye maruz kalmama ve kişi özgürlüğü ve güvenliği haklarını ihlal etmiştir.	ESCR-Net'in Stratejik Dava Çalışma Grubu üyeleri: CELS, CESR, GI-ESCR, SERI, SECTION27. ¹⁵³ AI. ¹⁵⁴	6 ve 26. Maddelerin ihlali: Başvuru sahibi, hayatını korumak için gerekli olan tedaviyi alamayarak yaşam ve ayrımcılığa uğramama hakları ihlal edilmiştir. Üçüncü taraf müdahalesi: 7.4.-7.9 sayılı paragraflarda 'hukuki mütalaa' olarak atıfta bulunulmuştur. ¹⁵⁵
Krikkerik/ Rusya Federasyonu No. 2992/2017	LGBTİ hakları savunucularına yönelik nefret saldırılarının soruşturulmaması, yaptırıma tabi tutulmaması ve telafi edilmemesi. Ayrımcılık zalimane, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele ve özel hayata keyfî ve hukuka aykırı müdahale yasaklarının ihlali.	ISHR ¹⁵⁶	Dosya 24 Mayıs 2016 tarihinde sunulmuş ve 14 Haziran 2017 tarihinde tescil edilmiştir. Karar beklenmektedir.
Irina Fedotova/Rusya Federasyonu. No. 1932/2010	Cinsel azınlıklara yönelik hoşgörû fikirlerini yaydığı için Başvuru Sahibine uygulanan yaptırımlar, ifade özgürlüğüne yönelik haksız bir kısıtlama teşkil etmiştir. Aynı zamanda cinsel yönelim temelinde ayrımcılık anlamına gelmektedir.	ICJ. ¹⁵⁷	19. ve 26. Maddelerin ihlali: heteroseksüellik veya genel olarak cinsellikle ilgili propagandaya izin verildiğinden, eşcinsellikle ilgili propagandanın yasaklanması suretiyle ifade özgürlüğünün kullanılmasının kısıtlanması ayrımcılık teşkil etmektedir. Üçüncü taraf müdahalesi: 5.8-5.14 sayılı paragraflarda 'hukuki mütalaa' olarak atıfta bulunulmuştur. ¹⁵⁸

¹⁵³ ESCR-Net'in Stratejik Dava Çalışma Grubu üyeleri Hukuk ve Sosyal Araştırmalar Merkezi (CELS), Ekonomik ve Sosyal Haklar Merkezi (CESR), GI-ESCR, Güney Afrika Sosyal Haklar Enstitüsü (SERI), 'Nell Toussaint/Kanada. Başvuru No. 2348/2014. HUKUKİ MÜTALAA' (22 Ağustos 2015) <www.escr-net.org/sites/default/files/escr-net_legal_opinion_toussaint_v_canada.pdf>

¹⁵⁴ AI '2348/2014 sayılı Nell Toussaint - Kanada Başvurusunda dile getirilen hususlara ilişkin olarak Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komitesi nezdinde sunulan Hukuki Mütalaa' (Ağustos 2015) <www.amnesty.ca/sites/amnesty/files/imce/images/Legal%20Opinion%20of%20Amnesty%20International%20-%20Toussaint.pdf>

¹⁵⁵ HRCttee 'Toussaint/Kanada' (24 Temmuz 2018) CCPR/C/123/D/2348/2014 paragraf 11.1 - 14 <https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CCPR%2fC%2f123%2fD%2f2348%2f2014&Lang=en>

¹⁵⁶ ISHR İNSAN HAKLARI KOMİTESİ. ISHR'nin yazılı yorumları. Şikâyetçi: Sasha Maimi Krikkerik. Başvuru sayısı: 2992/2017' (Ağustos 2017) <https://ishr.ch/wp-content/uploads/2021/10/ishr_amicus_brief_-_sasha_krikkerik_-_2992-2017_final.pdf>

¹⁵⁷ ICJ 'Ryazan Oblastı Kanununun 3.10 Bölümü hakkında Hukuki Mütalaa' <www.icj.org/wp-content/uploads/2012/06/Russian-Federation-ICJ-opinion-legal-submission-2010.pdf>

¹⁵⁸ HRCttee 'Irina Fedotova / Rusya Federasyonu' (31 Ekim 2012) CCPR/C/106/D/1932/2010 <https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CCPR%2fC%2f106%2fD%2f1932%2f2010&Lang=en>

A4 – Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi (CESCR)

Dosya	Şikayet	Üçüncü taraflar	Karar
I.D.G./İspanya No. 2/2014	İpotek icra işlemlerini düzenleyen İspanyol mevzuatı, uygun bir yasal savunma yapma hakkını yeterince korumamış ve bu da Başvuru Sahibinin elverişli barınma hakkının ihlaline yol açmıştır.	ESCR-Net'in Stratejik Dava Çalışma Grubu üyeleri: CESR, GI-ESCR, SERI. ¹⁵⁹	11. Maddenin ihlali: Yetkililer, mağdurun mahkemede barınma hakkına ilişkin uygun bir savunma yapabilmesi için kendisine karşı yürütülen işlemlerden şahsen haberdar edilmesine yönelik mevcut tüm yolları tüketmemiştir. Üçüncü taraf müdahalesi: 6.1–8.4 sayılı paragraflarda atıfta bulunulmuştur. ¹⁶⁰
Alarcón Flores ve diğerleri /Ekuador. No. 14/2016	Ekuador'un daha önce verilen emeklilik yardımlarını iptal etme kararı, Başvuru Sahiplerinin sosyal güvenlik hakkının ihlali anlamına gelmiştir.	ESCR-Net'in Stratejik Dava Çalışma Grubu üyeleri: GI-ESCR, Sosyal ve Ekonomik Haklar İnisiyatifi (ISER), Ana Lucia Maya Aguirre. ¹⁶¹	Kabul edilemezlik kararı verilmiştir <i>ratione temporis</i> (zaman bakımından yetki). Üçüncü taraf müdahalesi: 1.4-1.6, 6.1-8.3 sayılı paragraflarda atıfta bulunulmuştur. ¹⁶²

¹⁵⁹ ESCR-Net 'I.D.G. c. ESPAÑA Comunicación 2/2014. Intervención De Tercero' (24 Şubat 2015) <www.escr-net.org/sites/default/files/intervencion_de_tercero_-_red-desc_comunicacion_2-2014_2.pdf>

¹⁶⁰ CESCR 'I.D.G./İspanya' (17 Haziran 2015) E/C.12/55/D/2/2014 <http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=E/C.12/55/D/2/2014&Lang=en>

¹⁶¹ ESCR-Net 'Geçici Tedbirler ve Kabul Edilebilirlik Hakkında Üçüncü Taraf Müdahalesi' <<https://drive.google.com/file/d/1D9j7BFNrrs7siLfuVV8nNOTKciqGB-P/view?usp=sharing>>

¹⁶² CESCR 'Ana Esther Alarcón Flores ve birlikte hareket eden 116 kişi/Ekuador' (4 Ekim 2017) E/C.12/62/D/14/2016 <https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=E%2FC.12%2F62%2FD%2F14%2F2016&Lang=en>

Dosya	Şikayet	Üçüncü taraflar	Karar
Mohamed Ben Djazia ve diğeri. /İspanya No. 5/2015	Devlet, tahliye edildiklerinde alternatif barınma, sosyal konut veya diğer yardımları sağlamayarak Başvuru Sahiplerinin elverişli barınma haklarını ihlal etmiştir.	ESCR-Net Stratejik Davalar Çalışma Grubu Üyeleri (AI, CELS, CESR, GI-ESCR, DOI, <i>Observatori DESC</i> , SRAC, Ana Lucia Maya Aguirre, Jackie Dugard) ¹⁶³ Yeterli yaşam standardına sahip olma hakkının bir bileşeni olarak elverişli barınma ve bu bağlamda ayrımcılığa uğramama hakkı konusunda BM Özel Raportörü, Leilani Farha. ¹⁶⁴ Görüşlerin takibi sırasında: Komite Görüşlerinin İspanya Devletinde Uygulanması için Sivil Toplum İzleme Grubu ve İspanya Ombudsmanı, ¹⁶⁵ ESCR-Net'in Stratejik Davalar Çalışma Grubu Üyeleri (CESR, DOI, Ekonomik & Sosyal Haklar Merkezi - Hakijamii [ESRC-H], Habitat Uluslararası Koalisyonu - Konut ve Arazi Hakları Ağı [HIC-HRLN], IWRAW-AP, Just Fair, SRAC, Jackie Dugard, GI-ESCR). ¹⁶⁶	11, 2(1) ve 10(1). Maddelerin ihlali: bir çiftin ve çocuklarının alternatif barınma güvencesi olmaksızın tahliye edilmesi haklarının ihlaline yol açmıştır. Üçüncü taraf müdahalesi: 8.1-10 sayılı paragraflarda ve 24. ve 32. dipnotlarda atıfta bulunulmuştur. ¹⁶⁷ Takip aşamasında sunulan bildirim: 2019 raporunun 6 - 8 ¹⁶⁸ ve 2021 raporunun 3-5 sayfalarında atıfta bulunulmuştur, ¹⁶⁹

¹⁶³ ESCR-Net 'M.B.D. / İspanya. Başvuru No. 5/2015 Üçüncü Taraf Müdahalesi' (17 Mayıs 2016) <www.escr-net.org/sites/default/files/third_party_intervention_-_comm_n_5_eng.pdf>

¹⁶⁴ Yeterli yaşam standardına sahip olma hakkının bir bileşeni olarak elverişli barınma ve bu bağlamda ayrımcılığa uğramama hakkına ilişkin BM Özel Raportörü, Leilani Farha '5/2015 sayılı Başvuruya ilişkin üçüncü taraf bildirim. MDB ve diğeri/İspanya' (31 Ocak 2017) <www.ohchr.org/Documents/Issues/Housing/TB/Communication_5_2015.pdf>

¹⁶⁵ Komite Görüşlerinin İspanya Devletinde Uygulanması için Sivil Toplum İzleme Grubu (*Cáritas España, FEANTSA, Fundación Abogacía Española, Observatori DESC, Plataforma de Afectados por la Hipoteca, Sindicato de Inquilinos, Arquitectura Sin Fronteras, Federación Regional de Asociaciones Vecinales de Madrid, Federación de Asociaciones Vecinales de Barcelona, Centro de Asesoría y Estudios Sociales*) 'Comentarios que presenta el Grupo de Monitoreo de la sociedad civil para el cumplimiento del dictamen relativo a la Comunicación 5/2015 ante el Comité De Derechos Económicos, Sociales y Culturales' (1 Mart 2018) <www.escr-net.org/sites/default/files/alegaciones_grupo_monitoreo_mar18.pdf>
Defensor del Pueblo 'Envío de Información. Vivienda. Naciones Unidas. Madrid' (Temmuz 2018) 1 - 11 ve Komite Görüşlerinin İspanya Devletinde Uygulanması için Sivil Toplum İzleme Grubu 'VALORACIÓN del REAL DECRETO LEY 7/2019, de 1 de marzo, de medidas urgentes en materia de vivienda y alquiler. Convalidado por el Congreso el 3 de abril de 2019' (17 Mayıs 2019) 12 - 16

<https://caescooperativa.es/wp-content/uploads/2020/11/Anexos-valoracion-normativa_informacion-defensor-del-pueblo.pdf>

Komite Görüşlerinin İspanya Devletinde Uygulanması için Sivil Toplum İzleme Grubu 'Comentarios que presenta el Grupo de Monitoreo de la sociedad civil en relación al proceso de cumplimiento (follow-up) del dictamen relativo a la Comunicación 5/2015 ante el Comité De Derechos Económicos, Sociales y Culturales' (23 Ekim 2020) <<https://caescooperativa.es/wp-content/uploads/2020/11/Comentarios-grupo-monitoreo.pdf>>

¹⁶⁶ ESCR-Net 'Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi İhtiyari Protokolü kapsamındaki Görüşlerin Komite tarafından takibine ilişkin çalışma yöntemleri uyarınca. MBD/İspanya Başvuru No. 5/2015. Sivil Toplumun, Genel Tavsiyelerin Uygulanmasına İlişkin Bildirim' (14 Mart 2018) <www.escr-net.org/sites/default/files/follow_up_to_cescr_comm_5_of_2015_-_collective_submission_14_march_2018.pdf>

¹⁶⁷ CESCR 'Mohamed Ben Djazia ve Naouel Bellili /İspanya' (20 Haziran 2017) E/C.12/61/D/5/2015 <https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=E%2FC.12%2F61%2FD%2F5%2F2015&Lang=en>

¹⁶⁸ CESCR 'İspanya'ya karşı yapılan 2/2014 ve 5/2015 sayılı başvuruların takibine ilişkin rapor. Komite tarafından altmış altıncı oturumunda (30 Eylül-18 Ekim 2019) kabul edilmiştir. Teknik nedenlerle 2 Ocak 2020 tarihinde yeniden yayınlanmıştır' E/C.12/66/3 (29 Kasım 2019) 6 – 8

<https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=E%2FC.12%2F66%2F3&Lang=en>

¹⁶⁹ CESCR 'Bireysel başvurulara ilişkin ilerlemeyi takip raporu. Komite tarafından 3. oturumunda kabul edilmiştir (27 Eylül - 15 Ekim 2021)' E/C.12/70/3 (15 Kasım 2021) 3 - 5
<https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=E%2FC.12%2F70%2F3&Lang=en>

Dosya	Şikayet	Üçüncü taraflar	Karar
M.C.T.C./ Ekvador. No. 10/2015	Ev işçisi olarak çalışırken aylık primlerini tam olarak ödemesine rağmen Başvuru Sahibine emekli maaşı verilmemesi, sosyal güvenlik ve ayrımcılık yasağı haklarını ihlal etmiştir.	ESCR-Net'in Stratejik Dava Çalışma Grubu üyeleri: AI, <i>Asociación Civil por la Igualdad y la Justicia</i> (ACIJ), CESR, ESRC-H, <i>Foro Ciudadano de Participación por la Justicia y los Derechos Humanos</i> (FOCO), GI-ESCR, IWRAW-AP, Legal Resources Centre (LRC), SRAC, Lilian Chenwi, Viviana Osorio Pérez. ¹⁷⁰ Görüşlerin takibi sırasında: ESCR-Net'in Stratejik Dava Çalışma Grubu üyeleri: ACIJ, <i>Centro de Apoyo y Protección de los Derechos Humanos</i> SURKUNA, IWRAW-AP, LRC, SRAC, Women's Legal Centre (WLC). ¹⁷¹	2, 3 ve 9. Maddelerin ihlali: Başvuru sahibinin özel emeklilik talebinin reddedilmesi sosyal güvenlik hakkının ihlalini oluştururken, emeklilik planına eklenen koşullar cinsiyet ve yaş temelinde de olmak üzere çoklu ayrımcılık teşkil etmiştir. Üçüncü taraf müdahalesi: 7.1–8.2 sayılı paragraflarda atıfta bulunulmuştur. ¹⁷² Takip aşamasında sunulan bildirim: Takip ilerleme raporunda atıfta bulunulmamıştır. ¹⁷³

¹⁷⁰ ESCR-Net 'M.C.T.C. / Ekvador Başvuru 10/2015 Üçüncü Taraf Müdahalesi' (30 Ekim 2017) <www.escr-net.org/sites/default/files/escr-net_third_party_intervention_cesrc_communication_10_of_2015.pdf>

¹⁷¹ ESCR-Net 'Birleşmiş Milletler Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesinin Marcia Cecilia Trujillo Calero/Ekvador (Başvuru No. 10/2015) Hakkındaki Görüşlerinin Takibine İlişkin Üçüncü Taraf Müdahalesi' <www.escr-net.org/sites/default/files/intervention_-_follow-up_mctc_v_ecuador.pdf>

¹⁷² CESCR 'Marcia Cecilia Trujillo Calero/ Ekvador' (26 Mart 2018) E/C.12/63/D/10/2015 <https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbol-no=E%2fC.12%2f63%2fD%2f10%2f2015&Lang=en>

¹⁷³ CESCR 'Bireysel başvurulara ilişkin ilerlemeyi takip raporu. Komite tarafından altmış sekizinci oturumunda kabul edilmiştir (28 Eylül-16 Ekim 2020)' (3 Kasım 2020) E/C.12/68/3, 3 – 8 <https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbol-no=E%2fC.12%2f68%2f3&Lang=en>

A5 - Engelli Hakları Komitesi (CRPD)

Dosya	Şikâyet	Üçüncü taraflar	Karar
Bujdosó ve diğerleri. /Macaristan. No. 004/2011	Başvurucular, vesayet kararları nedeniyle seçmen kütüklerinden otomatik olarak silinmiş ve gerçek oy kullanma yetenekleri hakkında bireysel bir değerlendirme yapılmamıştır. Bu otomatik oy kullanma yasağı, yasalar önünde eşit tanınma ve siyasi katılım haklarını ihlal etmiştir.	HPOD. ¹⁷⁴	12. ve 29. Maddelerin ihlali: Bireyselleştirilmiş değerlendirmeler uyarınca yapılanlar da dâhil olmak üzere, engelliliğe dayalı tüm oy kullanma kısıtlamaları ayrımcıdır. Ayrıca Devlet, engelli bireylerin hukuki ehliyetlerini kullanmalarını destekleme ve talep etmeleri halinde oy kullanmalarına yardımcı olma görevlerini yerine getirmemiştir. Üçüncü taraf müdahalesi: 5.1-6.4 sayılı paragraflarda atıfta bulunulmuştur.

A6 - Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Komitesi (CERD)

Dosya	Şikâyet	Üçüncü taraflar	Karar
TBB/Almanya. No. 48/2010	Taraf Devlet, eski bir kamu görevlisinin şikâyetçilere (Türk kökenli bir grup birey) yönelttiği ırk ayrımcılığı içeren ve aşağılayıcı ifadelere karşı Ceza Kanunu kapsamında koruma sağlamamıştır.	Alman İnsan Hakları Enstitüsü ¹⁷⁶ (GIHR).*	2(1)(d), 4(a) ve 6. Maddelerin ihlali: Yetkilinin açıklamaları, ırksal üstünlük veya nefrete dayalı fikirlerin yayılması anlamına geldiğinden ve ırk ayrımcılığına teşvik unsurları içerdiğinden, Almanya, Türk ve Arap nüfusunu koruma yükümlülüklerini ihlal etmiştir. Üçüncü taraf müdahalesi: 8.1-10.2 sayılı paragraflarda 'amicus curiae belgesi' olarak atıfta bulunulmuştur. ¹⁷⁷

*Üçüncü taraf müdahalesinin yazarları ISHR'ye, CERD'in Usul Kurallarını dar anlamda yorumlamasından dolayı üçüncü taraf müdahalesini bağımsız bir başvuru olarak kabul etmediğini belirtmiştir. GIHR daha sonra dilekçeyi Alman hükümetine ve Başvuru Sahibine göndermiş, onlar da amicus belgesini resmi bir belge olarak usule dâhil etmiştir. Bu uygulama etkili olsa da, A statüsündeki bir UIHK'nin bağımsız rolünü yansıtılmaktadır. Bu nedenle, CERD'de bağımsız olarak sunulan bir üçüncü taraf müdahalesinin (kendi başına bir üçüncü taraf müdahalesi) emsali yoktur.

¹⁷⁴ HPOD 'Bujdosó, Zsolt ve diğerleri/. Macaristan meselesinde üçüncü taraf müdahalesi, Engelli Hakları Komitesi nezdinde 4/2011 sayılı Başvuru' (2011)
<<https://drive.google.com/file/d/1Wy8trkn40FERklZe9likBmUUHjuVGfBM/view?usp=sharing>>

¹⁷⁵ CRPD 'Zsolt Bujdosó, Jánosné Ildikó Márkus, Viktória Márton, Sándor Mészáros, Gergely Polk ve János Szabó /Macaristan' (9 Eylül 2013) CRPD/C/10/D/4/2011
<https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRPD%2fC%2f10%2fD%2f4%2f2011&Lang=en>

¹⁷⁶ Alman İnsan Hakları Enstitüsü 'Stellungnahme des Deutschen Instituts für Menschenrechte im Verfahren vor dem UN-Antirassismus-Ausschuss Türkischer Bund in Berlin-Brandenburg e.V. /Almanya' (Aralık 2011)
<www.institut-fuer-menschenrechte.de/fileadmin/Redaktion/Publikationen/Stellungnahme_DIMR_im_Verfahren_vor_dem_UN_Antirassismus_Ausschuss_TBB_Deutschland.pdf>

¹⁷⁷ CERD TBB-Berlin, Brandenburg Türk Birliği/Almanya (26 Şubat 2013) CERD/C/82/D/48/2010
<https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CERD%2fC%2f82%2fD%2f48%2f2010&Lang=en>

A7 - Bu belgenin yayınlandığı sırada çevrimiçi mevcut olmayan müdahaleleri içeren diğer dosyalar

Komite	Dosya	Üçüncü Taraf Müdahiller
CAT	Slobodan Nikolic ve Ljiljana Nikolic / Sırbistan ve Karadağ No. 174/2000	İnsan Hakları İzleme Örgütü/Helsinki. ¹⁷⁸
HRCttee	Torres Boğazı Adalıları/ Avustralya No. 3624/2019	BM'in çevre konusundaki şu andaki ve daha önceki Özel Raportörleri. ¹⁷⁹
HRCttee	Gençay Bastimar/Türkiye No. 3592/2019	İngiltere ve Galler Barosu İnsan Hakları Komitesi. ¹⁸⁰
HRCttee	Susana/Nikaragua, Lucía/Nikaragua, Norma/Ekvador ve Fátima/ Guatemala No. 3626/2019, 3627/2019, 3628/2019 ve 3629/2019	Paris İnsan Hakları Merkezi & Assas Uluslararası Hukuk Kliniği, İnsan Hakları Birimi. ¹⁸¹
CEDAW	[bilinmeyen]/İspanya Nos. 149/2019 ve 154/2020	Paris İnsan Hakları Merkezi & Assas Uluslararası Hukuk Kliniği, İnsan Hakları Birimi. ¹⁸²
CESCR	López Albán ve diğerleri / İspanya (Görüşlerin takibi) No. 37/2018	Komite Görüşlerinin İspanya Devletinde Uygulanması için Sivil Toplum İzleme Grubu. ¹⁸³

¹⁷⁸ Kararın 3.4 sayılı paragrafında atıfta bulunulmuştur. Bkz. İKK 'Slobodan Nikolic ve Ljiljana Nikolic/Sırbistan ve Karadağ' (24 Kasım 2005) CAT/C/35/D/174/2000 para 3.4 <https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CAT%2fC%2f35%2fD%2f174%2f2000&Lang=en>

¹⁷⁹ David R. Boyd 'Bülten #7: Aralık 2020' (Aralık 2020) <<http://srenvironment.org/newsletter/newsletter-7-december-2020>>

¹⁸⁰ 'Türkiye'nin kitlesel izleme davası: Monica Feria-Tinta'nın BM İnsan Hakları Komitesine üçüncü taraf müdahalesi' (18 Eylül 2020) <<https://twentysex.com/turkeys-mass-surveillance-case-monica-feria-tinta-in-third-party-intervention-to-the-un-human-rights-committee/>>

¹⁸¹ Paris İnsan Hakları Merkezi 'BM İnsan Hakları Komitesine Üçüncü Müdahale' (2021) <<https://www.crdh.fr/en/2021/06/communication-proposal-for-a-third-intervention-to-the-un-human-rights-committee/>>

¹⁸² Paris İnsan Hakları Merkezi 'Tierce intervention devant le CEDAW' (2020) <<https://www.crdh.fr/2020/06/tierce-intervention-devant-le-cedaw/>>

¹⁸³ Kararın 7-10. sayfalarında atıfta bulunulmuştur. Bkz. CESCR 'Bireysel başvurulara ilişkin ilerlemeyi takip raporu. Komite tarafından 70. oturumunda kabul edilmiştir (27 Eylül - 15 Ekim 2021) E/C.12/70/3 (15 Kasım 2021) 7 - 10 <https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=E%2fC.12%2f70%2f3&Lang=en>

B. Ek Kaynaklar

Üçüncü Taraf Müdahaleleri ve uluslararası davalar

Uluslararası ve ulusal mahkemeler ve hakem heyetleri nezdinde üçüncü taraf müdahalesinde ve genel olarak beyanda bulunulmasına ilişkin ipuçları, püf noktaları ve analizler sağlayan çeşitli kaynaklar bulunmaktadır. Bu kaynaklar BM Sözleşme Mekanizmalarına özgü olmamakla birlikte, sağlanan bilgiler bu mekanizmalar nezdindeki dosyalar açısından faydalı olabilir:

- İfade Özgürlüğü Davalarında Amicus Curiae Müdahaleleri için UNESCO Kılavuzu ¹⁸⁴
- Astrid Wiik 'Uluslararası Mahkemeler ve Hakem Heyetleri nezdinde amicus curiae'.¹⁸⁵
- Martín Francisco Losardo'nun 'Uluslararası seviyede Amicus curiae' başlıklı makalesi (sadece İspanyolca).¹⁸⁶
- Avrupa Ulusal İnsan Hakları Kurumları Ağı (ENHRI) 'Third Party Interventions Before the European Court of Human Rights. Guide for National Human Rights Institutions'.¹⁸⁷
- Christopher Kerkering ve Christopher Mbazira 'Friend of The Court & 2010 Constitution: The Kenyan Experience and Comparative State Practice on Amicus Curiae'.¹⁸⁸
- IJRC 'Advocacy before the African Human Rights System: A Manual for Attorneys and Advocates. Preventing and Remediating Human Rights Violations through the International Framework'.¹⁸⁹
- Equality Now's 'Litigating before the African Commission on Human and Peoples' Rights: A practice manual'.¹⁹⁰

¹⁸⁴ İfade Özgürlüğü Davalarında Amicus Curiae Müdahaleleri için UNESCO Kılavuzu (UNESCO, 2021) <<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000379020/PDF/379020eng.pdf.multi>>

¹⁸⁵ Astrid Wiik *Amicus Curiae before International Courts and Tribunals* (Nomos Verlagsgesellschaft mbH & Co. KG., Baden-Baden, Almanya, 2018) <www.nomos-elibrary.de/10.5771/9783845275925/amicus-curiae-before-international-courts-and-tribunals>

¹⁸⁶ Martín Francisco Losardo, "Amicus Curiae" En El Plano Internacional' (2014) cilt 92 Lecciones y Ensayos, 101 <<http://www.derecho.uba.ar/publicaciones/lve/revistas/92/amicus-curiae-en-el-plano-internacional.pdf>>

¹⁸⁷ ENHRI *Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Önündeki Üçüncü Taraf Müdahaleleri. Guide for National Human Rights Institutions* (ENHRI, Ekim 2020) <<https://ennhri.org/wp-content/uploads/2020/10/Third-Party-Interventions-Before-the-European-Court-of-Human-Rights-Guide-for-NHRIs.pdf>>

¹⁸⁸ Christine Nkonge, Katiba Enstitüsü, Kamu Yararı Hukuku ve Politika Grubu ve Equality Now, 'Friend of the Court Participation in Regional Courts' in Christopher Kerkering and Christopher Mbazira (eds), *Friend of The Court & The 2010 Constitution: The Kenyan Experience and Comparative State Practice on Amicus Curiae* (Yargı Eğitim Enstitüsü, Ulusal Adalet Yönetimi Konseyi, Uluslararası Kalkınma Hukuku Örgütü, Uluslararası Kamu Hukuku & Politika Grubu, ICJ Kenya, Equality Now, Afrika Kadın Hakları Koalisyonu için Dayanışma, Hakikat ve Adalet ile Barış için Kenyalılar ve Katiba Enstitüsü, 2017) <www.idio.int/publications/friend-court-2010-constitution-kenyan-experience-and-comparative-state-practice-amicus>

¹⁸⁹ IJRC 'Advocacy before the African Human Rights System: A Manual for Attorneys and Advocates. Preventing and Remediating Human Rights Violations through the International Framework' (Uluslararası Adalet Kaynak Merkezi 2016) <<https://ijrcenter.org/wp-content/uploads/2016/11/Advocacy-before-the-African-Human-Rights-System.pdf>>

¹⁹⁰ Sofia Rajab-Leteipan ve Mariam Kamunyu *Litigating Before The African Commission on Human and Peoples' Rights Developed by Sofia Rajab-Leteipan Mariam Kamunyu A Practice Manual* (Equality Now, Nairobi, Kenya, 2018) <www.equalitynow.org/resource/litigating-before-the-african-commission-on-human-and-peoples-rights-a-practice-manual>

- IACrHR'nin amicus curiae sayfası.¹⁹¹
- Obonye Jonas'ın doktora tezi 'The participation of amici curiae in the African human rights system'.¹⁹²
- Ivonei Souza Trindade 'Amicus Curiae ante la Corte Interamericana de Derechos Humanos: Una Guía práctica' (İspanyolca).¹⁹³
- IJRC 'Preventing and Remedying Human Rights Violations through the International Framework. Advocacy before the Inter-American System: A Manual for Attorneys and Advocates'.¹⁹⁴
- Paul Harvey 'Third Party Interventions before the ECtHR: A Rough Guide'.¹⁹⁵

Bireysel Başvurular:

ISHR Akademisinin Sözleşme Mekanizmaları hakkındaki çevrimiçi öğrenme modülünde BM Sözleşme Mekanizmaları nezdindeki bireysel başvurular ve üçüncü taraf müdahaleleri hakkında bilginin yanı sıra pratik örnekler de yer almaktadır.¹⁹⁶

GI-ESCR'nin Bireysel Başvuru Kılavuzunda, CESC'ye nasıl bireysel şikâyetle bulunulacağına dair ayrıntılı bir dizi ipucu bulunmaktadır.¹⁹⁷

Cenevre Akademisi, BM Sözleşme Mekanizmalarına yapılan bireysel başvuruların usul açısından ele alınışına ilişkin ayrıntılı bir incelemeyi ve bunun nasıl daha iyi yapılabileceğine dair pratik öneriler içeren 'Treaty Bodies individual communications procedures: providing redress and reparation to victims of human rights violations' (Sözleşme Mekanizmalarının bireysel başvuru usulleri: insan hakları ihlalleri mağdurlarına telafi ve tazminat sağlanması) başlıklı bir çalışma kaleme almıştır.¹⁹⁸

IJRC'nin 'Exhaustion of Domestic Remedies in the United Nations System' 'Birleşmiş Milletler Sisteminde İç Hukuk Yollarının Tüketilmesi' adlı kitabı konuyla ilgili geniş bir içtihat içermektedir.¹⁹⁹

¹⁹¹ IACrHR 'Amicus Curiae' (2021) <www.corteidh.or.cr/amicus_curiae.cfm>

¹⁹² Jonas Obonye, 'The participation of amici curiae in the African human rights system' (Öğrenci tezi: Hukuk alanında Felsefe Doktoru Derecesi için doktora tezi, Bristol Üniversitesi Hukuk Fakültesi 2018) 166 <research-information.bris.ac.uk/en/studentTheses/the-participation-of-amici-curiae-in-the-african-human-rights-sys>

¹⁹³ Ivonei Souza Trindade *Amicus Curiae ante la Corte Interamericana de Derechos Humanos: Una Guía práctica* (KDP-Amazon, Esteio, 2019) <www.academia.edu/40041296/Amicus_Curiae_ante_la_Corte_Interamericana_de_Derechos_Humanos_Una_Gu%C3%ADa_Pr%C3%A1ctica?auto=download>

¹⁹⁴ IJRC *Preventing and Remedying Human Rights Violations through the International Framework. Advocacy before the Inter-American System A Manual for Attorneys and Advocates* (Uluslararası Adalet Kaynak Merkezi, 2. baskı, Mart 2014) <<https://ijrcenter.org/wp-content/uploads/2014/03/Manual-Advocacy-before-the-Inter-American-System-2014.pdf>>

¹⁹⁵ Paul Harvey 'Third Party Interventions before the ECtHR: A Rough Guide' (Strasbourg Observers, 24 Şubat 2015) <<https://strasbourgobservers.com/2015/02/24/third-party-interventions-before-the-ecthr-a-rough-guide/>>

¹⁹⁶ ISHR 'Treaty Bodies' (ISHR Akademisi, 2021) <<https://academy.ishr.ch/learn/treaty-bodies>>

¹⁹⁷ GI-ESCR 'Individual Communication Guide' (GI-ESCR, 2021) <www.gi-escr.org/individual-communication-guide>

¹⁹⁸ Claire Callejon, Kamelia Kemileva and Felix Kirchmeier *Treaty Bodies' Individual Communication Procedures: Providing Redress And Reparation To Victims Of Human Rights Violations* (Cenevre Akademisi, Mayıs 2019) <www.geneva-academy.ch/joomlatools-files/docman-files/UN%20Treaty%20Bodies%20Individual%20Communications.pdf>

¹⁹⁹ IJRC *Exhaustion of Domestic Remedies in the United Nations System* (Uluslararası Adalet Kaynak Merkezi 4 Ağustos, 2017) <ijrcenter.org/wp-content/uploads/2018/04/8.-Exhaustion-of-Domestic-Remedies-UN-Treaty-Bodies.pdf>

Child Rights Connect, Çocuk Haklarına dair Sözleşmenin Üçüncü İhtiyari Protokolü hakkında bir bilgi paketi ve nasıl şikâyetle bulunulacağına dair pratik bilgiler içeren özel bir web sayfası hazırlamıştır. ²⁰⁰

OMCT'nin 'Handbook on the Individual Complaints Procedures of the UN Treaty Bodies' başlıklı el kitabı, CAT, HRCtee ve CEDAW'a yapılacak bireysel başvurular hakkında ayrıntılı ve faydalı bilgiler ve ipuçları sunmaktadır. ²⁰¹

OSJI 'Toolkit for Drafting Complaints to the United Nations Human Rights Committee and Committee Against Torture'. ²⁰²

Equal Rights Trust ve Ashurst'un 'Navigating Human Rights Complaints Mechanisms' (İnsan Hakları Şikâyet Mekanizmalarında Yönünü Bulma) adlı kitabı, üçüncü taraf müdahalelerinin sunulmasına ilişkin bilgiler de dâhil olmak üzere, BM Sözleşme Mekanizmaları hakkında özel bir bölüm içermektedir. ²⁰³

Stratejik davalar ve BM Sözleşme Mekanizmaları

ILGA'nın 'Treaty Bodies Strategic Litigation toolkit' (Sözleşme Mekanizmalarına Stratejik Başvuru Yapma Araç Kiti' isimli çalışmasında bir politika belgesi, BM Sözleşme Mekanizmalarının önündeki dosyaların özeti ve UAKHR ve AİHM tarafından incelenen LGBTI davalarının bir derlemesi yer almaktadır. ²⁰⁴

OSJI, BM Sözleşme Mekanizmalarına yapılan başvurular da dâhil olmak üzere insan hakları davaları konusunda bir dizi mükemmel, kapsamlı, anlayışlı ve iyi belgelenmiş rapor, çalışma ve rehber hazırlamıştır. Bunlar arasında şunlar yer almaktadır:

- BM Sözleşme Mekanizmalarına yapılan başvurular da dahil olmak üzere etkili dava örnekleri ve bunların etkileri Strategic Litigation Impacts: insights from global experience adlı yayında belgelenmiştir. ²⁰⁵
- Orta Asya'daki CAT davalarına ilişkin bir makaleyi de içeren 2018 raporu da dâhil olmak üzere küresel insan hakları dava raporları. ²⁰⁶
- 'İnsan hakları kararlarının uygulanması' serisinde yer alan raporlar, BM Sözleşme Mekanizmalarının etkili dava stratejilerinin tasarlanmasında dikkate alınması gereken kararlarının uygulanmasına ilişkin faydalı bilgiler içermektedir. ²⁰⁷

²⁰⁰ Child Rights Connect 'Optional Protocol on a Communications Procedure' (2021) <<https://opic.childrightsconnect.org/>>

²⁰¹ Sarah Joseph ve diğerleri *Seeking Remedies for Torture Victims. A handbook on the individual complaints procedures of the UN Treaty Bodies* (OMCT, 2006) <www.omct.org/site-resources/legacy/handbook4_eng_00_table_contents_2020-12-11-144643.pdf>

²⁰² OSJI, *Strategic Litigation Toolkit. Drafting Complaints to the United Nations Human Rights Committee and Committee Against Torture. Torture, Deaths in Custody, and Related Violations* (Open Society Foundations, 2018) <www.justiceinitiative.org/up-loads/507acc52-2c91-4d0f-8410-62c31cb2f391/litigation-toolkit-torture-20180427.pdf>

²⁰³ Equal Rights Trust ve Ashurst, *Navigating Human Rights Complaints Mechanisms. Rules, tools and resources* (2018) <www.ashurst.com/en/news-and-insights/legal-updates/navigating-human-rights-complaints-mechanisms-rules-tools-and-resources>

²⁰⁴ Uluslararası Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Trans ve İnterseks Derneği Kseniya Kirichenko, *Treaty Bodies Strategic Litigation toolkit* (ILGA-World, Ekim 2019) <<https://ilga.org/Treaty-Bodies-strategic-litigation-toolkit>>

²⁰⁵ OSJI, *Strategic Litigation Toolkit. Insights from Global Experience* (Open Society Foundations, 2018) <www.justiceinitiative.org/uploads/fd7809e2-bd2b-4f5b-964f-522c70e747/strategic-litigation-impacts-insights-20181023.pdf>

²⁰⁶ OSJI, *Global Human Rights Litigation Report* (Open Society Foundations, Haziran 2021) <www.justiceinitiative.org/publications/2021-global-human-rights-litigation-report>

²⁰⁷ OSJI, *Implementing Human Rights Decisions. Reflections, Successes, and New Directions* (Open Society Foundations, Temmuz 2021) <<https://www.justiceinitiative.org/publications/implementing-human-rights-decisions-reflections-successes-and-new-directions>>; OSJI, *From Judgment to Justice Implementing International and Regional Human Rights Decisions* (Open Society Foundations, Kasım 2010) <www.justiceinitiative.org/publications/judgment-justice-implementing-international-and-regional-human-rights-decisions>

CESCR

GI-ESCR'nin rehberi ayrıca, CESCR nezdindeki bireysel şikâyetler hakkında ayrıntılı bilgi veren diğer kaynaklara da referanslar içermektedir:

- Sandra Liebenberg 'Between Sovereignty and Accountability: The Emerging Jurisprudence of the United Nations Committee on Economic, Social and Cultural Rights Under the Optional Protocol'²⁰⁸
- Malcolm Langford, Bruce Porter, Rebecca Brown ve Julieta Rossi: 'The Optional Protocol to the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights: A Commentary'²⁰⁹
Kitabın tamamı bu konuyla ilgili olmakla birlikte, Christian Curtis ve Julieta Rossi tarafından kaleme alınan bireysel şikâyet usulüne ilişkin bölüm özellikle önemlidir.²¹⁰
- The Nordic Journal of Human Rights (Cilt 27, No: 1) 'Perspectives on a New Complaint and Inquiry Procedure: The Optional Protocol to the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights' başlıklı yayını yapmıştır(2009). Malcolm Langford'un "Closing the Gap?" başlıklı makalesi Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmeye Ek İhtiyari Protokole Giriş' özellikle amicus belgelerinden bahsettiği için önemlidir.²¹¹

Davacı grupları

Çeşitli avukat grupları faydalı kılavuzlar yayınlamıştır:

- ESCR-Net'in stratejik davalar, bu tür davalara destek kararların uygulanması üzerine bir çalışma grubu vardır ve içtihat veri tabanı da bulunmaktadır.²¹²
- Vuka! Üyeleri. Civicus'un ev sahipliğini yaptığı STK koalisyonunun, BM Sözleşme Mekanizmaları da dâhil olmak üzere stratejik davalar/dosyalar konusunda çalışan 'tematik eylem ekibi' bulunmaktadır.²¹³
- CCPR Merkezi her yıl TBnet, OSJI ve ISHR ile birlikte BM Sözleşme Mekanizması avukatlarından oluşan gayri resmi bir grubu bir araya getirerek BM Sözleşme Mekanizmalarının içtihat hukuku ve usule ilişkin son gelişmeleri tartışmaktadır.²¹⁴

²⁰⁸ Sandra Liebenberg, 'Between Sovereignty and Accountability: The Emerging Jurisprudence of the United Nations Committee on Economic, Social and Cultural Rights Under the Optional Protocol' (2020) cilt 42/no. 1 Human Rights Quarterly 48-84 <<https://muse.jhu.edu/article/747391>>

²⁰⁹ Malcolm Langford ve diğerleri (editörler), *The Optional Protocol to the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights: A Commentary* (Pretoria Üniversitesi Hukuk Fakültesi Basımevi, 2016) <<https://www.pulp.up.ac.za/component/edocman/the-optional-protocol-to-the-international-covenant-on-economic-social-and-cultural-rights-a-commentary>>

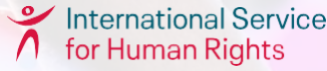
²¹⁰ Christian Curtis ve Julieta Rossi, 'Individual Complaints Procedure' in Malcolm Langford and others (eds), *The Optional Protocol to the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights: A Commentary* (Pretoria Üniversitesi Hukuk Fakültesi Basımevi, 2016) bölüm 3 <<https://www.pulp.up.ac.za/component/edocman/the-optional-protocol-to-the-international-covenant-on-economic-social-and-cultural-rights-a-commentary>>

²¹¹ Malcolm Langford, 'Perspectives on a New Complaint and Inquiry Procedure: The Optional Protocol to the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights' (2009) cilt. 27/no. 1 *Nordisk Tidsskrift for Menneskerettigheter* Özel Sayısı. Nordic Journal of Human Rights <www.jus.uio.no/iur/english/people/aca/malcolm/NTMR109-1.pdf>

²¹² ESCR-Net 'Strategic Litigation' (2021) <www.esccr-net.org/strategiclitigation>

²¹³ VUKA! Coalition for Civic Action 'What we do' (2021) <www.vukacoalition.org/what-we-do/>

²¹⁴ CCPR 'NGOs meet in Geneva to discuss strengthening of UN Treaty Bodies' (2019) <<https://ccprcentre.org/ccprpages/ngos-meet-at-geneva-to-discuss-strengthening-of-un-treaty-bodies>>

Çalışmalarımız veya bu yayında ele alınan konular hakkında daha fazla bilgi için lütfen web sitemizi ziyaret edin: **www.ishr.ch** or contact us:

information@ishr.ch

www.facebook.com
/ ISHRGlobal

www.twitter.com/
ISHRGlobal

www.youtube.com
/ ISHRGlobal

CENEVRE OFİSİ

Rue de Varembe 1, 5. kat, P.O. Box
16, CH-1211 Cenevre 20 CIC, İsviçre

NEW YORK OFİSİ

777 UN Plaza, 7th floor, New
York, NY 10017, USA